

**ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ - สังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน:
กรณีศึกษาหมู่บ้านรอบผืนป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่**

**Socio – Economic Factors Effecting Land Use Change: A Case Study of Villages
Around Dong Payayen – Khao Yai Forest Complex**

คำนำ

พื้นที่ป่าไม้ของประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบันมีแนวโน้มลดลง โดยในช่วงระยะเวลา 5 ปี (2543-2547) ที่ผ่านมามีพื้นที่ป่าไม้ลดลงประมาณ 2,519.80 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 1,574,875.00 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 0.49 ของพื้นที่ทั้งประเทศ (กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช, 2547) พื้นที่ป่าที่หายไปมีสาเหตุมาจากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่อื่น ๆ เช่น พื้นที่ทำการเกษตร ที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำ และพื้นที่ว่างเปล่า ฯลฯ โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่ดินป่าไม้ไปเป็นพื้นที่เกษตรเป็นสาเหตุที่สำคัญ เนื่องมาจากพื้นที่ทำการเกษตรมีจำกัดแต่จำนวนประชากรกลับมีจำนวนมากขึ้น จากสถิติจำนวนประชากรปี 2543-2547 ประชากรเพิ่มขึ้นประมาณ 94,875 คน (กรมการปกครอง, 2549) และจำนวนประชากรภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมามีระหว่าง พ.ศ. 2536 – 2546 ประมาณ 167,189 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2549)

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในประเทศไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินมาเป็นลำดับ และมีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่แตกต่างกัน โดยมีประวัติการเปลี่ยนแปลงที่ยาวนานนับตั้งแต่สมัยสุโขทัย ซึ่งมีการใช้ที่ดินอย่างเสรี ต่อมาในสมัยกรุงศรีอยุธยาที่ดินเป็นสิ่งที่สะท้อนถึงสถานะทางสังคมของคนในระบบศักดินา และในช่วงของกรุงรัตนโกสินทร์มีการกวาดต้อนผู้คนจากเมืองต่าง ๆ เข้ามาตั้งถิ่นฐานในไทย และมีการมอบที่ดินให้แก่นั้นที่ดินเป็นสิ่งที่แสดงถึงความจงรักภักดี ความมั่นคงของราษฎร ต่อมาในสมัยปัจจุบันที่ดินถูกมองเป็นทุนการผลิตกับรัฐบาลมีนโยบายที่สนับสนุนให้มีการนำที่ดินมาแปลงเป็นทุนในทางเศรษฐกิจ ทำให้ความสำคัญของการจัดการที่ดินในสมัยปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น

จากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในอดีตซึ่งที่ดินไม่มีค่าทางเศรษฐกิจ และมีการเปลี่ยนแปลงคุณค่าตามยุคสมัยจนถึงปัจจุบันที่ดินเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ และการจัดการที่ดินที่ประชากรภาคการเกษตรของประเทศมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นแต่พื้นที่ทำการเกษตรยังมีเท่าเดิม

ทำให้พื้นที่ป่าส่วนใหญ่ถูกเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่เกษตร เช่นเดียวกับพื้นที่ผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ซึ่งประกอบด้วยพื้นที่อนุรักษ์ที่สำคัญ 5 แห่ง คือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติปางสีดา อุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ พื้นที่รวมทั้งสิ้น 6,155 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 3,846,875 ไร่ (ทรงธรรม, 2547) ครอบคลุม 5 จังหวัด คือ จังหวัดสระบุรี นครนายก ปราจีนบุรี สระแก้ว และบุรีรัมย์ โดยกลุ่มป่าดังกล่าวเป็นกลุ่มป่าที่มีความสำคัญแห่งหนึ่งของประเทศไทย และเป็นตัวแทนของป่าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ความสำคัญของผืนป่าดังกล่าว จึงได้รับการพิจารณาขึ้นทะเบียนเป็นแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 แต่พื้นที่ป่ามรดกโลกกำลังประสบปัญหาการบุกรุกทำลายป่า เหมือนกับพื้นที่อื่น ๆ

จากความสำคัญของพื้นที่ผืนป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่ และในขณะเดียวกันพื้นที่ผืนป่ายังมีการบุกรุกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรซึ่งเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ป่ามรดกโลกทางธรรมชาติผืนนี้มีแนวโน้มลดลง ฉะนั้นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินป่าไม้ของผืนป่าฯ และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎร ทำให้ทราบถึงพฤติกรรมการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรรอบผืนป่า สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยเฉพาะปัจจัยทางเศรษฐกิจ - สังคม รวมไปถึงปัญหาและความต้องการของราษฎร ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของชุมชนที่อยู่รอบผืนป่า ผลของการศึกษานี้นำไปสู่ข้อเสนอแนะในการจัดการผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ให้เกิดความยั่งยืนทางระบบนิเวศและชุมชนสามารถดำรงชีวิตอย่างปกติสุขต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินป่าไม้ของผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ระหว่างปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2547 รวมถึงศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรรอบเขตผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ในช่วงปี พ.ศ. 2518 - 2547
2. เพื่อศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ - สังคมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินระหว่างปี พ.ศ. 2543 – 2547 ของราษฎรรอบเขตพื้นที่ป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่
3. เพื่อศึกษาปัญหาและความต้องการพื้นฐานของราษฎร

นิยามศัพท์

การใช้ประโยชน์ที่ดิน หมายถึง การใช้ที่ดินทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ ทั้งก่อนประโยชน์ในด้านต่าง ๆ อาทิเช่น เกษตรกรรม ป่าไม้ ที่อยู่อาศัย และอุตสาหกรรม

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน หมายถึง การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินทั้งในลักษณะของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่เกษตรหรือการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรตัวอย่างที่อาศัยอยู่รอบผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรม และ จำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกในรอบ 5 ปี ในช่วงปี พ.ศ. 2543 - 2547

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน หมายถึง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของราษฎรในการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ทั้งการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรม และ จำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกในรอบ 5 ปี คือในปี 2543 - 2547 ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และ ปัจจัยทางด้านสังคม

ปัจจัยทางเศรษฐกิจ หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่าย จ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่าง ๆ ของชุมชน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525) ในงานวิจัยนี้ ปัจจัยเศรษฐกิจ คือ ปัจจัยที่มีผลกับการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรรอบเขตพื้นที่ศึกษา ได้แก่ 1) ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรตัวอย่างมีสิทธิทำกิน (ภบท.5, สปก. 4-01, นส3) 2) รายได้จากการเกษตร(รายได้ที่ได้จากการขายผลผลิตทางการเกษตร) ของราษฎรที่ทำการศึกษา

ปัจจัยทางด้านสังคม หมายถึง ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นอยู่ วิถีชีวิต และการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ ของกลุ่มราษฎรในพื้นที่ศึกษาซึ่งปัจจัยเหล่านี้มีผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินทั้งในลักษณะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบ ขนาดพื้นที่ และจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกในรอบ 5 ปี ดังนั้นปัจจัยทางด้านสังคมของการศึกษาคั้งนี้จะครอบคลุมปัจจัยดังนี้ได้แก่ ระดับการศึกษา อาชีพ สาเหตุในการตั้งถิ่นฐานของราษฎร และระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของราษฎร โดยมีรายละเอียดดังนี้

- 1) ระดับการศึกษา หมายถึง การศึกษาสูงสุดของราษฎรตัวอย่างที่ทำการศึกษา โดยแบ่งระดับการศึกษาเป็น ไม่ได้เรียนหนังสือ, ประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น, มัธยมศึกษาตอนปลาย, ปวช. และปวส.ขึ้นไป
- 2) อาชีพ หมายถึงอาชีพที่ราษฎรตัวอย่างทำในรอบ 1 ปี โดยแบ่งเป็น อาชีพการเกษตร คือ การผลิตผลผลิตทางการเกษตรเท่านั้น ไม่รวมถึงการรับจ้าง หรือการกระทำอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร และอาชีพนอกภาคการเกษตร ได้แก่ รับจ้าง ข้าราชการบำนาญ ลูกหลานส่งให้ และธุรกิจส่วนตัว
- 3) สาเหตุของการตั้งถิ่นฐานของราษฎร หมายถึง เหตุผลที่ราษฎรตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ศึกษาโดยแบ่งเป็น เกิดที่นี่ อพยพมาจากที่อื่นเนื่องจาก ต้องการที่ทำกินเพิ่ม, ต้องการงานใหม่, อพยพตามครอบครัว และอื่น ๆ
- 4) ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน หมายถึงระยะเวลาที่ราษฎรตัวอย่างเริ่มตั้งถิ่นฐานจนถึงปัจจุบันที่ทำการศึกษา

การตรวจเอกสาร

การตรวจเอกสารวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ – สังคมที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรที่อยู่รอบพื้นที่อนุรักษ์ต่าง ๆ สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญต่าง ๆ ดังนี้ การใช้ประโยชน์ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงที่ดินในประเทศไทย และปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยมีรายละเอียดดังนี้

การใช้ประโยชน์ที่ดิน

1. ความหมายการใช้ประโยชน์ที่ดิน

กาญจน์เขจร (2532) การใช้ประโยชน์ที่ดินหมายความว่า การใช้ที่ดินในปัจจุบันหรืออนาคต เพื่อ การเกษตร การอุตสาหกรรมป่าไม้ หรือเปลี่ยนพื้นที่ป่าบางส่วนเป็นแหล่งน้ำ เช่น การสร้างเขื่อน เป็นต้น

นิพนธ์ (2525) และ บุญเกียรติ (2535) ได้ให้ความหมายการใช้ประโยชน์ที่ดินคือ การใช้ที่ดินเพื่อบำบัดความต้องการของมนุษย์ เช่น ทำการเกษตร ที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำ และใช้เป็นพื้นที่ป่า โดยมีขนาดของที่ดินในการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ กันไป

อุทร (2534) การใช้ประโยชน์ที่ดิน หมายถึง การใช้ที่ดินเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น การทำไร่ ทำนา ทำสวน เป็นต้น

สมเจตน์ (2524) ธรรมณี (2531) และสันต์ (2536) การใช้ที่ดินหรือการใช้ประโยชน์ที่ดิน หมายถึง การนำที่ดินมาใช้เพื่อบำบัดความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย เป็นต้น

สรุปได้ว่า การใช้ประโยชน์ที่ดิน หมายถึง การใช้ประโยชน์ที่ดินในปัจจุบัน หรืออนาคต เพื่อตอบสนองความต้องการของมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น เกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม และที่อยู่อาศัย เป็นต้น ดังนั้นการใช้ประโยชน์ที่ดินจึงมีการเปลี่ยนแปลงจากรูปแบบของการใช้ประโยชน์ไปตามความต้องการของผู้ที่เป็นเจ้าของหรือผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินนั้น ๆ เช่น การเปลี่ยนพื้นที่ป่าเป็นพื้นที่เกษตร หรือเป็นแหล่งน้ำ (อ่างเก็บน้ำ และเขื่อน) การเปลี่ยนพื้นที่เกษตรเป็นที่อยู่

อาศัย หรือพื้นที่อุตสาหกรรม โดยการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวขึ้นอยู่กับปัจจัยหลากหลายได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพ ชีวภาพ ปัจจัยทางด้านนโยบายของรัฐ และปัจจัยทางเศรษฐกิจ - สังคม เป็นต้น

2. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในประเทศไทย

การใช้ที่ดินในประเทศไทยจากอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้พื้นที่มาเป็นลำดับ จากพื้นที่ป่าไม้เป็นพื้นที่เกษตรและจากพื้นที่เกษตรเป็นพื้นที่ชุมชนเมือง และอุตสาหกรรม (ดรธรณี, 2531) ซึ่งสอดคล้องกับงานเขียนของ เพ็ญศักดิ์ (2534) พบว่าพื้นที่ป่าไม้ที่ลดลงบางส่วนถูกนำไปใช้ในการเกษตรกรรมในขณะที่พื้นที่เกษตรกรรมในปัจจุบันกำลังลดลงเรื่อย ๆ อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงไปเป็นที่อยู่อาศัย และอุตสาหกรรม

นับตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยเป็นราชธานีของประเทศไทย การใช้ที่ดินเน้นหนักให้ประชาชนเข้าถือครองที่ดินและใช้ที่ดินนั้น ทำประโยชน์อย่างเสรี ดังปรากฏหลักฐานจากศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง มีข้อความตอนหนึ่งระบุว่า “สร้างป่าหมาก ป่าพลูทั่วเมืองทุกแห่ง ป่าพร้าวก็หลาย หมากม่วงก็หลาย หมากขามก็หลายในเมืองนี้ ใครสร้างได้ไว้แกมัน ฯลฯ” เหตุการณ์ผ่านเรื่อยมาถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ ปัญหาการใช้ที่ดินมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรอย่างรวดเร็ว ดังจะเห็นได้จากการมีมาตรการกำหนดเขตที่ดิน โดยมีพระราชบัญญัติการออกโฉนดที่ดินในสมัยรัชการที่ 5 (ดรธรณี, 2531)

อย่างไรก็ตามลักษณะการใช้ที่ดินที่พบเห็นอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศไทยนั้น เกิดจากการที่ราษฎรในแต่ละภูมิภาค ได้บุกเบิกเปลี่ยนแปลงให้เป็นไปตามความต้องการ ที่มีมาตั้งแต่อดีต ในทางวิชาการ จะเรียกการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินตามกาลเวลานี้ว่า “วิวัฒนาการของการใช้ที่ดิน (land – use evolution)” ซึ่งแตกต่างกันไปตามประเพณี วัฒนธรรม และความต้องการของราษฎรในแต่ละภูมิภาค วิวัฒนาการใช้ที่ดินนี้ส่วนใหญ่จะเป็นไปตามอำเภอใจ (spontaneous land - use) ของราษฎรแทบทั้งสิ้น นอกจากในประเทศที่พัฒนาแล้ว ซึ่งจะมีกฎระเบียบต่าง ๆ ในการใช้ที่ดินสามารถบังคับใช้ได้เท่านั้น การใช้ที่ดินจึงมีลักษณะเป็นไปอย่างมีระเบียบแบบแผน (planned land - use) (นิพนธ์, 2534)

ไม่ว่าวิวัฒนาการของการใช้ที่ดินจะเป็นไปตามอำเภอใจ หรือเป็นไปตามแผนการใช้ที่ดิน การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินมักจัดอยู่ใน 4 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ป่าไม้ เกษตรกรรม เมือง และ แหล่งน้ำ

(นิพนธ์, 2534) เฉพาะพื้นที่เกษตรกรรม แบ่งตามกิจกรรมการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้ดังนี้ พื้นที่นา พื้นที่ปลูกพืชไร่ พื้นที่ปลูกไม้ผล และไม้ยืนต้น พืชที่ปลูกสวนผัก และไม้ดอก และพื้นที่ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ (นิวัติ, 2542)

การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน เป็นกิจกรรมที่สะท้อนถึงพฤติกรรมของมนุษย์ในการดำรงชีวิต ซึ่งในการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละชนิดจะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม (สมใจ, 2534) และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นข้อมูลที่มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของแต่ละชุมชน หรือของแต่ละประเทศเป็นอย่างมาก เพราะโดยทั่วไปแล้วมนุษย์ใช้ที่ดินเพื่อการดำรงชีพ คือ เป็นแหล่งผลิตอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่ตั้งอยู่อาศัย และยารักษาโรค ซึ่งการใช้ที่ดินจะแตกต่างกันไป เช่น ใช้เป็นที่อยู่อาศัย เกษตรกรรม อุตสาหกรรม สถานที่พักผ่อนหย่อนใจหรือการท่องเที่ยว โดยการใช้ประโยชน์จะเปลี่ยนแปลงไปตามความต้องการของมนุษย์หรือสถานะเศรษฐกิจและสังคม ตลอดจนเทคโนโลยีต่าง ๆ

ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินหมายถึงกิจกรรมหรือสาเหตุต่าง ๆ ที่มีผลทำให้มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ไปจากเดิม กล่าวคือ มีการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชที่ปลูก ปัจจัยที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ มีดังนี้

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ

1.1 การมีเอกสารสิทธิในการถือครองที่ดิน

จากการศึกษาของ สมใจ (2543) พบว่ารูปแบบของการถือครองที่แตกต่างกัน คือ มีเอกสารสิทธิ และไม่มีเอกสารสิทธิ มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงของการใช้ที่ดินในเขตอุทยานแห่งชาติภูพาน แตกต่างกันทั้งนี้ เป็นเพราะความต้องการเป็นเจ้าของที่ดินของราษฎรเพิ่มขึ้นมาก เนื่องมาจากการปลูกพืชเกษตรแบบดั้งเดิม ทำให้ผลผลิตไม่เพียงพอ จึงจำเป็นต้องเพิ่มปริมาณที่ดินด้วยหลาย ๆ วิธี และหนึ่งในวิธีที่ลงทุนน้อยที่สุด ก็คือการบุกรุกที่ทำกินในเขตอุทยานแห่งชาติ

นอกจากนี้ บุญช่วย (2535) ได้กล่าวไว้ว่า สาเหตุหนึ่งของการบุกรุกพื้นที่ อุทยานแห่งชาติเอราวัณ เกิดเนื่องมาจากราษฎรส่วนใหญ่ขาดเอกสารสิทธิ์ที่ดินทำกิน ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวขัดแย้งกับผลการศึกษาของ สุวัฒน์ (2530) ที่พบว่า การใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรบริเวณป่าแม่वंก – แม่เป็น ภายหลังได้รับเอกสารสิทธิ์ทำกิน สทก.1 ราษฎรมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพิ่ม เพราะ เงื่อนไขของ สทก.1 ไม่สามารถยับยั้งการบุกรุก ทำลายป่า และยังมีแนวโน้มที่จะขยายที่ทำกินออกนอกพื้นที่ที่ได้รับ

1.2 ขนาดการถือครองที่ดิน

สมชัย (2542) พบว่าปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน คือ จำนวนที่ดินที่ถือครอง กล่าวคือ คราวเรือนที่มีจำนวนที่ดินที่ถือครองมากหรือน้อยมีลักษณะการใช้ที่ดินที่แตกต่างกันสอดคล้องกับการศึกษาของ สมพร (2524) ณรงค์ศักดิ์ (2535) พัลลภ (2535) และ ธเนตร (2538) พบว่า ขนาดของพื้นที่ถือครอง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน คือมีการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยการขยายพื้นที่เป็นอันดับแรก เพราะราษฎรถือว่ายิ่งทำมากยิ่งได้มาก ชงชัย (2540) กล่าวว่า ปัจจุบันมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการเพิ่มผลผลิตน้อยมาก เกษตรกรจึงเพิ่มผลผลิตโดยวิธีการขยายพื้นที่เพาะปลูกให้มากขึ้น และส่วนใหญ่ใช้การขยายพื้นที่เพาะปลูกเข้าไปในบริเวณที่เป็นป่าธรรมชาติ

1.3 รายได้ของครัวเรือน

จากการงานวิจัยของ ธเนตร (2538) พบว่า ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่สำคัญ คือ รายได้ในภาคเกษตร และรายได้ทั้งหมด มีความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในรอบปี และ การจัดการและการอนุรักษ์ดิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ มัทนา (2543) พบว่า รายได้เฉลี่ยต่อปีของครัวเรือนมีผลอย่างมากต่อการตัดสินใจเปลี่ยนแปลงการทำการเกษตรจากการทำนา ทำไร่ มาปลูกไม้ผล โดยครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อปีสูงมักจะปลูกไม้ผลเพราะมีต้นทุนสูง

สมชัย (2542) พบว่าปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน คือ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน กล่าวคือ ลักษณะการใช้ที่ดินของครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยของครัวเรือนน้อย มีความแตกต่างกับลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินของครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนมาก

2. ปัจจัยทางด้านสังคม

เนื่องจากมนุษย์เป็นผู้ใช้ที่ดินเพื่อตอบสนองความต้องการในด้านต่าง ๆ ดังนั้นพฤติกรรมของมนุษย์และความเป็นไปของระบบสังคม ทั้งการเจริญขึ้นและเสื่อมลงย่อมมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้แทบทั้งสิ้น ทั้งด้านการใช้ประโยชน์ วิธีการในการจัดการ หรือคุณภาพในการใช้ที่ดิน เป็นต้น จากการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า ปัจจัยด้านสังคมที่มีผลกระทบต่อการใช้ที่ดินมีดังต่อไปนี้

2.1 การเพิ่มของประชากร

จากการศึกษาของอดิศร และคณะ (2544) พบว่า การบุกรุกพื้นที่ป่า เนื่องจากประชากรในชนบทที่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นตลอดเวลา เมื่อประชากรเพิ่มขึ้นความต้องการที่ดินเพื่อการเกษตรก็เพิ่มขึ้นด้วย โดยจำนวนประชากรช่วงอายุ 15 -18 ปี และจำนวนครัวเรือนที่มีอาชีพเพาะปลูกมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (พรศรี, 2544)

2.2. การอพยพย้ายถิ่นที่อยู่ของราษฎร

เป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของจำนวนประชากรที่สำคัญ พบว่าในอดีตการย้ายถิ่นมีผลต่อการทำลายพื้นที่ป่ามากที่สุด เพราะประชากรย้ายถิ่นเข้าไปในพื้นที่ป่าไม้เพื่อบุกเบิกพื้นที่เกษตรกรรม สุนันท์ (2534) ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ไพรัช (2526) พบว่าประชากรที่บุกรุกอุทยานแห่งชาติภูพานจนทำให้พื้นที่ป่าไม้ต้องกลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีการอพยพมาจากแหล่งต่าง ๆ ภายในจังหวัดสกลนคร ประมาณร้อยละ 31 ส่วนอีกร้อยละ 69 อพยพมาจากจังหวัดอื่น ๆ

2.3. ระดับการศึกษา

วิเชียร (2530) พบว่าประชากรส่วนใหญ่ไม่ได้เรียนหนังสือ ขาดโอกาสในการเรียนรู้เพิ่มเติม ทำให้ยังไม่มีความรู้ ความเข้าใจต่อการอนุรักษ์ที่ดิน น้ำและป่าไม้ในบางเรื่อง เช่น วิธีการปรับที่ดินให้เป็นขั้นบันได ความสัมพันธ์ภายในระบบนิเวศป่าไม้ ทำให้เกิดการใช้ที่ดินไม่เหมาะสมกับสมรรถนะของที่ดินซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ธเนตร (2538) สมชัย (2542) และ สุรชัย (2543)

พบว่า ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน มีความสัมพันธ์กับการจัดการและการอนุรักษ์ดิน คือ หัวหน้าครัวเรือน ที่มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการ และการอนุรักษ์ดินเพื่อก่อให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ยั่งยืนมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา

ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มป่าเขาใหญ่ – ดงพญาเย็น

ข้อมูลพื้นฐาน

ประวัติความเป็นมาของผืนป่าดงพญาเย็นเขาใหญ่ เริ่มจาก พ.ศ. 2547 กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีนโยบายนำเสนอพื้นที่ผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ให้เป็นแหล่งมรดกโลก และมอบหมายให้กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืชจัดทำเอกสารนำเสนอส่งให้ World Heritage Center ซึ่งเป็นหน่วยงานของ UNESCO เมื่อเดือนมกราคม พ.ศ. 2547 โดยมีหลักเกณฑ์ที่ได้นำเสนอมี 4 หลักเกณฑ์คือ 1) มีความโดดเด่นในระดับสากล ที่เป็นตัวแทนของกระบวนการพัฒนาของเปลือกโลก โดยชี้ประเด็นการเป็น Escarpment ความเก่าแก่ที่สำคัญที่จะไม่พบในแหล่งอื่น ของ Asia และ South East Asia 2) มีความโดดเด่นในระดับสากลที่เป็นตัวแทนของกระบวนการระบบนิเวศ และชีววิทยาที่ต่อเนื่องตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการพัฒนาของป่าชนิดต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ก่อให้เกิดถิ่นที่อยู่อาศัยที่มีความหลากหลายของผืนป่าชนิดต่าง ๆ รวมทั้งกระบวนการทางอนุนิยมิวิทยาที่เป็นแหล่งต้นน้ำที่ช่วยเกื้อหนุนการดำรงอยู่ของพืชพันธุ์ในภูมิภาค 3) ความโดดเด่นที่สร้างประสบการณ์ันทนาการที่น่ารื่นรมย์ให้กับประชาชนชาวไทย และชาวต่างชาติในการชื่นชมภูมิทัศน์ที่งดงามของน้ำตกกว่า 20 แห่ง ความหลากหลายของระบบนิเวศ ทั้งพืชและสัตว์ รวมทั้งเปิดโอกาสให้คนเข้าไปศึกษา เรียนรู้ และวิจัยต่าง ๆ 4) ความโดดเด่นด้านความหลากหลายทางชีวภาพที่ประกอบด้วยชนิดพันธุ์ และถิ่นที่อยู่อาศัยในการอนุรักษ์ในถิ่นกำเนิด และมีชนิดพันธุ์ที่ขึ้นทะเบียนเป็น Endemic species ซึ่งในประเทศไทยพบพันธุ์พืชได้ทั้งหมด 15,000 ชนิด สามารถพบในพื้นที่ดงพญาเย็น – เขาใหญ่ 2,500 ชนิด หรือประมาณ 1 ใน 6 โดยมีชนิดพันธุ์เฉพาะถิ่น 16 ชนิด มีสัตว์มากถึง 605 ชนิด เป็นสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 112 ชนิด โดยชนิดพันธุ์ที่โดดเด่น คือ ช้าง เสือ วัวแดง กระทิง และชะนี และมีนก 392 ชนิด เป็น Endemic species 3 ชนิด และสัตว์สะเทินน้ำสะเทินบก 209 ชนิด มี 9 ชนิดเป็น Endemic species (เดชาวูธ และจิตร์ดี, 2547) ต่อมาเมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 คณะกรรมการมรดกโลกได้มีมติเห็นชอบให้ผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่เป็นแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติตามหลักเกณฑ์ทั้ง 4 ที่กล่าวไปแล้วนั้น

นอกจากความหลากหลายทางชีวภาพที่ได้กล่าวมาแล้วซึ่งมีรายละเอียดแสดงไว้ในตารางที่ 1 และตารางที่ 2 ผืนป่าแห่งนี้ยังอำนวยประโยชน์ให้ราษฎรทั้งที่อยู่โดยรอบทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ราษฎรในประเทศไทย ประโยชน์ดังกล่าว ได้แก่ เป็นแหล่งต้นน้ำของแม่น้ำสำคัญหลายสาย เช่น อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสำคัญ อาทิเช่น แม่น้ำปราจีน แม่น้ำนครนายก แม่น้ำลำตะคอง และลำพระเพลิง อุทยานแห่งชาติทับลาน เป็นต้นกำเนิดของ แม่น้ำมูล และแม่น้ำบางปะกง เป็นต้น ส่วนด้านการท่องเที่ยวผืนป่าแห่งนี้ก็อุดมไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติที่สวยงามเหมาะแก่การท่องเที่ยว เช่น น้ำตกเหวสุวัต น้ำตกเหวนรก น้ำตกกองแก้ว แหล่งกระแสน้ำจืดภูเขาเจดีย์ น้ำตกถ้ำค้างคาว ลานหินตัด และลานกระเจียว เป็นต้น

ตารางที่ 1 ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่

ชื่อพื้นที่อนุรักษ์	ชนิดป่า	พื้นที่ป่า ปกคลุม (ไร่)	พันธุ์ไม้ที่สำคัญ
1. อุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่	พื้นที่ป่าทั้งหมด	1,229,859.78	
	ป่าดิบเขา	21,938.71	พญาไม้ มะขามป้อมดง ขุนไม้ และสนสาม พันปี เป็นต้น นอกจากนั้นยังประกอบด้วย ไม้ที่มีค่าทางเศรษฐกิจ อาทิเช่น กฤษณา ไม้จำพวกก่อ และกล้วยไม้ดินหลายชนิด
	ป่าดิบชื้น	892,162.48	พรรณไม้คล้ายกับป่าดิบแล้งแต่มีพืชวงศ์ ยาง อาทิเช่น ยางกล่อง ยางขน ยางเสียน และกระบาก
	ป่าดิบแล้ง	1,192.88	ยางนา เคี่ยมคะนอง ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ตะแบกใหญ่ สมพง สองสลึง มะค่าโมง ปออีเก้ง ชาด
	ป่าเบญจพรรณแล้ง ป่ารุ่นสองและป่าทุ่งหญ้า	185,275.91 70.15 และ 129,219.65	มะค่าโมง ประคู้ ตะแบก แดง และไผ่ป่า ส่วนใหญ่เป็นหญ้าคา มีหญ้าแฉม หญ้าก่ง หญ้าผลตาช้าง และหญ้าโขมงขึ้นแทรก
2. อุทยานแห่งชาติ ทับลาน	พื้นที่ป่าทั้งหมด	1,086,490.58	
	ป่าดิบชื้น	611,435.89	พรรณไม้คล้ายกับป่าดิบแล้งแต่มีพืชวงศ์ ยาง ขึ้นอยู่จำนวนมาก อาทิเช่น ยางขน ยางเสียน และกระบาก
	ป่าดิบแล้ง	208,518.61	ยางนา ยางแดง เคี่ยมคะนอง พะยอม ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ตะแบกใหญ่ และมะค่าโมง
	ป่าเบญจพรรณ	49,371.64	มะค่าโมง ประคู้ ตะแบกใหญ่ ปออีเก้ง ซ้อ ก๊าว ตีนนก แดง มะกอก และชิงชัน
	ป่าเต็งรัง	40,475.71	ไม้เต็ง ไม้รัง พลวง และไม้พื้นล่างได้แก่ หญ้าเพ็ก หญ้าคา และสาบเสือ
	ป่าไผ่	66,346.24	ส่วนใหญ่เป็นไผ่ป่า
	ป่าลาน	4,000	ป่าลานเป็นพืชใบเลี้ยงเดี่ยวในตระกูลปาล์ม
	ป่ารุ่นสอง / ไร่ร้าง	52,643.40 และ 53,699.09	ประกอบด้วยทุ่งหญ้า และ ไม้พุ่ม และไม้ละเมาะ

ที่มา: ดัดแปลงมาจาก บริษัท จี โอ เอเชียจำกัด (2545)

ตารางที่ 1(ต่อ) ทรัพยากรป่าไม้ในผืนป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่

ชื่อพื้นที่อนุรักษ์	ชนิดป่า	พื้นที่ป่า ปกคลุม (ไร่)	พันธุ์ไม้ที่สำคัญ
3. อุทยานแห่งชาติ ปางสีดา	พื้นที่ป่าทั้งหมด	506,066.16	
	ป่าดิบชื้น	302,123.88	พรรณไม้คล้ายกับป่าดิบแล้งแต่มีพืชวงศ์ ยาง อาทิเช่น ยางกล่อง ยางขน ยางเสี้ยน และกระบาก
	ป่าดิบแล้ง	154,452.80	ยางนา ยางแดง เคี่ยมคะนอง พะยอม ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ตะแบกใหญ่ มะค่าโมง สมพง และซาก
	ป่าเบญจพรรณ	32,146.89	มะค่าโมง ประดู่ ตะแบกใหญ่ ปออีเก้ง ซ้อ ก๊วว ตีนนก แดง สมอภิกษุ ตะคร้ำ และ ตะเคียนหนู
	ป่ารุ่นสอง/ไร่ร้าง	7,177.11 และ 5,745.93	ประกอบด้วยทุ่งหญ้า และไม้พุ่มและไม้ ละเมาะ
	ป่าไผ่	4,419.55	ส่วนใหญ่เป็นไผ่ป่า
4. อุทยานแห่งชาติ ตาพระยา	พื้นที่ป่าทั้งหมด	300,585.27	
	ป่าดิบชื้น	192,986.14	พืชวงศ์ยาง อาทิเช่น ยางกล่อง ยางขน ยางเสี้ยน และกระบาก
	ป่าดิบแล้ง	75,676.87	ยางนา ยางแดง เคี่ยมคะนอง พะยอม ตะเคียนทอง ตะเคียนหิน ตะแบกใหญ่ มะค่าโมง สมพง และซาก
	ป่าเบญจพรรณ	3,945.39	ประดู่ แดง ตะแบกใหญ่ ปออีเก้ง ซ้อ ก๊วว มะค่าโมง ตีนนก สมอภิกษุ ตะคร้ำ และ ตะเคียนหนู
	ป่ารุ่นสอง-ไร่ร้าง	27,969.71 และ 7.16	ประกอบด้วยทุ่งหญ้า และไม้พุ่ม และไม้ละเมาะ
5. เขตรักษาพันธุ์ สัตว์ป่าดงใหญ่	มีพื้นที่ป่าทั้งหมด	195,486	
	ส่วนใหญ่เป็นป่าดิบแล้ง พบป่าเต็งรัง และทุ่งหญ้า		มะค่าโมง ประดู่ ตะเคียนหิน พยุง ชิงชัน ยางนา นอกจากนี้ยังพบไม้พื้นล่าง จำพวก หวาย เร่ว เฟิร์นชนิดต่าง ๆ และสมุนไพร
	ส่วนน้อย		

ที่มา: ดัดแปลงมาจาก บริษัท จี โอ เอเชียจำกัด (2545)

ตารางที่ 2 ทรัพยากรสัตว์ป่าในผืนป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่

ชื่อพื้นที่อนุรักษ์	ทรัพยากรสัตว์ป่าที่สำคัญในพื้นที่		
	สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม	สัตว์ปีก	สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก
1. อุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่	ที่พบได้แก่ สัตว์กินเนื้อ 16 ชนิด ช้าง สัตว์กีบ 7 ชนิด สัตว์กินแมลง 3 ชนิด สัตว์จำพวกลิง 5 ชนิด กระต่าย สัตว์จำพวกใช้ ฟันแทะ 6 ชนิด และพวก ค้างคาวไม่น้อยกว่า 25 ชนิด	สัตว์จำพวกนกมีมากกว่า 293 ชนิด	มีประมาณ 70 ชนิด
2. อุทยานแห่งชาติ ทับลาน	พบรวม 76 ชนิด จาก 55 ชนิด ใน 26 วงศ์ สัตว์เลี้ยง ลูกด้วยนมที่สำคัญได้แก่ ช้าง กระทิง วัวแดง เสือโคร่ง สัตว์ขนาดกลาง และขนาดเล็กที่สำคัญ ได้แก่ เลียงผา กวาง	พบรวม 144 ชนิด จาก 115 สกุล ใน 41 วงศ์ และจำแนก เป็นนกประจำถิ่น 135 ชนิด และนกอพยพย้ายถิ่น 9 ชนิด ชนิดนกที่สำคัญได้แก่ ไก่ฟ้าหลังขาว ไก่ฟ้าพญาลอ นกเงือกกรามช้าง นกกก นกแซกแซว และนกขุนทอง	พบไม่ต่ำกว่า 17 ชนิด จาก 8 สกุล ใน 4 วงศ์ ชนิดพันธุ์ที่สำคัญได้แก่ กบนา เขียดตะปาด และ อึ่งแม่หนาว
3. อุทยานแห่งชาติ ปางสีดา	พบรวมทั้งหมด 81 ชนิด จาก 58 สกุล ใน 20 วงศ์ สัตว์ขนาดใหญ่ได้แก่ ช้าง ขนาดเล็กที่พบได้แก่ เก้ง ชะนิ่มงู ชะนิ่มมือขาว กวางป่า กระเจิง นาคเล็ก เลียบสัน แม่นแวงคดใหญ่ ลิงแสม และค้างคาว 20 ชนิด	พบรวมทั้งหมด 143 ชนิดจาก 107 สกุลใน 38 วงศ์ จัดเป็นนก ประจำถิ่น 131 ชนิดได้แก่ ไก่ฟ้าพญาลอ นกยางเขียว นกพญาไฟใหญ่ นกพญาปากกว้างอกสีเงิน นกแต้วแล้วธรรมดา ฯลฯ นกอพยพย้ายถิ่นจำนวน 12 ชนิด เช่น เหยี่ยวออกแปร นกเด้าดิน นกนางแอ่นบ้าน นกเด้าลมเหลือง นกอุ้มบาตร์ นกอีเสือสีน้ำตาล	จำนวนที่สำรวจพบมี 19 ชนิด จาก 17 สกุลใน 5 วงศ์ ชนิดที่สำคัญได้แก่ ตะกวด กิ้งก่าบิน และ ตะกวด และมีสัตว์ครึ่ง น้ำครึ่งบก มีเพียง 16 ชนิด จาก 7 สกุล ใน 3 ชนิดที่พบได้แก่ เขียดตะปาด เขียดทราย อึ่งแม่หนาว

ที่มา: ดัดแปลงมาจาก บริษัท จี โอ เอเชียจำกัด (2545)

ตารางที่ 2 (ต่อ) ทรัพยากรสัตว์ป่าในผืนป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่

ชื่อพื้นที่อนุรักษ์	ทรัพยากรสัตว์ป่าที่สำคัญในพื้นที่		
	สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม	สัตว์ปีก	สัตว์เลื้อยคลานและสัตว์ครึ่งน้ำครึ่งบก
4. อุทยานแห่งชาติ ตาพระยา	ที่พบเห็น ได้แก่ เลียงผา กวาง เก้ง กระซัง หมี หมูป่า ลิง ค่าง ชะนี อีเห็น ชะมด เสือไฟ เสือปลา วัวแดง กระทิง หมาใน แมวป่า หมูหริ่ง บ่าง แม่น พังพอน ค้างคาว กระต่ายป่า กระรอก กระรอกบิน ฯลฯ	นกที่พบเห็น ได้แก่ นกพญาไฟ นกขุนแผน นกแก้ว นกเขาเขียว นกนางแอ่น นกหัวขวาน นกเหยี่ยว นกฮูก นกปรอท นกแซง นกเค้าแมว นกคู้หว้า ไก่อ่า ไก่ฟ้า และนกขุนทอง	สัตว์เลื้อยคลาน ได้แก่ งู ชนิดต่าง ๆ ตะกวด ลิ่น ตุ๊กแกป่า กิ้งก่า จิ้งเหลน เขียด ตะขาบ แมลงปอง กิ้งกือ
5. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ ป่าดงใหญ่	จากการสำรวจข้อมูลของ เขตฯดงใหญ่ (2540) ทั้งที่ พบเห็นตัวและร่องรอยดิน สัตว์ป่า ได้แก่ เลียงผา ช้าง ป่า กระทิง วัวแดง เสือ โคร่ง เสือดาว หมีควาย เก้ง กวาง กระซังเล็ก หมา จิ้งจอก หมูป่า ชะมดเขียด ชะมดแผงหางปล้อง อีเห็น เกวียน ลิงลม ลิงแสม	พบนกประมาณ 150 ชนิด เช่น นกแก้ว เหยี่ยวรุ้ง ไก่ป่า	สัตว์เลื้อยคลาน เช่น จระเข้ น้ำจืด งูเหลือม งูหลาม

ที่มา: ดัดแปลงมาจาก บริษัท จี โอ เอเชียจำกัด (2545) และ สุชาติ (2544)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เตือนใจ (2547) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ในพื้นที่ผืนป่าตะวันตกระหว่างปี พ.ศ. 2543 - 2547 พบว่า โดยภาพรวมแล้วพื้นที่ป่าอนุรักษ์ในเขตผืนป่าตะวันตกที่ทำการศึกษาเกือบทุกแห่งมีแนวโน้มลดลง โดยพบว่าพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของอุทยานแห่งชาติทองผาภูมิมีแนวโน้มลดลงในระดับน้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อนุรักษ์อื่น ๆ และพบว่ารูปแบบการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ศึกษานั้น มีผลมาจากความแตกต่างของชาติพันธุ์ เนื่องจากชาติพันธุ์ที่แตกต่างกันมีประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม และความชำนาญในการปลูกพืชแตกต่างกัน

รุ่งกานต์ (2547) ศึกษาเรื่องปัจจัยทางกายภาพและเศรษฐกิจ – สังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้บริเวณลุ่มน้ำกาชี พบว่าปัจจัยด้านกายภาพที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ คือ เส้นทางคมนาคม เส้นทางน้ำ แหล่งชุมชน ส่วนปัจจัยเศรษฐกิจ - สังคม ที่มีผลต่อการลดลงของพื้นที่ป่าไม้คือ จำนวนประชากรช่วงอายุ 18 – 50 ปี

ถิ่น (2545) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อแนวความคิดเกี่ยวกับสาเหตุการบุกรุกป่าของราษฎรท้องถิ่น บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับแนวความคิดเกี่ยวกับสาเหตุการบุกรุกป่า ได้แก่ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน ขนาดพื้นที่ถือครอง และความถี่ในการพบปะเจ้าหน้าที่

พรศรี (2544) ศึกษาเรื่องการพัฒนาแบบจำลองสำหรับติดตามการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ กรณีศึกษาบริเวณอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ปัจจัยทางกายภาพที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ คือ ความสูงจากระดับน้ำทะเลเป็นปัจจัยจำกัดการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อกิจกรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ ส่วนปัจจัยทางเศรษฐกิจสังคมที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติได้แก่ จำนวนครัวเรือน จำนวนร้านค้า จำนวนประชากรช่วงอายุ 18 – 50 ปี และจำนวนครัวเรือนที่มีอาชีพเพาะปลูก

สมใจ (2543) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ในอุทยานแห่งชาติภูพาน จังหวัดสกลนคร พบว่ารูปแบบของการถือครองที่ดิน และรูปแบบการใช้ที่ดินพื้นที่เกษตร มีความสัมพันธ์

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ส่วนจำนวนแปลงที่ดินและขนาดพื้นที่เพาะปลูกไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน

สุรชัย (2543) ศึกษาเรื่องการใช้ประโยชน์ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ อุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี พบว่า ปัจจัยเศรษฐกิจ สังคม ที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน รายได้ และขนาดพื้นที่การถือครองที่ดินของครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น

สมชัย (2542) ศึกษาเรื่องการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน พื้นที่รอบเขตอุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี พบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ รายได้เฉลี่ยของครัวเรือน ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และจำนวนที่ดินถือครอง

ธเนตร (2538) ศึกษาเรื่องการใช้ที่ดินของเกษตรกร อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าเสื่อมโทรม พบว่า ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีความสัมพันธ์กับจำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในรอบปี คือ จำนวนพื้นที่ถือครอง รายได้ภาคการเกษตร รายได้ทั้งหมด และแรงงานชั่วคราวทางการเกษตร

บุญช่วย (2535) ศึกษาเรื่องผลกระทบของสภาพเศรษฐกิจและสังคม การใช้ที่ดินและการบริโภคไม้ของราษฎรต่อการจัดการอุทยานแห่งชาติเอราวัณ จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า รูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน ราษฎรส่วนใหญ่มีขนาดถือครองที่ดินน้อย ขาดเอกสารสิทธิ์ ขาดการปรับปรุงบำรุงดินทำให้ ผลผลิตค่อนข้างต่ำ ราษฎรจึงแก้ปัญหาโดยการเพิ่มพื้นที่การเกษตร โดยการบุกเบิกพื้นที่อุทยานแห่งชาติ

อรรวรรณ (2534) ศึกษาผลของความมั่นคงในการถือครองที่ดิน ต่อประสิทธิภาพการผลิต การเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าประสิทธิภาพของการใช้ปัจจัยการผลิต เช่น ปัจจัยแรงงานและทุนของเกษตรกรที่ถือครองที่ดินแบบมีกรรมสิทธิ์มีประสิทธิภาพทางเทคนิคสูงกว่าเกษตรกรที่ถือครองที่ดินแบบไม่มีกรรมสิทธิ์ สำหรับประสิทธิภาพทางเศรษฐกิจนั้นเกษตรกรที่ถือครองที่ดินแบบมีกรรมสิทธิ์มีการผลิตที่มีประสิทธิภาพของการใช้ปัจจัยที่ดินและแรงงานสูงกว่าเกษตรกรที่ถือครองที่ดินแบบไม่มีกรรมสิทธิ์

กรอบแนวคิดการศึกษา

จากการตรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถสรุปได้ว่าปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้นั้น ประกอบไปด้วยปัจจัยทางด้านกายภาพ ได้แก่ ความสูงจากระดับน้ำทะเล และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ได้แก่ ชาติพันธุ์ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน ขนาดพื้นที่ถือครอง เอกสารสิทธิในการถือครองที่ดิน อายุ รายได้จากภาคการเกษตร และรายได้รวม ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน เป็นต้น จากการตรวจเอกสารดังกล่าวนำไปสู่กรอบแนวคิดของการศึกษา ดังนี้

1. ประเมินสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินป่าไม้ของผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ระหว่างปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2547 เพื่อทราบถึงการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ของพื้นที่ในเขตอนุรักษ์ที่อยู่ในผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่

2. ศึกษาปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรรอบเขตพื้นที่ป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่โดยการหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ทำการศึกษามีสมมติฐานสองสมมติฐานหลัก และมีรายละเอียดดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่างปี 2543 – 2547 ซึ่งมีสมมติฐานย่อยดังนี้

1.1 ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกินมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่างปี 2543 – 2547

1.2 รายได้จากภาคการเกษตรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่างปี 2543 – 2547

1.3 ระดับการศึกษามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่างปี 2543 – 2547

1.4 อาชีพมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่างปี 2543 – 2547

1.5 สาเหตุการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ของราษฎรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการ เกษตรกรรมระหว่างปี 2543 – 2547

1.6 ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของราษฎรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการ เกษตรกรรมระหว่างปี 2543 – 2547

สมมติฐานที่ 2 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมมีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 – 2547 มีสมมติฐานย่อยดังนี้

2.1 ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกินมีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 – 2547

2.2 รายได้จากการเกษตรมีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูก ระหว่างปี 2543 – 2547

2.3 ระดับการศึกษามีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูก ระหว่างปี 2543 – 2547

2.4 อาชีพมีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 – 2547

2.5 สาเหตุการตั้งถิ่นฐานของราษฎรมีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 – 2547

2.6 ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานมีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 – 2547

3. ศึกษาปัญหาและความต้องการพื้นฐานของเกษตรกรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดิน การศึกษาครั้งนี้ได้จำแนกความต้องการพื้นฐานของเกษตรกรออกเป็น 13 ด้าน ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพของเกษตรกร สิ่งอำนวยความสะดวก

ความสะดวก และสาธารณูปโภคต่าง ๆ ได้แก่ ที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย แหล่งน้ำ (เพื่อการเกษตร และอุปโภค-บริโภค) การตลาดและราคาผลผลิต รายได้ การคมนาคม การสื่อสาร สาธารณสุข การศึกษา ความปลอดภัย ไฟฟ้า และความเป็นอยู่โดยรวม

อุปกรณ์และวิธีการ

อุปกรณ์

1. ข้อมูลทุติยภูมิ
2. แบบสอบถาม
3. กล้องถ่ายรูป
4. เครื่องเขียน
5. คอมพิวเตอร์ และ โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูป

วิธีการ

1. การเลือกพื้นที่ศึกษา และกลุ่มตัวอย่าง

1.1 รวบรวมรายชื่อหมู่บ้านในพื้นที่ศึกษา จากข้อมูลทุติยภูมิ จากเอกสารทางวิชาการ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าชุมชนโดยรอบพื้นที่ผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ภายในแนวกันชน 5 กิโลเมตรจากขอบเขตอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่ามีทั้งหมด 689 หมู่บ้าน มีรายละเอียดแยกเป็นตำบลดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ชุมชนรอบแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์ภายในแนวกันชนของผืนป่าดงพญาเย็นเขาใหญ่

ชื่อพื้นที่อนุรักษ์	จำนวน			
	จังหวัด	อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	4	11	36	341
อุทยานแห่งชาติทับลาน	4	10	31	259
อุทยานแห่งชาติปางสีดา	2	4	9	23
อุทยานแห่งชาติตาพระยา	2	4	12	51
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	1	2	4	15

ที่มา: สรุปมาจาก บริษัท จี โอ เอเซียจำกัด (2545) และ สุชาติ (2544)

1.2. สํารวจข้อมูลรายชื่อหมู่บ้านที่มีการบุกรุกป่าไม้ โดยการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติงานประจำอุทยานแห่งชาติ และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าซึ่งดูแลพื้นที่ป่าอนุรักษ์เกี่ยวกับคดีในการบุกรุกพื้นที่ป่า และความคิดเห็นในเรื่องการบุกรุกพื้นที่ป่าของหมู่บ้านต่าง ๆ ในพื้นที่อนุรักษ์ของผืนป่าดงพญาเย็น - เขาใหญ่

1.3. ทำการวิเคราะห์ข้อมูล โดยนำรายชื่อหมู่บ้านที่ได้จากข้อ 1.2 มาคัดเลือกหมู่บ้าน 10 เปรอร์เซ็นต์ของรายชื่อหมู่บ้านที่เลือก จากการคัดเลือกหมู่บ้านเป้าหมายในการศึกษารั้งนี้ได้หมู่บ้านทั้งหมด 20 หมู่บ้าน เพื่อเป็นตัวแทนของชุมชนที่มีปัญหาเรื่องการบุกรุกที่ดิน ป่าไม้เพื่อทำการเกษตร

1.4. สํารวจข้อมูลในหมู่บ้านเป้าหมายโดยแบ่งการศึกษาจากกลุ่มเป้าหมายเป็น 2 กลุ่มคือกลุ่มแรกเก็บข้อมูลทั่วไปของหมู่บ้านใช้วิธีการสำรวจชุมชนแบบเร่งด่วน (Rapid Rural Appraisal - RRA) โดยการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และผู้ให้ข้อมูลหลักในเรื่องต่างๆ กลุ่มที่สองใช้การสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถามหัวหน้าครัวเรือนหรือตัวแทน เพื่อเก็บข้อมูลเศรษฐกิจและสังคม การใช้ประโยชน์ที่ดินและปัญหาและความต้องการพื้นฐานของราษฎรที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจปรับเปลี่ยนการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎร โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบง่ายและเน้นการกระจายให้ครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านมากที่สุด ซึ่งได้จำนวนตัวอย่างจาก 10 เปรอร์เซ็นต์ของจำนวนหลังคาเรือนในหมู่บ้าน ทั้งนี้เนื่องจากมีข้อจำกัดในด้านงบประมาณ และเวลาในการทำการศึกษาวิจัย ซึ่งพื้นที่ศึกษามีจำนวนหลังคาเรือนทั้งหมด 3,788 หลังคาเรือน ดังนั้นจึงมีการเก็บข้อมูลประชากรตัวอย่างทั้งหมด 378 ชุด สามารถนำข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมาวิเคราะห์ได้เพียง 301 ตัวอย่าง (ตารางที่ 4) เนื่องจากตัวอย่างบางรายไม่มีการทำการเกษตรในช่วงปี พ.ศ. 2543 – 2547 หรือตัวอย่างบางรายมีพื้นที่เกษตรจำนวนมากเกินไป ถ้ามีการนำผลจากกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวมาวิเคราะห์จะเกิดความคลาดเคลื่อนสูงจึงได้ตัดออกไป ไม่นำข้อมูลดังกล่าวมาวิเคราะห์

ตารางที่ 4 รายละเอียดพื้นที่และจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ทำการสำรวจ

ลำดับ ที่	ชื่อหมู่บ้าน	พื้นที่อนุรักษ์	จำนวน ประชากร (หลังคาเรือน)	จำนวน ประชากร (คน)	จำนวน ตัวอย่าง	อายุการ ตั้งถิ่นฐาน
1	บ้านท่าด่าน	เขาใหญ่*	173	760	7	60
2	บ้านวังรี	เขาใหญ่*	210	769	18	50
3	บ้านสวนหงษ์	เขาใหญ่*	210	1,300	20	150
4	บ้านน้อย - ซ้ำเมย	เขาใหญ่*	85	359	13	30
5	บ้านโคกเพชร	ดงใหญ่**	246	1,173	24	25
6	บ้านเขากระเจียว	ดงใหญ่**	103	510	10	23
7	บ้านหนองบอน	ดงใหญ่**	125	678	11	23
8	บ้านหนองเสม็ด	ดงใหญ่**	256	1,100	25	33
9	บ้านคลองหินลาด	ดงใหญ่**	172	863	16	30
10	บ้านซำบคะนิง	ตาพระยา*	129	675	14	22
11	บ้านฝัไพรรวมพล	ตาพระยา*	234	1,107	20	29
12	บ้านสายตรี 3	ตาพระยา*	202	969	20	41
13	บ้านรัตนะ	ตาพระยา*	190	1,050	23	47
14	บ้านซำบเต่า	ทับลาน*	131	456	11	67
15	บ้านสุขสมบูรณ์	ทับลาน*	161	480	17	35
16	บ้านวังอ้ายป่อง	ทับลาน*	140	1,220	10	33
17	บ้านทุ่งแฝก	ทับลาน*	157	763	6	46
18	บ้านคลองเกลือ	ปางสีดา*	184	270	12	19
19	บ้านคลองยาง	ปางสีดา*	236	1,322	15	31
20	บ้านแก่งใหญ่	ปางสีดา*	444	1,464	9	41
รวม			3,788	17,288	301	

หมายเหตุ * อุทยานแห่งชาติ ** เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ที่มา: จากการสัมภาษณ์โดยใช้เทคนิค RRA (ข้อมูลภาพรวมหมู่บ้าน)

2. การเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ ดำเนินการโดยใช้ข้อมูลพื้นฐานที่ได้จากการแปลตีความภาพถ่ายดาวเทียม (LANDSAT) มาตรฐาน 1 : 50000 ซึ่งถ่ายสองช่วงเวลาคือ ในปี 2543 และปี 2547 เพื่อนำมาเปรียบเทียบหาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ของพื้นที่ศึกษา

2.2. การเก็บรวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดิน ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ – สังคม สามารถแบ่งได้ดังนี้

2.2.1 เก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ โดยค้นคว้าข้อมูล เอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้องจาก ห้องสมุด website และอื่น ๆ ซึ่งเป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพพื้นที่ทั่วไป ชื่อหมู่บ้านที่อาศัยอยู่รอบพื้นที่ศึกษา และข้อมูลด้านเศรษฐกิจสังคมเบื้องต้นจาก กชช 2 ค เป็นต้น ในส่วนของการแปลตีความภาพถ่ายดาวเทียมได้รวบรวมมาจาก ส่วนภูมิสารสนเทศ สำนักพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ได้รวบรวมมา 2 ช่วงเวลาคือ ภาพถ่ายดาวเทียม ปี พ.ศ. 2543 และ ปี พ.ศ. 2547

2.2.2 ข้อมูลภาพรวมของพื้นที่ศึกษา เช่นการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดิน พันธุ์พืชและลักษณะทางกายภาพชีวภาพของพื้นที่ศึกษา ใช้วิธีการการสำรวจชนบทแบบเร่งด่วน (RRA) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การทำปฏิทินกิจกรรม การสังเกตการณ์ เป็นต้น

2.2.3 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ – สังคม และการศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินย้อนหลัง 30 ปี ช่วงเวลาปี 2518 – 2547 ใช้การสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม (ภาคผนวก) โดยแบ่งออกเป็น 4 ส่วนดังนี้

ก. ข้อมูลสังคม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครัวเรือน และการตั้งถิ่นฐานของราษฎรตัวอย่าง

ข. ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ และรายได้

ค. ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ และการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตร

ง. ข้อมูลด้านปัญหาและความต้องการพื้นฐานของราษฎร โดยมีคำถามเกี่ยวกับความพึงพอใจของราษฎรแบ่งเป็น 12 ด้าน มีตัวเลือกให้ตอบ 5 ตัวเลือก ตามระดับความพึงพอใจ และมีการให้คะแนนแต่ละระดับ ดังนี้

พึงพอใจมาก	1 คะแนน
พึงพอใจ	2 คะแนน
พึงพอใจปานกลาง	3 คะแนน
ไม่ค่อยพึงพอใจ	4 คะแนน
ไม่พึงพอใจ	5 คะแนน

ในการแปลผลจะใช้คะแนนเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการแบ่งระดับความพึงพอใจเป็น 3 ส่วน คือระดับความพึงพอใจมากหรือมีปัญหาน้อย (1.00 – 2.33 คะแนน) ระดับความพึงพอใจปานกลางหรือ มีปัญหาปานกลาง (2.34 – 3.60 คะแนน) และระดับความพึงพอใจน้อยหรือมีปัญหามาก (3.67 – 5.00 คะแนน) ในกรณีที่เลือกตอบไม่ค่อยพอใจ หรือไม่พึงพอใจจะต้องบอกสาเหตุด้วย เพื่อนำไปประมวลปัญหาในความต้องการพื้นฐานของราษฎร

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาครั้งนี้จะใช้การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษารวบรวมทั้งที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิ โดยมีการใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 2 รูปแบบดังนี้ คือ

3.1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis)

เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการใช้การบรรยายลักษณะทั่วไปของสภาพทางเศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรที่ได้จากการวิเคราะห์ สถิติอย่างง่าย เช่น ความถี่ ค่าร้อยละ และค่าเฉลี่ย เป็นต้น เพื่อทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจถึงผลการศึกษา

3.2 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ (quantitative analysis)

3.2.1 ศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

โดยการนำข้อมูลที่ได้รับการแจกแจง และจัดลำดับแล้วมาวิเคราะห์หาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปร เพื่อพิสูจน์สมมุติฐานที่ได้ตั้งไว้ โดยใช้ตาราง ค่าร้อยละ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ไคสแควร์ (chi – square) ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 โดยใช้สูตรดังนี้ คือ

$$\chi^2 = \sum \sum \frac{(O_{ij} - E_{ij})^2}{E_{ij}}$$

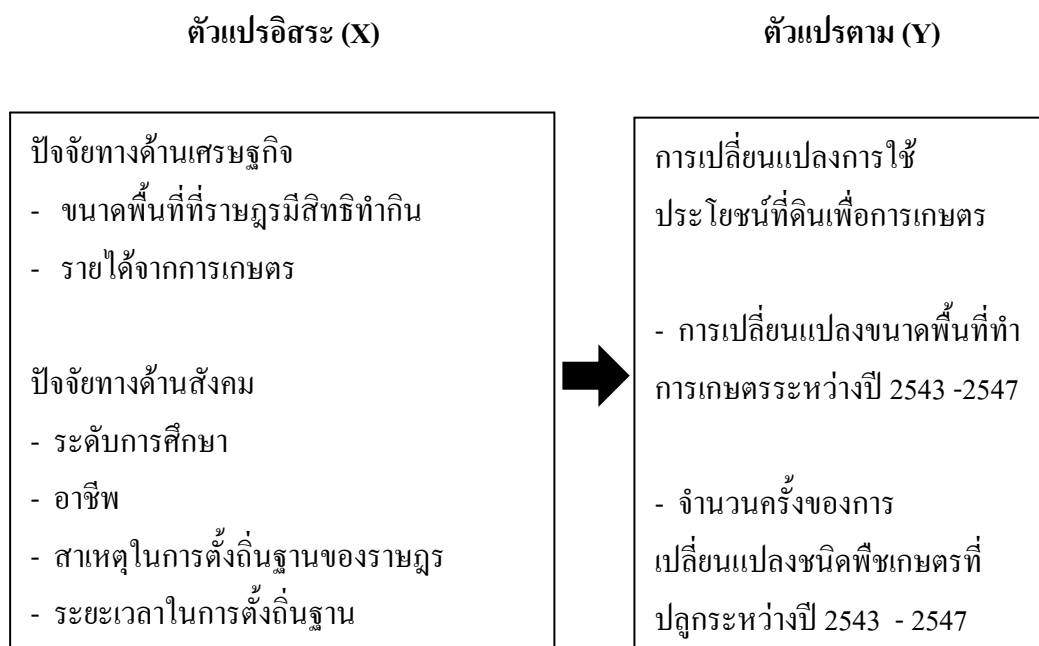
เมื่อ	χ^2	=	ค่าไคสแควร์
	O	=	ค่าความถี่ที่เป็นจริง
	E	=	ค่าความถี่ที่คาดหวัง
	i	=	จำนวนแถว
	j	=	จำนวนคอลัมน์

สำหรับตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้จำแนกตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (independent variable) ได้แก่ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ และสังคม ของราษฎรในพื้นที่ศึกษารอบเขตผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ คือขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกิน รายได้จากการเกษตร ระดับการศึกษา อาชีพ สาเหตุการตั้งถิ่นฐานของราษฎร และ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน

ตัวแปรตาม (dependent variable) ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตร และจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกในรอบ 5 ปี คือช่วงปี 2543 -2547

จากปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ สามารถกำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัยแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระ และตัวแปรตาม ดังแสดงในภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระ (X) กับตัวแปรตาม (Y)

3.2.2 การวิเคราะห์ปัญหาและความต้องการพื้นฐานของราษฎร

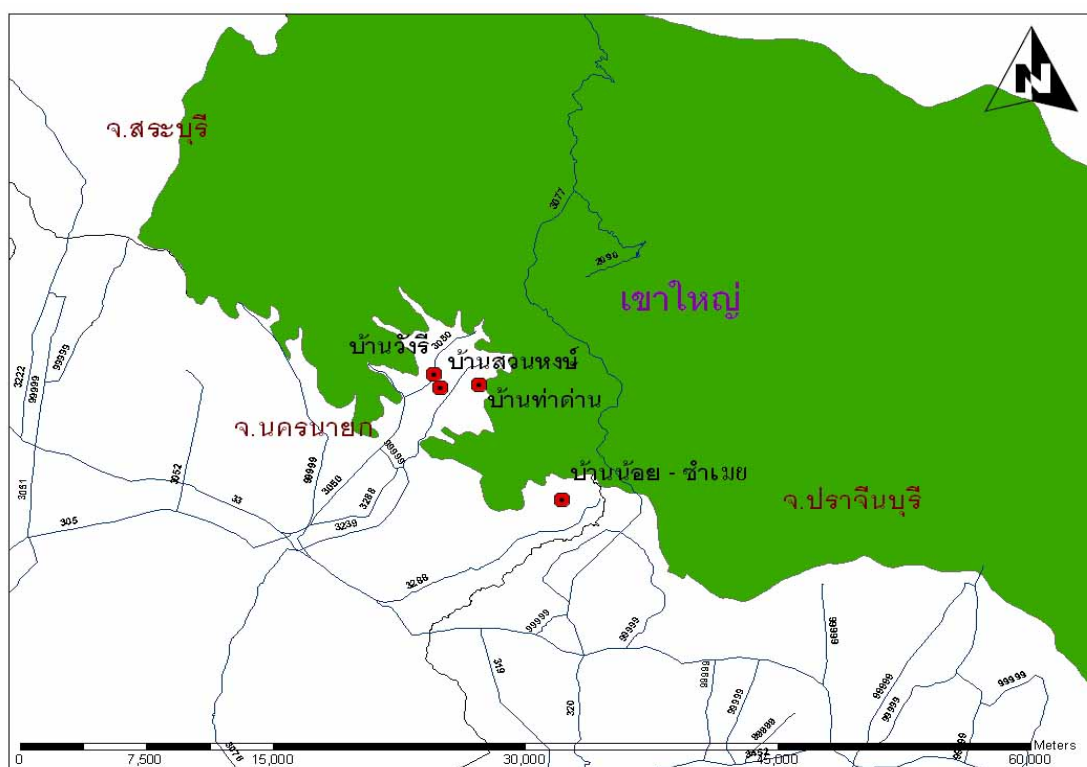
ทำได้โดยการรวมผลคะแนนจากแบบสอบถามในส่วนที่ 4 (ภาคผนวก) ซึ่งเป็นส่วนของระดับความพึงพอใจต่อความต้องการพื้นฐาน และใช้คะแนนเฉลี่ยเป็นเกณฑ์ในการแบ่งระดับความพึงพอใจ 3 ส่วนคือ พึงพอใจน้อย พึงพอใจปานกลาง และพึงพอใจมาก

ผลและวิจารณ์

ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อของพื้นที่ศึกษา

1. อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศา 5 ลิปดา ถึง 14 องศา 15 ลิปดา เหนือ และเส้นแวงที่ 101 องศา 5 ลิปดา ถึง 101 องศา 50 ลิปดา ตะวันออก โดยทิศเหนืออยู่ในเขต จังหวัดนครราชสีมา ทิศตะวันออกอยู่ในเขต นครราชสีมา และจังหวัดปราจีนบุรี ทิศใต้อยู่ในเขต จังหวัดนครนายก และทิศตะวันตกอยู่ในเขตสระบุรี การเดินทางสู่อุทยานแห่งนี้ทำได้หลายทาง โดยมีถนนทางหลวงสายหลักที่ตัดผ่าน คือ ถนนทางหลวงหมายเลข 3077 หมู่บ้านที่ทำการศึกษา ได้แก่ บ้านวังรี หมู่ 12 ตำบล เขาพระ บ้านสวนหงษ์ หมู่ 2 ตำบล สรรพากร บ้านท่าด่าน หมู่ 2 ตำบล หินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัดนครนายก และบ้านน้อย - ชำเมย หมู่ 3 ตำบล นาหินลาด อำเภอ ปากพลี จังหวัดนครนายก (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

2. เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ตั้งอยู่ในพื้นที่ของตำบลนางรอง และตำบลโนนดินแดง อำเภอโนนดินแดง ตำบลห้วยทำนบ และตำบลโคกมะม่วง อำเภอปะคำ จังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งพื้นที่อนุรักษ์นี้ได้แบ่งออกเป็นสองส่วน เนื่องจากมีถนนทางหลวงหมายเลข 348 ตัดผ่านพื้นที่ (ภาพที่ 4) ในส่วนของอาณาเขตติดต่อได้แบ่งออกเป็นสองส่วนดังนี้

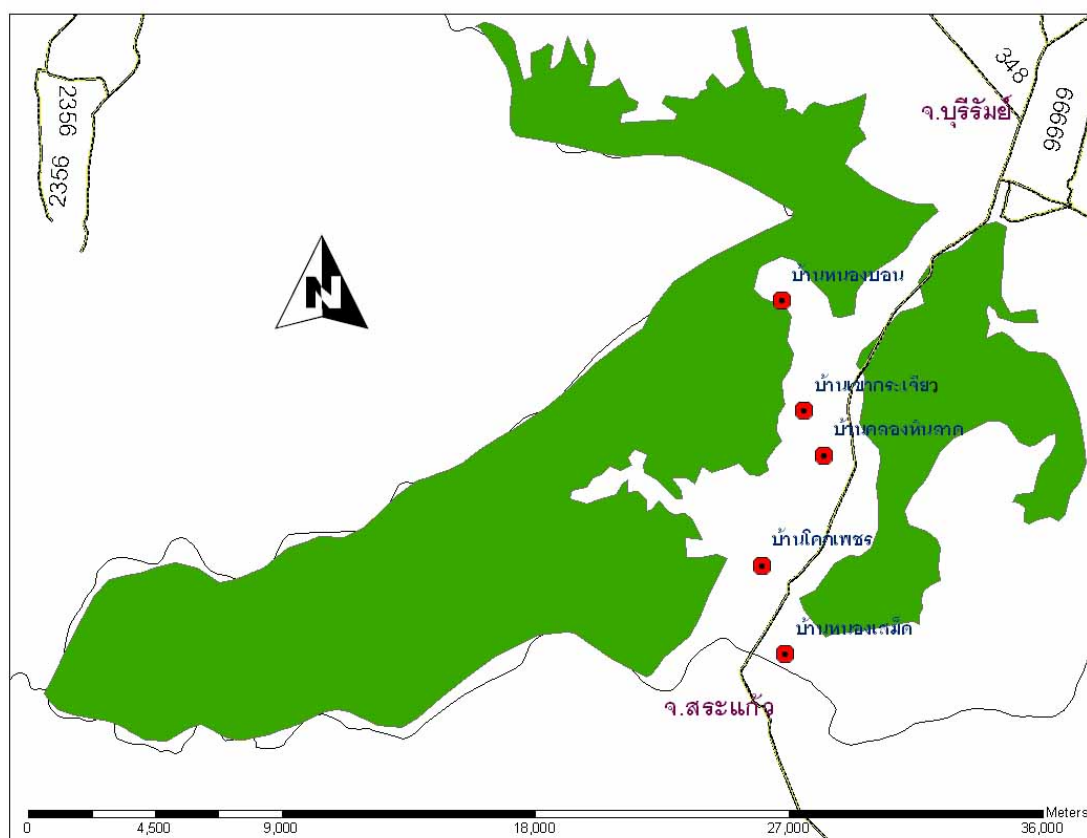
พื้นที่ส่วนที่ 1

ทิศเหนือ	ติดกับลำห้วยต่าง ๆ เช่น ลำห้วยหินเพลิง ลำห้วยซับ ลำห้วยซับห้วยคลองกะเบา ในเขตตำบลห้วยทำนบ ตำบลโคกมะม่วง อำเภอปะคำ
ทิศใต้	ติดกับอุทยานแห่งชาติตาพระยา
ทิศตะวันออก	ติดกับเส้นทางเพื่อความมั่นคง สายละหานทราย – ตาพระยา ทางหลวงหมายเลข 348
ทิศตะวันตก	ติดกับอุทยานแห่งชาติทับลาน อุทยานแห่งชาติปางสีดา

พื้นที่ส่วนที่ 2

ทิศเหนือ	ติดกับอ่างเก็บน้ำคลองมะนาว สำนักงานโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาลำนางรอง
ทิศใต้	ติดกับ อุทยานแห่งชาติตาพระยา
ทิศตะวันออก	ติดกับเขื่อนลำนางรอง
ทิศตะวันตก	ติดกับคลองมะนาว ห้วยละหอกพลวง

ในส่วนของการเก็บข้อมูลหมู่บ้านที่ทำการเกษตร และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อนุรักษ์ ได้ทำการศึกษา 5 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านหนองบอน หมู่ 8 ตำบลลำนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านเขากระเจียว หมู่ 13 ตำบลลำนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านคลองหินลาด หมู่ 9 ตำบลลำนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านโคกเพชร ตำบลลำนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ และบ้านหนองเสม็ด หมู่ 3 ตำบลลำนางรอง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์

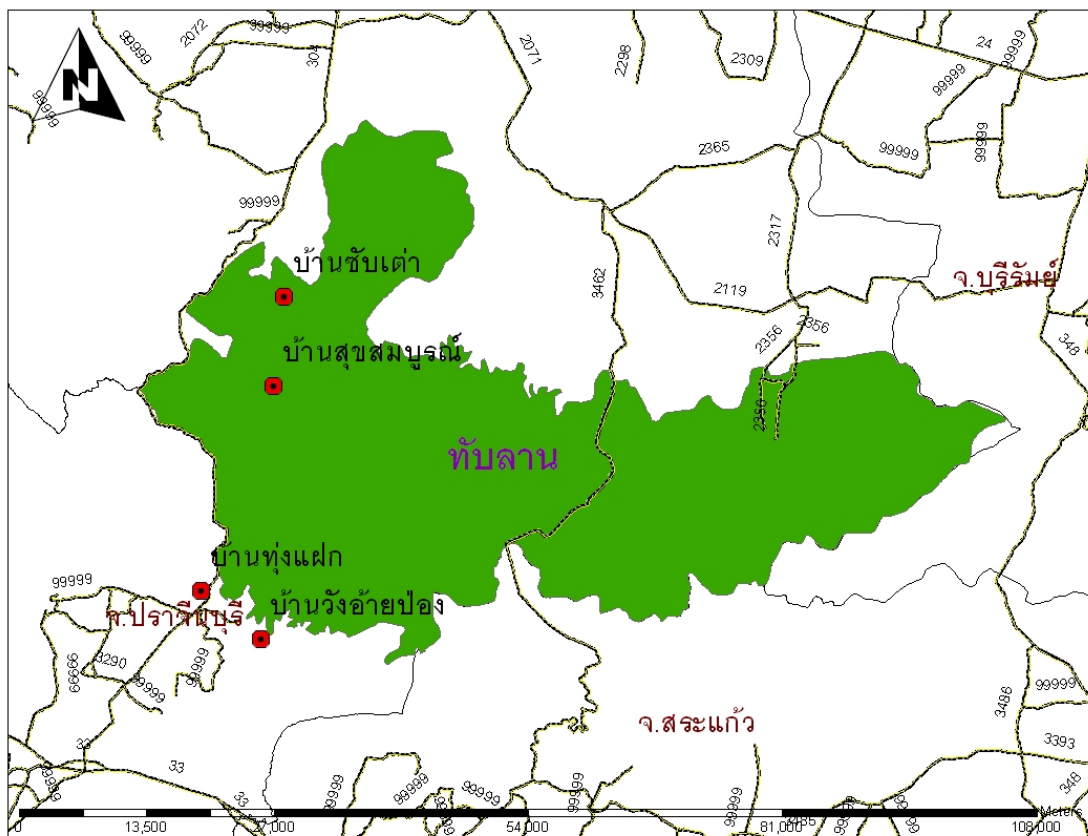
ภาพที่ 4 ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

3 อุทยานแห่งชาติตาพระยา

อุทยานแห่งชาติตาพระยา ตั้งอยู่เส้นรุ้งที่ 14 องศา 5 ลิปดา ถึง 14 องศา 20 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 102 องศา 30 ลิปดา ถึง 103 องศา 14 ลิปดาตะวันออก ในส่วนของการเดินทางมาสู่อุทยานแห่งนี้ สามารถทำได้โดยการเดินทางด้วยรถยนต์ ตามถนนทางหลวงหมายเลข 3362 และทางหลวงหมายเลข 3486 (ภาพที่ 5)

ในการศึกษาหมู่บ้านที่ทำการเกษตร และมีการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าได้ทำการศึกษา 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านซบคะนิง หมู่ 11 ตำบลโนนดินแดง อำเภอโนนดินแดง จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านผไทรวมพล หมู่ 11 ตำบลหนองแวง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ บ้านสายตรี 3 หมู่ 10 ตำบลปราสาท อำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์และบ้านรัตนะหมู่ 5 ตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว

3 ตำบลทุ่งโพธิ์ อำเภอนาคี จังหวัดปราจีนบุรี และบ้านวังอ้ายปอง หมู่ 3 ตำบลเท่างดินสอ อำเภอนาคี จังหวัดปราจีนบุรี

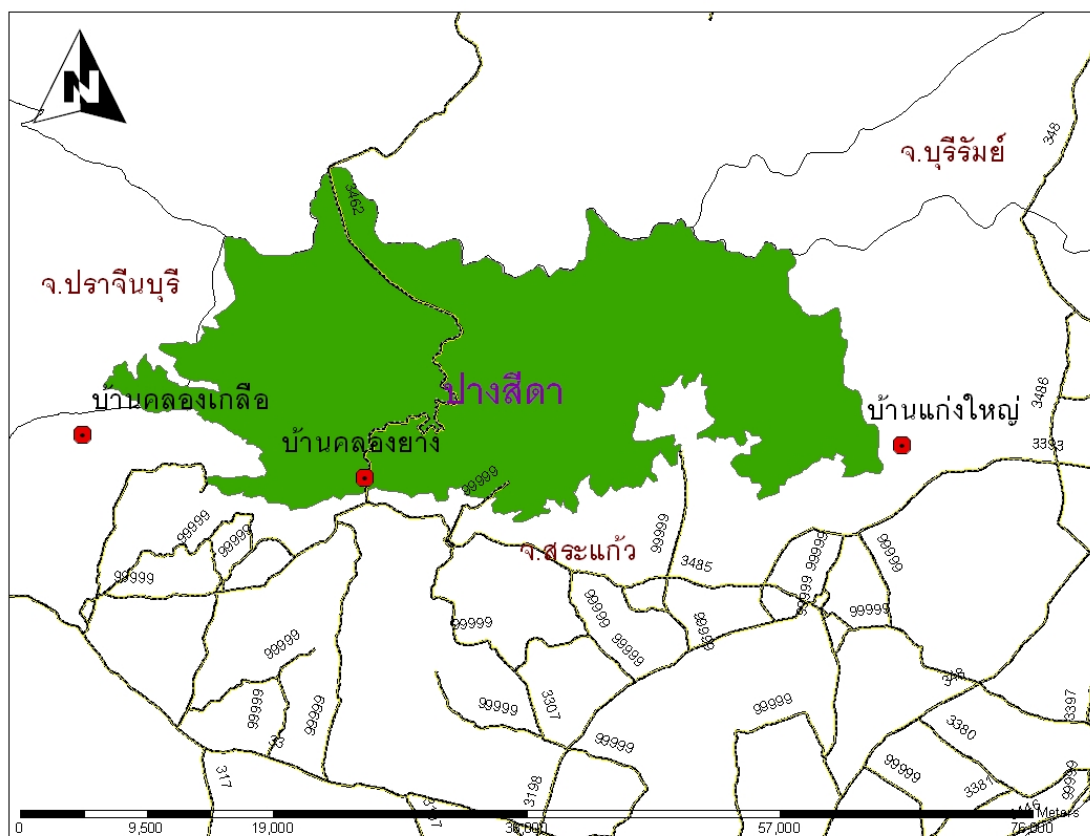

ภาพที่ 6 ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อของอุทยานแห่งชาติทับลาน

5. อุทยานแห่งชาติปางสีดา

อุทยานแห่งชาติปางสีดา ตั้งอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 14 องศา 00 ลิปดา ถึง 14 องศา 12 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 101 องศา 55 ลิปดา ถึง 102 องศา 36 ลิปดาตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ต่าง ๆ ดังนี้ ทิศเหนือ ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน ทิศใต้ ติดต่อกับบ้านคลองผักขม บ้านคลองน้ำเขียว ในอำเภอมือง บ้านคลองทราย และบ้านท่ากระบาก บ้านห้วยชัน ในอำเภอดอนนาค จังหวัดสระแก้ว และมีถนนทางหลวงหมายเลข 3462 ตัดผ่านพื้นที่ของอุทยาน (ภาพที่ 7)

จากการศึกษาหมู่บ้านที่มีการทำการเกษตรและมีการใช้ประโยชน์พื้นที่อุทยานทำการเกษตรได้แก่ บ้านคลองเกลือ หมู่ 8 ตำบลหนองผักฝ้าย อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว บ้านคลองยาง หมู่ 8 ตำบลหนองผักฝ้าย อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว และบ้านแก่งใหญ่ หมู่ 12 ตำบลแก่งดินสอ อำเภอนาคี จังหวัดปราจีนบุรี

ภาพที่ 7 ที่ตั้งและอาณาเขตติดต่อของอุทยานแห่งชาติปางสิดา

สภาพทางเศรษฐกิจ และ สังคมของราษฎร

การศึกษาสภาพเศรษฐกิจ และสังคมของราษฎรในพื้นที่ศึกษา จำนวน 20 หมู่บ้าน โดยใช้วิธีการสำรวจชนบทแบบเร่งด่วน (RRA) พบว่า มีจำนวนครัวเรือนทั้งหมดประมาณ 3,788 หลังคาเรือน มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่ประมาณ 17,288 คน โดยหมู่บ้านมีอายุการตั้งถิ่นฐานอยู่ระหว่าง 19 - 67 ปี ยกเว้นบ้านสวนหงส์ที่อยู่ในพื้นที่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีอายุการตั้งถิ่นฐานนานที่สุด คือ ประมาณ 150 ปี ส่วนหมู่บ้านที่อายุการตั้งถิ่นฐานสั้นที่สุด คือ บ้านคลองเกลือ ในอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีอายุประมาณ 19 ปี (ตารางที่ 4)

การสัมภาษณ์ราษฎรด้วยแบบสอบถาม จากจำนวนตัวอย่าง 301 ราย (ตารางที่ 4) พบว่า มีเพศชายจำนวน 138 คน คิดเป็นร้อยละ 45.8 และเพศหญิงจำนวน 163 คน คิดเป็นร้อยละ 54.2 คน มีระยะเวลาในการเข้ามาตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านของราษฎร เฉลี่ย 29 ปี โดยราษฎรร้อยละ 44.9 มีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานระหว่าง 16 – 28 ปี ซึ่งสาเหตุสำคัญของการเข้ามาตั้งถิ่นฐาน คือ ความต้องการที่ดินทำกินเพิ่ม คิดเป็นร้อยละ 50.2 สำหรับการศึกษาร้อยละ 78.7 มีการศึกษาในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 66.8 ประกอบอาชีพทั้งภาคการเกษตร และนอกภาคการเกษตร โดยมีรายได้เฉลี่ยเฉพาะจากภาคการเกษตรของราษฎรที่สำรวจทั้งหมด 30,648 ไร่ นอกจากนี้ จำนวนพื้นที่ทำกินที่มีเอกสารสิทธิของราษฎรเฉลี่ยครอบครัวละ 13.30 ไร่ ซึ่งเอกสารสิทธิการครอบครองที่ดินได้แก่ หนังสืออนุญาตให้เข้าทำประโยชน์ในเขตปฏิรูปที่ดิน (สปก.4-01) และใบรับรองการเสียดินพื้นที่ (ภท.5) (ตารางที่ 5)

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรแบ่งออกเป็น 2 ประเด็น คือ การเปลี่ยนแปลงในด้านขนาดพื้นที่ และการเปลี่ยนแปลงในด้านของชนิดพืชที่ปลูก โดยพิจารณาจากจำนวนครั้งที่มีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชที่ปลูก จากผลการศึกษาพบว่า ราษฎรมีการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 28.9 และมีการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ลดลง ร้อยละ 21.9 ส่วนจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชที่ปลูกพบว่า ร้อยละ 53.5 ไม่มีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืช

ตารางที่ 5 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ประเด็นศึกษา	ผลการศึกษา	ร้อยละ	หมายเหตุ
1. จำนวนพื้นที่ ที่มีสิทธิทำกิน	1) น้อยกว่า 14 ไร่	64.1	
	2) 14 -24 ไร่	20.3	
	3) มากกว่า 24 ไร่	15.6	
	เฉลี่ย	13.3	
	S.D.	14.1	
2. รายได้จากการเกษตร	1) ต่ำกว่า 10,000 บาท	52.5	
	2) 10,000 – 20,000 บาท	12.3	
	3) 20,001 – 30,000 บาท	7.0	
	4) มากกว่า 30,000 บาท	28.2	
	เฉลี่ย	30,648.0	
	S.D.	84,098.0	
3. ระดับการศึกษา	1) ไม่ได้เรียน	13.0	
	2) ประถมศึกษา	78.7	
	3) มัธยมศึกษาตอนต้น	5.0	
	4) มัธยมศึกษาตอนปลาย, ปวช.	3.0	
	5) ปวส.ขึ้นไป	0.3	
4. อาชีพ	1) อาชีพเกษตร	11.0	
	2) อาชีพนอกภาคเกษตร	22.3	
	3) อาชีพเกษตรและนอกภาคเกษตร	66.7	
5. สาเหตุของการตั้งถิ่นฐาน ของราษฎร	1) ต้องการที่ทำกินเพิ่ม	50.2	
	2) ต้องการงานใหม่	2.3	
	3) อพยพตามครอบครัว	22.2	
	4) อื่น ๆ	7.0	
	5) เกิดที่นี่	18.3	

ตารางที่ 5 (ต่อ) ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ประเด็นศึกษา	ผลการศึกษา	ร้อยละ	หมายเหตุ
6. ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน	1) น้อยกว่า 15 ปี	13.6	
	2) 16 – 28 ปี	44.9	
	3) 29 – 43 ปี	26.2	
	4) มากกว่า 43 ปี	15.3	
	เฉลี่ย	29.0	
7. การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ ปี พ.ศ. 2543-2547	1) พื้นที่ลดลงมากกว่า 10 ไร่	5.3	
	2) พื้นที่ลดลง 0.01 -10 ไร่	16.6	
	3) พื้นที่คงเดิม	49.2	
	4) พื้นที่เพิ่มขึ้น 0.01 -10 ไร่	20.6	
	5) พื้นที่เพิ่มขึ้นมากกว่า 10 ไร่	8.3	
8. จำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน เพื่อปลูกพืชเกษตร ปี พ.ศ. 2543-2547	1) ไม่มีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืช	53.5	
	2) มีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืช 1 ครั้ง	31.8	
	3) มีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืช 2 ครั้ง	13.0	
	4) มีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืช 3 ครั้ง	1.7	

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน

1. การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้

จากข้อมูลการแปลตีความจากภาพถ่ายดาวเทียม LANDSAT ซึ่งถ่ายในช่วงปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2547 ของส่วนภูมิสารสนเทศ สำนักพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (ภาพที่ 8) เมื่อนำมาเปรียบเทียบการใช้ประโยชน์ที่ดินพบว่าพื้นที่ป่าอนุรักษ์ที่ทำการศึกษาเกือบทุกแห่งยกเว้นอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีแนวโน้มลดลง โดยพบว่าช่วงระยะ 4 ปีที่ผ่านมาพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติทับลานลดลงมากที่สุดถึง 21,718 ไร่ หรือมีอัตราการลดลงของพื้นที่เฉลี่ย 5,429.5 ไร่/ปี และพื้นที่อื่นที่มีพื้นที่ป่าลดลงรองลงมาคือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ โดยมีพื้นที่ป่าไม้ลดลงดังนี้ 3,289 ไร่, 3,528 ไร่

และ 2,837 ไร่ตามลำดับ ในขณะที่เดียวกันกลับพบว่าอุทยานแห่งชาติปางสีดามีพื้นที่ป่าไม้เพิ่มขึ้นประมาณ 1,252 ไร่ หรือคิดเป็นอัตราเฉลี่ยเพิ่มขึ้นเป็น 313 ไร่/ปี (ตารางที่ 6)

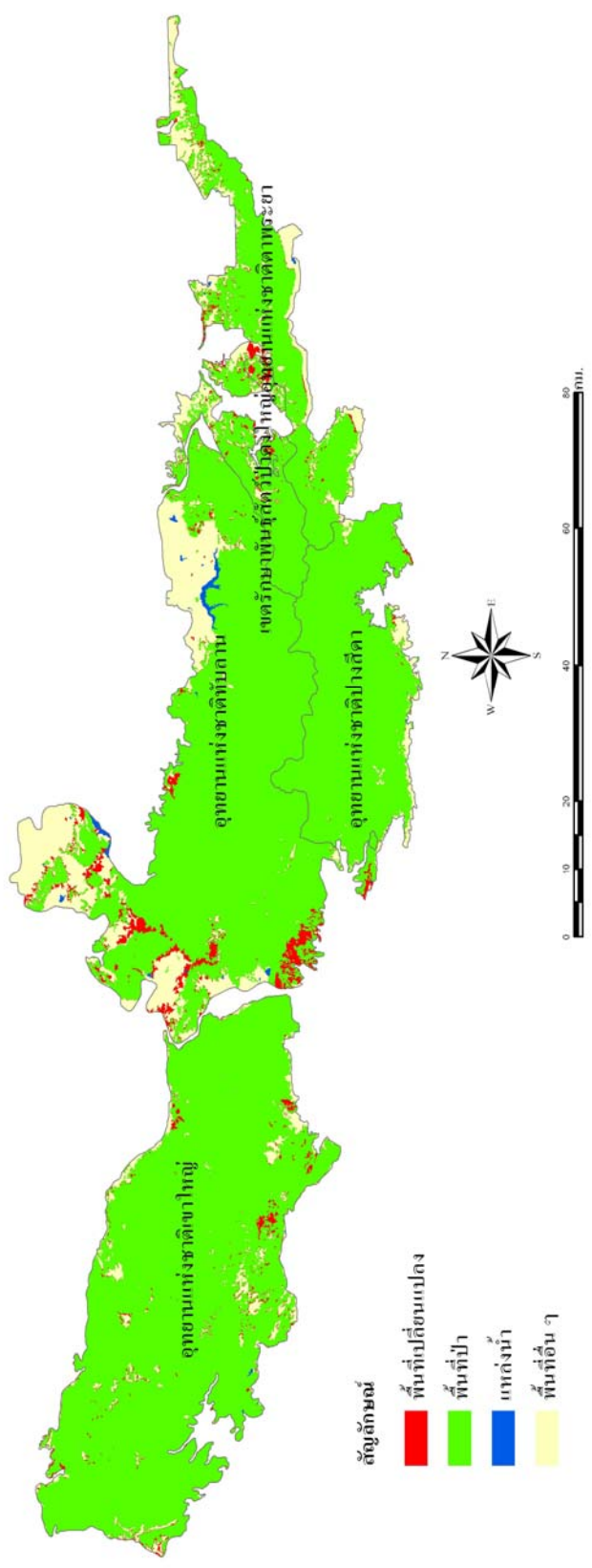
ตารางที่ 6 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ของผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ระหว่างปี พ.ศ. 2543 และ พ.ศ. 2547

พื้นที่อนุรักษ์	พื้นที่ป่าไม้ในปี พ.ศ. (ไร่)		การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ ระหว่างปี 2543-2547 (ไร่)	การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้เฉลี่ยต่อปี (ไร่)
	พ.ศ. 2543	พ.ศ. 2547		
อุทยานแห่งชาติทับลาน	1,079,262	1,057,544	-21,718	-5,429.5
อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่	1,329,805	1,326,516	-3,289	-822.25
อุทยานแห่งชาติตาพระยา	296,556	293,028	-3,528	-882
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่	154,902	152,065	-2,837	-709.25
อุทยานแห่งชาติปางสีดา	508,222	509,474	1,252	313
ผลรวมทั้งหมด	3,368,747	3,338,626	-30,121	-7,530.25

ที่มา : ส่วนภูมิสารสนเทศ สำนักพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช

2. สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้

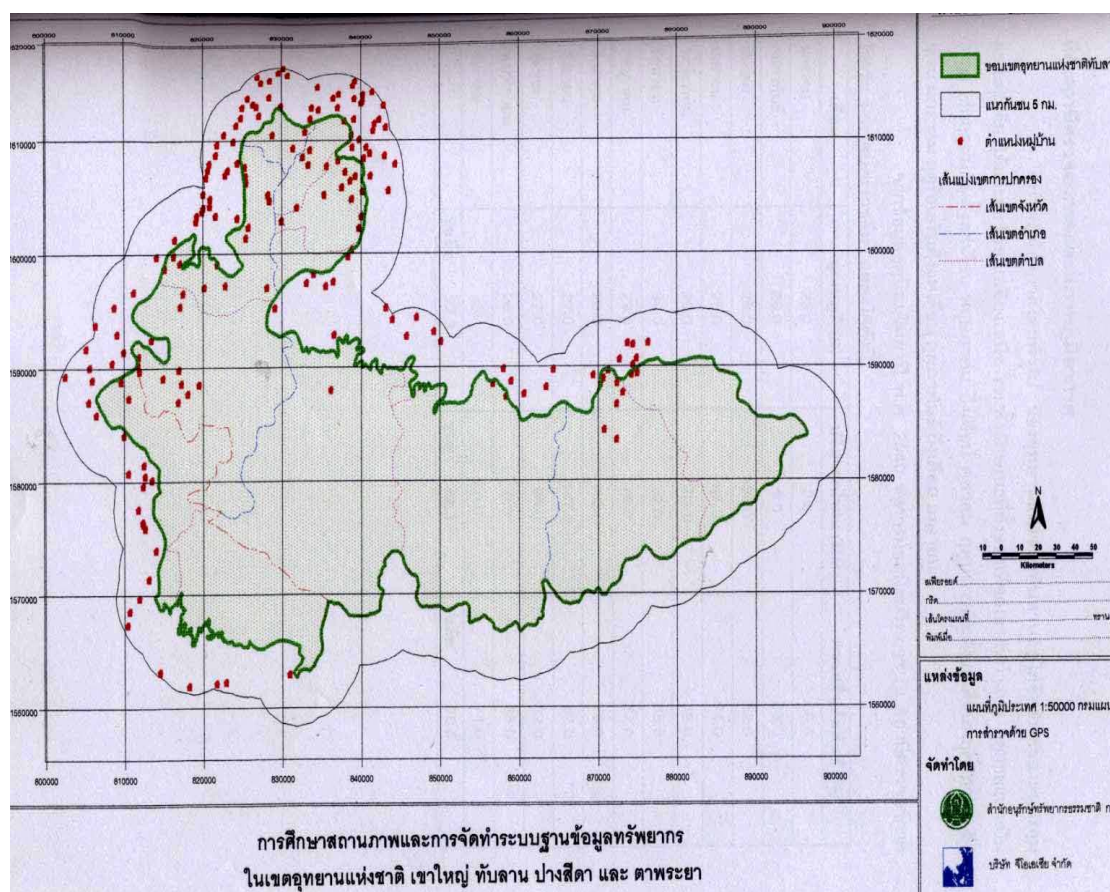
พื้นที่ป่าไม้ของพื้นที่อนุรักษ์ในผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ เกือบทั้งหมดมีแนวโน้มลดลง สาเหตุของการลดลงพื้นที่ป่าไม้ดังกล่าวมาจากสาเหตุต่าง ๆ ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่จริง ๆ โดยมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ เป็นพื้นที่อื่น ๆ อาทิเช่น พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ตั้งถิ่นฐานของชุมชน พื้นที่รกร้างว่างเปล่า เป็นต้น และมาจากความคลาดเคลื่อนที่มาจากหลายสาเหตุประกอบกัน อาทิเช่น ความคลาดเคลื่อนของภาพถ่าย ความคลาดเคลื่อนที่มาจากเจ้าหน้าที่แปลภาพถ่ายที่เป็นคนละคนเนื่องมาจากการเปรียบเทียบภาพถ่าย สองช่วงเวลา และความคลาดเคลื่อนที่มาจากสภาพภูมิอากาศขณะทำการถ่ายภาพ

ที่มา:สวนภูมิสารสนเทศ สำนักพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่อนุรักษ์ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
 ภาพที่ 8 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ในพื้นที่ต้นน้ำป้องกันป่าดงพญาเย็น - เขาน้อย ระหว่างปี พ.ศ. 2543 - 2547

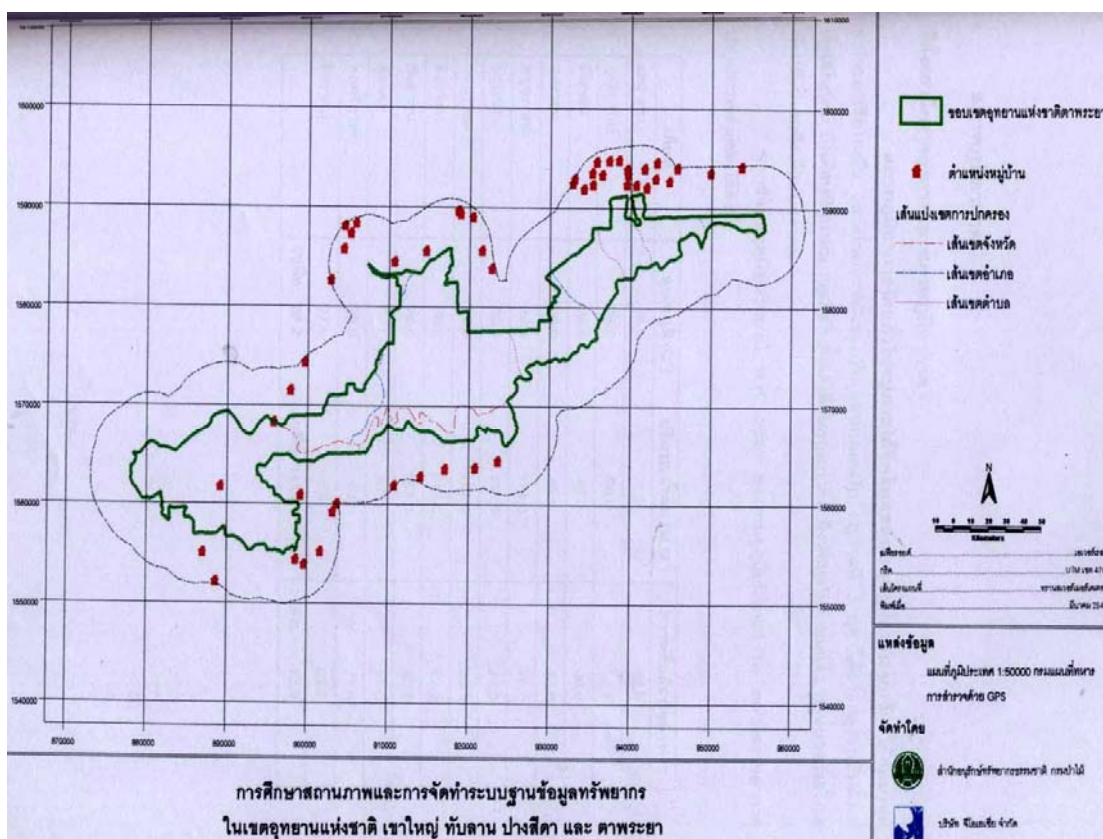
2.1 สาเหตุการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้ของอุทยานแห่งชาติทับลาน

จากตารางที่ 6 พื้นที่ป่าไม้ของอุทยานแห่งชาติทับลานจากปี พ.ศ. 2543 ถึงปี 2547 พบว่าพื้นที่ป่าไม้ลดลงประมาณ 21,718 ไร่ คิดเป็นอัตราการลดลงเฉลี่ย ประมาณ 5,429.5 ไร่/ปี ซึ่งพื้นที่ป่าไม้ที่ลดลงได้เปลี่ยนเป็นพื้นที่อื่น ๆ คือ พื้นที่ต่าง ๆ ที่ไม่ใช่ป่าไม้ และแหล่งน้ำ ได้แก่พื้นที่เกษตรกรรม หรือพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของราษฎร หรือพื้นที่รกร้างว่างเปล่า การลดลงของพื้นที่ป่าไม้ดังกล่าวสอดคล้องกับการศึกษาของ บริษัท จีไอเอเชีย จำกัด (2545) พบว่าพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติมีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนอกจากนั้นแล้วมีการตั้งถิ่นฐานในรัศมี 5 กิโลเมตรรอบเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลาน มีหมู่บ้านที่อยู่รอบเขตทั้งหมด 259 หมู่บ้าน (ภาพที่ 9)

ภาพที่ 9 ที่ตั้งชุมชนรอบเขตแนวกันชนรัศมี 5 กิโลเมตร ของอุทยานแห่งชาติทับลาน

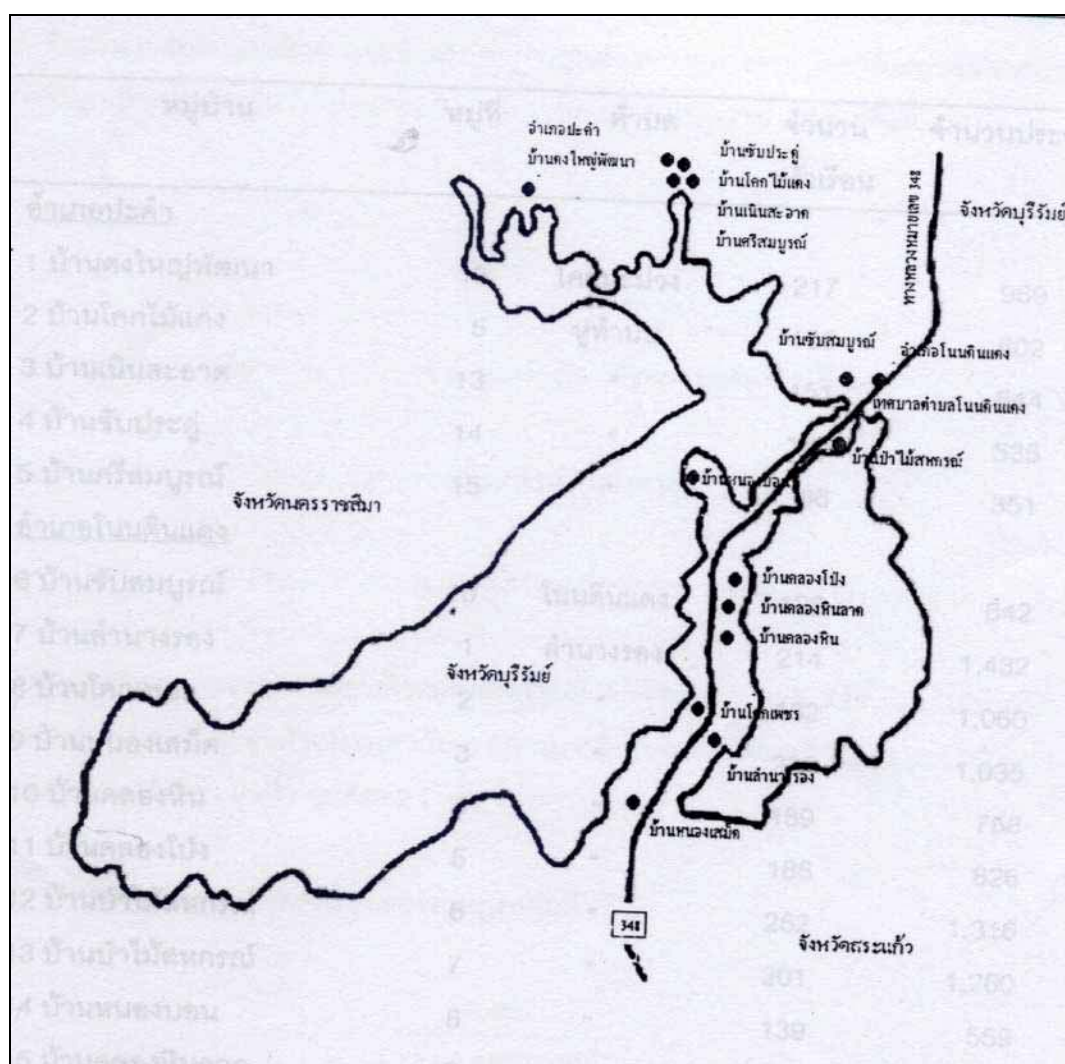
จากตารางที่ 6 พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2543 - 2547 พื้นที่ป่าไม้ของอุทยานแห่งชาติตาพระยา ลดลงประมาณ 3,528 ไร่ คิดเป็นอัตราการลดลงเฉลี่ยประมาณ 882 ไร่/ปี สาเหตุการลดลงของพื้นที่ป่าอุทยานแห่งชาติตาพระยา เนื่องมาจากพื้นที่ป่าไม้เปลี่ยนเป็นพื้นที่อื่น ๆ ได้แก่ พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่การตั้งถิ่นฐานของชุมชน และพื้นที่ว่างเปล่า เป็นต้น และจากการศึกษาของ บริษัท จีโอเอเชีย จำกัด (2545) ถึงการตั้งถิ่นฐานของชุมชนรอบเขตพื้นที่อุทยานเขาใหญ่ในรัศมี 5 กิโลเมตร พบว่าอุทยานแห่งชาติตาพระยามีหมู่บ้านที่อยู่รอบเขตทั้งหมด 51 หมู่บ้าน โดยการตั้งหมู่บ้านส่วนใหญ่อยู่รอบ ๆ พื้นที่อุทยาน มีเพียง 1 หมู่บ้านเท่านั้นที่ตั้งอยู่ในพื้นที่อุทยาน (ภาพที่ 11) ดังนั้นอาจจะเป็นไปได้ว่าพื้นที่อื่น ๆ น่าจะมาจากพื้นที่กร้างว่างเปล่าที่เคยเป็นป่าที่เป็นป่ารุ่นที่ 2 หรือไร่ร้าง ที่ถูกไฟไหม้ หรือเปลี่ยนเป็นพื้นที่เกษตรมากกว่าที่จะเป็นพื้นที่การตั้งถิ่นฐานของราษฎร ซึ่งในอุทยานแห่งชาติมีป่ารุ่นสอง หรือไร่ร้างประมาณ 27,969.71 ไร่ และ 7.16 ไร่ ตามลำดับ (บริษัท จีโอเอเชีย จำกัด, 2545)

ภาพที่ 11 ที่ตั้งชุมชนรอบเขตแนวกันชนรัศมี 5 กิโลเมตร ของอุทยานแห่งชาติตาพระยา

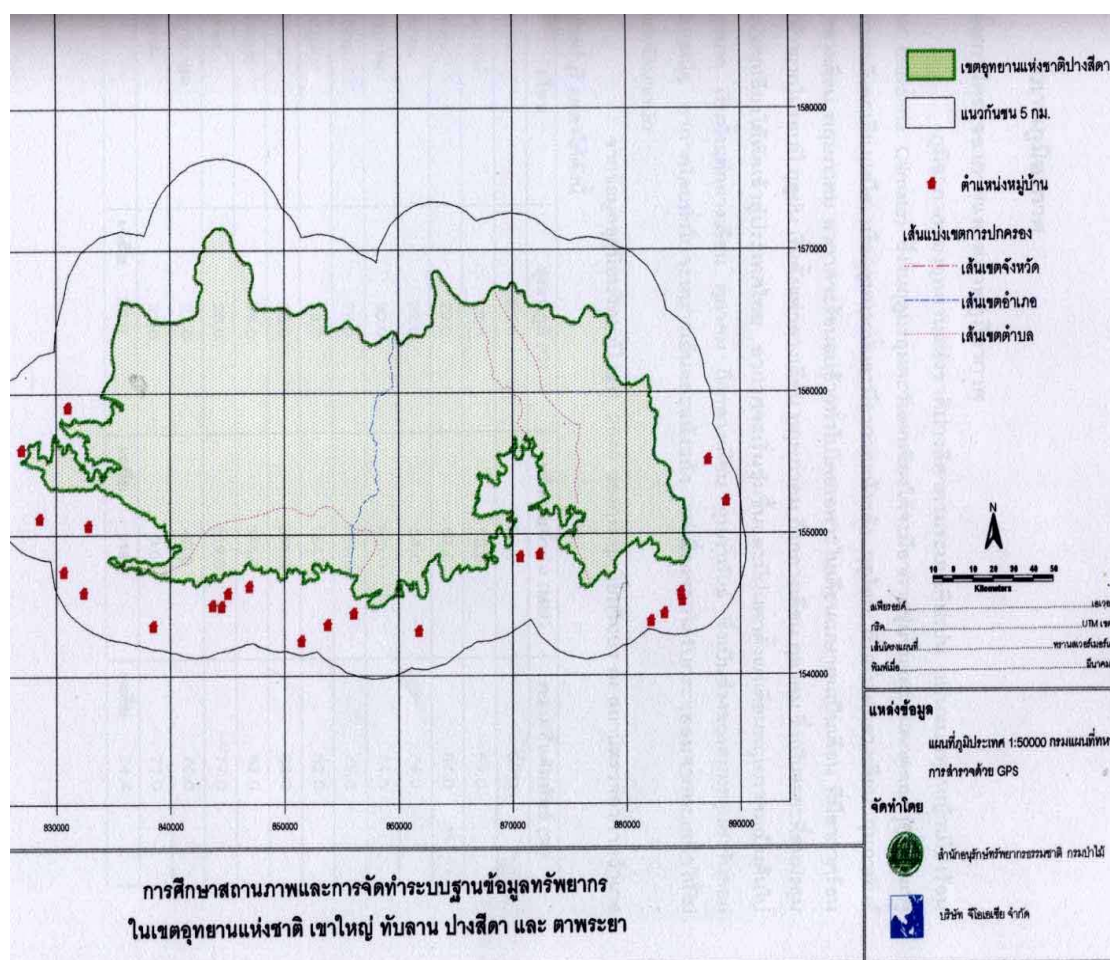
2.4 สาเหตุการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

สาเหตุการลดลงของพื้นที่ป่าเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า เนื่องจากพื้นที่ป่าไม้ เปลี่ยนเป็นพื้นที่อื่น ๆ ได้แก่พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ตั้งถิ่นฐานของราษฎร และพื้นที่รกร้างว่างเปล่า จากตารางที่ 6 สังเกตเห็นว่าในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2543 – 2547 พื้นที่ป่าไม้ลดลง 2,837 ไร่ คิดเป็น อัตราเฉลี่ยการลดลงของพื้นที่ป่าไม้ 709.25 ไร่/ปี จากการศึกษา สุทธิชาติ (2544) พบว่าการตั้ง ถิ่นฐานของชุมชนรอบเขตพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ ในรัศมี 5 กิโลเมตร มีหมู่บ้านที่อยู่ รอบเขตทั้งหมด 15 บ้าน พื้นที่อนุรักษ์ (ภาพที่ 12) และอาจจะเป็นไปได้ว่าพื้นที่อื่น ๆ บางส่วนมี แนวโน้มมาจากพื้นที่รกร้างว่างเปล่าที่เคยเป็นป่ารุ่นที่ 2 หรือ ไร่ร้าง

ภาพที่ 12 ที่ตั้งชุมชนรอบเขตกันชนรัศมี 5 กิโลเมตร ของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่
2.5 สาเหตุการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้อุทยานแห่งชาติปางสีดา

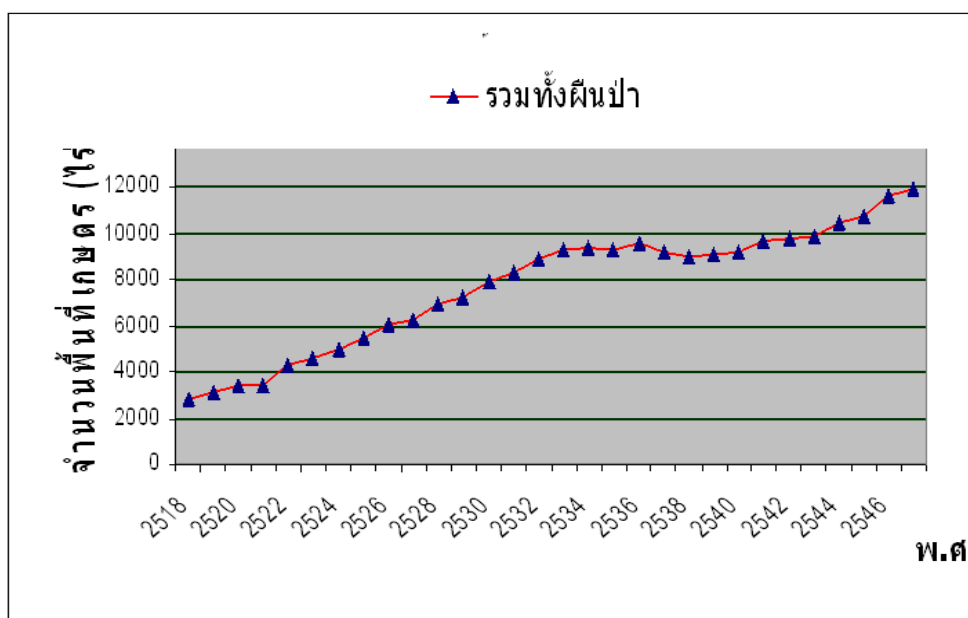
จากตารางที่ 6 พบว่าในขณะที่พื้นที่ป่าไม้ของพื้นที่อนุรักษ์ต่าง ๆ ลดลงนั้นพื้นที่อุทยานแห่งชาติปางสีดากลับมีเพิ่มมากขึ้นประมาณ 1,252 ไร่ หรือคิดเป็นอัตราเฉลี่ยการเพิ่มขึ้นประมาณ 313 ไร่/ปี จากสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ศึกษาพบว่าการจัดสรรที่ดินโดยหน่วยงานของทหารและห้ามมีการบุกรุกพื้นที่ป่าตั้งแต่ปี พ.ศ. 2539 ทำให้พื้นที่ที่บุกรุกเดิมในพื้นที่อนุรักษ์นั้นได้พื้นที่กลับเป็นป่า

ภาพที่ 13 ที่ตั้งชุมชนรอบเขตแนวกันชนรัศมี 5 กิโลเมตร ของอุทยานแห่งชาติปางสีดา

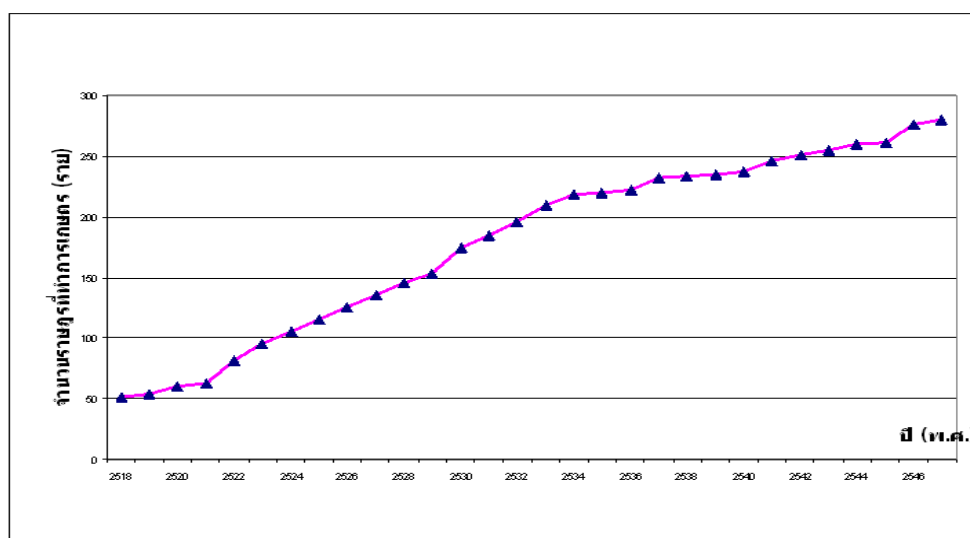
3. การเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำการเกษตร

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำการเกษตร เพื่อให้ทราบถึง รูปแบบและแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในช่วง 30 ปี ที่ผ่านมามีคือ ระหว่างปี 2518 – 2547 โดยทำการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ราษฎร พบว่า จำนวนพื้นที่ทำการเกษตรในภาพรวมของพื้นที่ศึกษาทุกแห่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น สามารถแบ่งแนวโน้มที่เกิดขึ้นออกเป็น 3 ช่วงคือ ช่วง 19 ปีแรกในระหว่างปี 2518 – 2536 พบว่ามีพื้นที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น 2,723.5 ไร่ ต่อมาในช่วงปี 2537 - 2540 พื้นที่ทำการเกษตรลดลง 985.2 ไร่ เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวเศรษฐกิจของประเทศอยู่ในช่วงการเติบโตสูงจึงผลักดันให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานภาคการเกษตรจากชนบท สู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการในเมือง ทำให้ราษฎรส่วนใหญ่ทิ้งถิ่นฐานไปทำงานรับจ้างนอกพื้นที่ ต่อมาในปี 2540 ภายหลังจากการประกาศเงินบาทลอยตัวส่งผลให้ค่าเงินบาทลดลง เกิดวิกฤติทางเศรษฐกิจ ส่งผลให้สถานประกอบการจำนวนมากต้องลดขนาดกิจการ และบางส่วนต้องปิดกิจการ แรงงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการจำนวนมากตกงาน ราษฎรบางส่วนจึงได้กลับภูมิลำเนา ส่งผลให้มีการขยายพื้นที่ทำการเกษตรให้เพียงพอกับความต้องการซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพื้นที่การเกษตรในช่วงปี 2541 - 2547 พื้นที่การเกษตรเพิ่มขึ้น 1,110.9 ไร่ (ภาพที่ 14)

ภาพที่ 14 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่เกษตรของราษฎรที่อยู่อาศัยในพื้นที่ศึกษาในช่วงปี พ.ศ. 2518 – พ.ศ.2547

ในขณะเดียวกัน พบว่าจำนวนราษฎรที่ทำการเกษตรในช่วง 30 ปีที่ผ่านมา นั้นมีจำนวน มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตลอดมาสามารถแบ่งช่วงเวลาการเปลี่ยนแปลงจำนวนราษฎรที่ทำการเกษตรตาม แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำการเกษตร คือ ในช่วงปี 2518 - 2536 จำนวนราษฎรที่ทำการเกษตรเพิ่มขึ้น 170 ราย ต่อมาในช่วงปี 2537 - 2540 ในขณะที่พื้นที่เกษตรลดลงนั้นจำนวนของราษฎรที่ทำการเกษตรก็มีการเพิ่มขึ้น 5 ราย และในช่วงสุดท้ายใน ปี 2541 - 2547 นั้นพบว่าจำนวนของราษฎรในภาคการเกษตรเพิ่มขึ้นจากช่วงที่ผ่านมา 34 ราย (ภาพที่ 15)

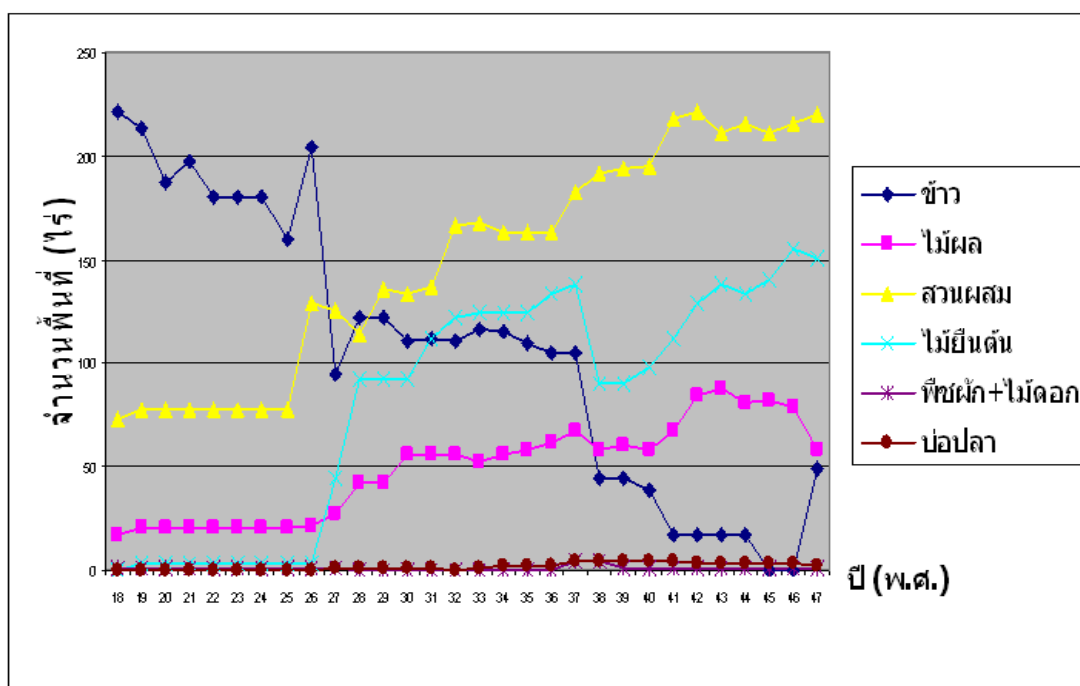

ภาพที่ 15 การเปลี่ยนแปลงจำนวนราษฎรที่ทำการเกษตรในช่วงปี พ.ศ. 2518 -2547

การศึกษาแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรของราษฎรในพื้นที่ศึกษา พบว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อทำการเกษตรมีการปลูกพืชต่างชนิดกันในแต่ละพื้นที่ และช่วงเวลา ทั้งนี้มีสาเหตุจากปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาพทางกายภาพของแต่ละพื้นที่เหมาะสมต่อการปลูกพืชแตกต่างกัน และปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม เช่น รายได้ การตลาด การลงทุนทำธุรกิจในพื้นที่ของภาคเอกชน ระยะเวลาการตั้งถิ่นฐาน จำนวนประชากร นโยบายการจัดการที่ดินของรัฐ และการส่งเสริมและสนับสนุนปัจจัยการผลิตต่าง ๆ ของหน่วยงานราชการ เป็นต้น ซึ่งมีรายละเอียดในแต่ละพื้นที่ ดังต่อไปนี้

3.1 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรตัวอย่างที่อาศัยอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

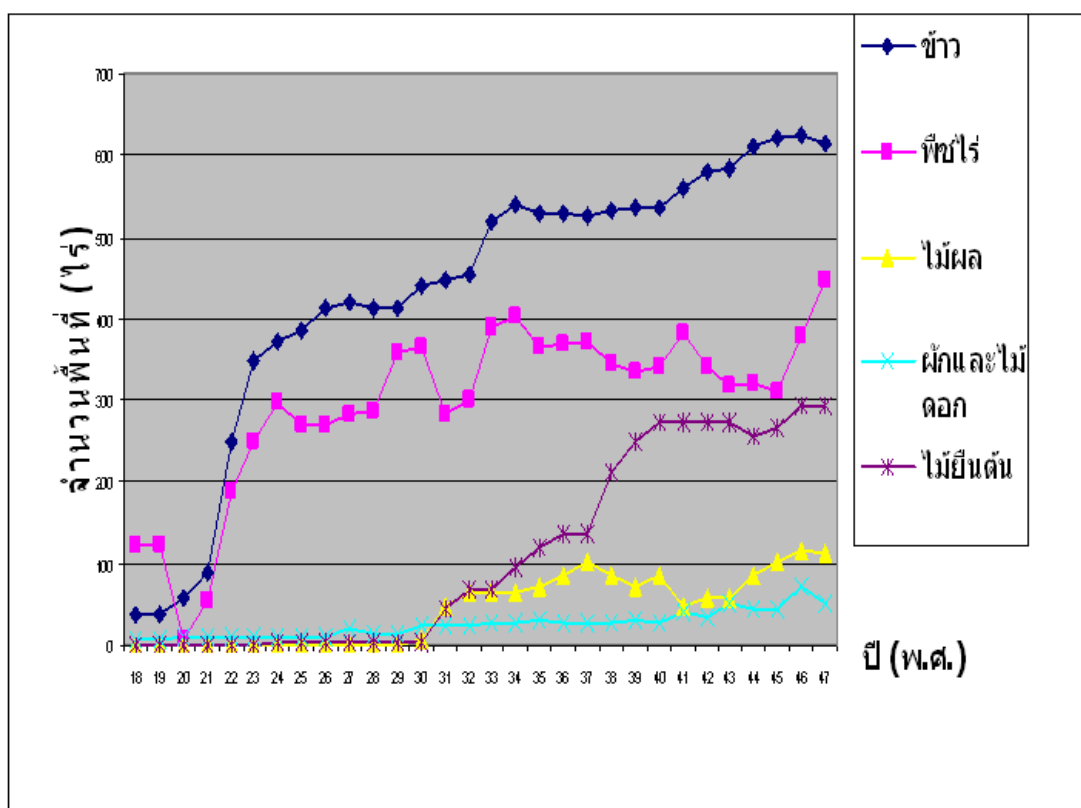
ราษฎรของกลุ่มตัวอย่างที่อาศัยอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ส่วนมากในช่วง 10 ปีแรก (ระหว่างปี 2518 – 2526) มีการปลูกข้าวต่อมาในปี 2527 ราษฎรบางส่วนได้ขายที่ดิน และบางส่วนอยู่ในช่วงการตัดสินใจที่จะขายที่ดิน หรือเปลี่ยนชนิดพืชปลูก ส่งผลให้พื้นที่ปลูกข้าวลดลงเป็นอย่างมาก จากการสัมภาษณ์ราษฎรตัวอย่างพบว่า ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวพื้นที่แห่งนี้ได้มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยว ที่ดินถูกเปลี่ยนมือเป็นของนายทุนเพื่อสร้างสนามกอล์ฟ รีสอร์ท ทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งหันมาทำงานเป็นลูกจ้าง และเริ่มมีการเปลี่ยนรูปแบบการใช้ที่ดินจากการปลูกข้าวมาเป็น การปลูกสวนผสม (เงาะ , ทุเรียน , ลองกอง , ไม้ตง) สวนผลไม้ (ส้มโอ, มังคุด, กระท้อน) และไม้ยืนต้น (ไม้ตง) เพิ่มขึ้นแทนเพื่อขายให้กับนักท่องเที่ยวเป็นรายได้เสริมให้กับครอบครัวอีกทางหนึ่ง แต่ก็มีราษฎรบางส่วนที่ยังปลูกข้าวต่ออีกระยะหนึ่งหลัง จากนั้นจึงเกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินไปปลูกพืชชนิดอื่นแทนดังภาพ (ภาพที่ 16)

ภาพที่ 16 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรที่อาศัยอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

3.2 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรที่อาศัยอยู่ติดกับเขต รักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

การทำการเกษตรของราษฎรที่อาศัยอยู่ติดกับพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่
ส่วนมากทำการเกษตรเพื่อยังชีพโดยปลูกข้าวเพื่อบริโภค และปลูกพืชไร่เป็นพืชเศรษฐกิจ ที่มีอายุ
สั้น เช่น มันสำปะหลัง ข้าวโพด โดยเฉพาะมันสำปะหลังซึ่งเป็นพืชทนแล้งได้ดี และไม่ต้องดูแล
มากทำให้สามารถไปทำงานรับจ้างอื่นที่เป็นรายได้เสริม นอกจากนี้ยังมีการให้เช่าพื้นที่บางส่วนแก่
บุคคลภายนอกหมู่บ้านเพื่อปลูกอ้อยโดยคิดค่าเช่าไร่ละ 200 บาท ส่งผลให้แนวโน้มของการปลูกพืชไร่
จึงมีมากขึ้น ส่วนการปลูกไม้ยืนต้น (ยางพารา) มีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้นนับตั้งแต่ปี 2531 เนื่องมาจาก
ได้รับการสนับสนุนจากเกษตรอำเภอในด้าน กล้าไม้ และต้นทุน (ภาพที่ 17)

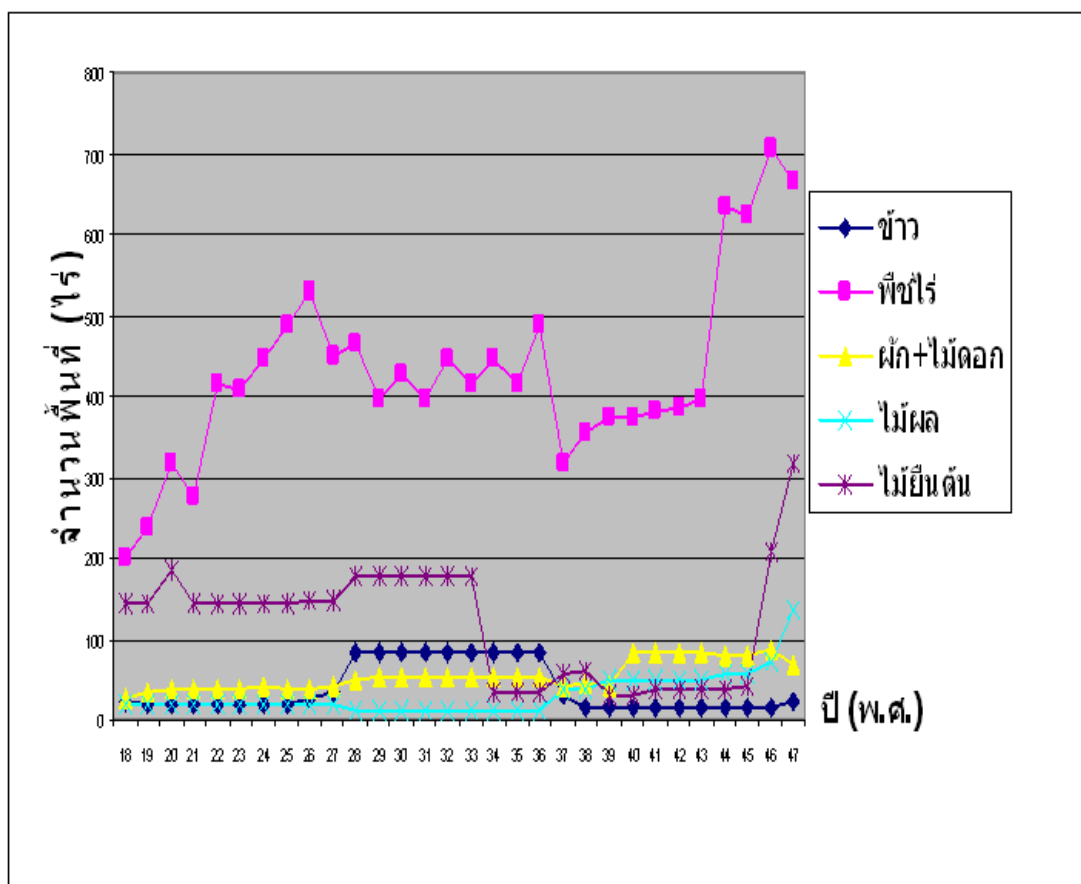

ภาพที่ 17 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรที่อาศัยอยู่ติดกับเขตรักษา
พันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

3.4 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรที่อาศัยอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติทับลาน

ราษฎรที่ทำการเกษตรติดกับพื้นที่อุทยานแห่งชาติทับลานมีการปลูกพืชไร่ (ข้าวโพดและมันสำปะหลัง) เป็นส่วนใหญ่ มีสาเหตุจากเริ่มมีการพัฒนาเส้นทางหลวงเส้นหลักระหว่างนครราชสีมา - กบินทร์บุรี ซึ่งตัดผ่านพื้นที่ศึกษาในปี 2527 ทำให้มีการบุกรุกจับจองพื้นที่อยู่อาศัยและทำกินเพิ่มขึ้น โดยสอดคล้องกับแนวโน้มการเพิ่มขึ้นของพื้นที่ปลูกพืชไร่ ตามเส้นทางการคมนาคมขนส่งที่สะดวกขึ้น แต่ในช่วงปี 2538 - 2543 มีอัตราการลดลงของพื้นที่การปลูกพืชไร่ เนื่องจาก ราษฎรได้สูญเสียที่ดินทำกินไปเพราะการขยายตัวและการเติบโตของครอบครัว โดยมีการแบ่งที่ดินให้บุตร การขายเพื่อนำมาเป็นทุนการศึกษาให้บุตรและเป็นทุนในการประกอบอาชีพ รวมทั้งบางรายที่มีพื้นที่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์จึงถูกยึดคืนเป็นพื้นที่ป่าต่อไป ต่อมาในช่วงปี 2544 - 2547 พบว่ามีราษฎรทำการเกษตรโดยเฉพาะพืชไร่มากขึ้น เนื่องจากปัจจัยทางด้านราคาสูงขึ้น กล่าวคือ ราคามันสำปะหลังช่วงปี 2544 - 2547 คือ 0.69, 1.05, 0.93, 0.80 บาท/กก. ตามลำดับ ส่วนราคาข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ในช่วงปี 2544 - 2547 คือ 3.95, 4.95, 4.46, 4.59 บาท/กก. (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2547) นอกจากนั้นยังมีสาเหตุที่สำคัญ คือราษฎรได้รับการส่งเสริมจากเกษตรอำเภอในด้านเมล็ดพันธุ์และเทคนิควิธีการในการเพาะปลูก กอปรกับมีการตั้งโรงงานทำแป้งที่รับซื้อมันสำปะหลังจากชาวบ้าน

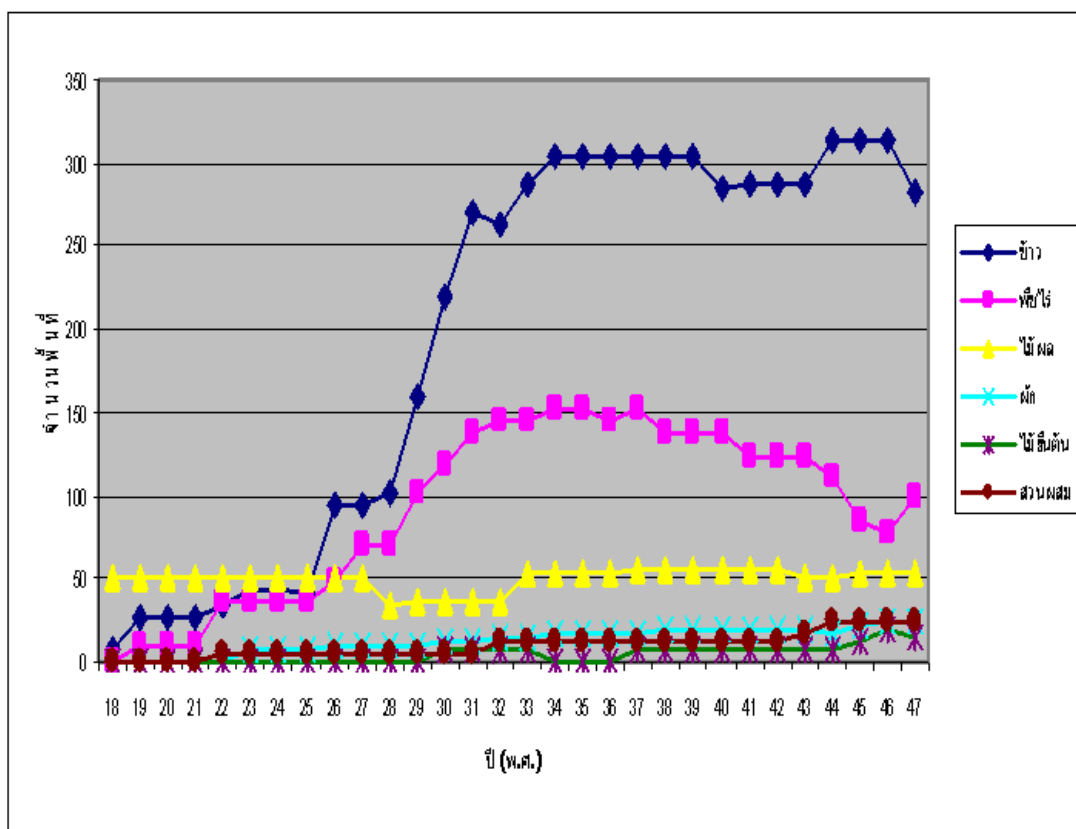
นอกจากพืชไร่แล้วยังมีการปลูกไม้ยืนต้น โดยเฉพาะในช่วงปี 2518 - 2533 มีพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นระหว่าง 60 - 145 ไร่ และพบว่าไม้ยืนต้นที่ปลูกในช่วงเวลานี้คือ ยูคาลิปตัส และไผ่ตง แต่ช่วงปี 2534 - 2545 พื้นที่ปลูกมีแนวโน้มลดลง ซึ่งมีสาเหตุมาจากราคาที่ดินมีมูลค่าสูงขึ้นมาก กอปรกับพื้นที่ศึกษามีสภาพภูมิประเทศสวยงาม จึงเกิดการซื้อขายที่ดิน เปลี่ยนการใช้ประโยชน์จากการปลูกไม้ยืนต้นเป็นไม้ผล ผักและดอกไม้ หรือรีสอร์ท โดยการลงทุนของภาคเอกชนจากนอกพื้นที่ และเริ่มมีจำนวนผู้ปลูกไม้ผลมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ในช่วงปี 2544 - 2547 และในทำนองเดียวกันกับการปลูกไม้ยืนต้น ที่เริ่มมีจำนวนผู้ปลูกมากขึ้นอย่างเห็นได้ชัดในช่วงปี 2545 - 2547 ซึ่งสอดคล้องกับพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นอย่างชัดเจน ทั้งนี้เนื่องมาจากมีการส่งเสริมให้ปลูกยางพาราในพื้นที่ศึกษาเป็นจำนวนมาก มีการสนับสนุนปัจจัยการผลิตยางพาราหลายประการ พอปรกกับกับราคายางพาราในขณะนั้นค่อนข้างสูงเมื่อเทียบกับพืชเกษตรชนิดอื่น ในช่วงเวลาเดียวกัน จึงส่งผลให้เส้นกราฟเพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน (ภาพที่ 19)

ภาพที่ 19 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรที่อาศัยอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติทับลาน

3.5 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรที่อาศัยอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติปางสีดา

แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ทำการเกษตรในช่วงระยะเวลา 30 ปี ของราษฎรที่อาศัยอยู่ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดานั้นสังเกตเห็นว่าส่วนมากมีการเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะข้าวและพืชไร่ ซึ่งเป็นพืชเพื่อการบริโภคและพืชเศรษฐกิจของชุมชนโดยในปี 2528 – 2531 พื้นที่ปลูกข้าวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว และพื้นที่ปลูกพืชไร่เพิ่มขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่ในปี 2534 ปลูกข้าวมีแนวโน้มคงที่ ส่วนพื้นที่ปลูกพืชไร่มิมีแนวโน้มลดลง ทั้งนี้หมู่บ้านที่สำรวจนั้นมีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานน้อยกว่าหมู่บ้านอื่น คืออยู่ในช่วงประมาณ 9 - 15ปี กอปรกับพื้นที่ทำกินบางส่วนอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติจึงถูกยึดคืน และนอกจากนั้นยังมีนายทุนในหมู่บ้านซื้อที่ดินของชาวบ้านไปปลูกไม้ยืนต้นและสวนผสม (ภาพที่ 20)

ภาพที่ 20 แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรที่อาศัยอยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติปางสีดา

ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎร

1. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่างปี 2543 - 2547

1.1 ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกิน มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่าง ปี 2543 - 2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกินกับการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง ปี 2543 - 2547 โดยวิธีทดสอบไคสแควร์ (chi -

square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกิน ออกเป็น 3 กลุ่ม คือมีพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกินน้อยกว่า 14 ไร่, อยู่ระหว่าง 14 - 24 ไร่ และมีมากกว่า 24 ไร่ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรส่วนใหญ่มีพื้นที่ที่มีสิทธิทำกินน้อยกว่า 14 ไร่ โดยร้อยละ 50.3 มีการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตร รองลงมาคือมีพื้นที่ระหว่าง 14 – 24 ไร่ โดยร้อยละ 52.5 ราษฎรไม่มีการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตร (ตารางที่ 7) และจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ค่าไคสแควร์ (chi –square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 1.113 ค่า Prob เท่ากับ 0.573 ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่งผลให้ปฏิเสธสมมติฐาน คือ ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกินไม่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 2543 – 2547 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 7 ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกิน ต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรม ระหว่าง ปี 2543 - 2547

ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกิน	การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง ปี 2543 – 2547		รวม
	ไม่เปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนแปลง	
มีน้อยกว่า 14 ไร่	96 (49.7)	97 (50.3)	193 (100.0)
มีระหว่าง 14 – 24 ไร่	32 (52.5)	29 (47.5)	61 (100.0)
มีมากกว่า 24 ไร่	20 (49.2)	27 (50.8)	47 (100.0)

$$\chi^2 = 1.113 \quad df = 2 \quad Prob. = 0.573$$

1.2 รายได้จากการเกษตรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่าง ปี 2543 -2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้จากการเกษตรกับการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง ปี 2543 - 2547 โดยวิธีทดสอบไคสแควร์ (chi – square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งราษฎรตามรายได้จากการเกษตรออกเป็น 4 กลุ่มคือ

ราษฎรที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท 10,000 – 20,000 บาท 20,001 – 30,000 บาท และมากกว่า 30,000 บาท จากการศึกษาพบว่าราษฎรส่วนใหญ่ เป็นกลุ่มที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท และร้อยละ 56.3 ของราษฎรกลุ่มนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตร (ตารางที่ 8) จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ค่าไคสแควร์ (chi –square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 13.463 ค่า Prob. เท่ากับ 0.004 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่งผลให้ยอมรับสมมติฐานนั้น คือ รายได้จากเกษตรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่างปี 2543 – 2547 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 8 รายได้จากเกษตรต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่าง ปี 2543 -2547

รายได้จากการเกษตร	การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง ปี 2543 - 2547		รวม
	ไม่เปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนแปลง	
ต่ำกว่า 10,000 บาท	89 (56.3)	69 (43.7)	158 (100.0)
10,000 – 20,000 บาท	22 (59.5)	15 (40.5)	37 (100.0)
20,001 – 30,000 บาท	7 (33.3)	14 (66.7)	21 (100.0)
มากกว่า 30,000 บาท	30 (35.3)	55 (64.7)	85 (100.0)
	$\chi^2 = 13.463$	df = 3	Prob. = 0.004

1.3 ระดับการศึกษามีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรม ระหว่าง ปี 2543 - 2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง ปี 2543 - 2547 โดยวิธีทดสอบไคสแควร์ (chi – square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งราษฎรตามระดับการศึกษาออกเป็น 5 กลุ่มคือ ราษฎรไม่ได้รับการศึกษา, ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น, มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือ

ปวช และ ปวส.ขึ้นไป จากการศึกษาพบว่าราษฎรส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยร้อยละ 50.6 ของราษฎรกลุ่มนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตร (ตารางที่ 9) และจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ค่าไคสแควร์ (chi-square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 5.427 ค่า Prob. เท่ากับ 0.246 ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่งผลให้ปฏิเสธสมมติฐาน คือ ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรม ระหว่าง ปี 2543 – 2547 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 9 ระดับการศึกษาต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรม ระหว่าง ปี 2543 - 2547

ระดับการศึกษา	การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง ปี 2543 - 2547		รวม
	ไม่เปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนแปลง	
ไม่ได้เรียน	20 (51.3)	19 (48.7)	39 (100.0)
ประถมศึกษา	120 (50.6)	117 (49.4)	237 (100.0)
มัธยมศึกษาตอนต้น	5 (33.3)	10 (66.7)	15 (100.0)
มัธยมศึกษาตอนปลาย,ปวช	2 (22.2)	7 (77.8)	9 (100.0)
ปวส.ขึ้นไป	1 (100.0)	0	1 (100.0)
	$\chi^2 = 5.427$	df = 4	Prob. = 0.246

1.4 อาชีพมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่าง ปี 2543 - 2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่างปี 2543 - 2547 โดยวิธีทดสอบไค สแควร์ (chi-square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งราษฎรตามอาชีพออกเป็น 3 กลุ่มคือ ราษฎรที่มีอาชีพเกษตร, ราษฎรที่มีอาชีพนอกภาคการเกษตร และราษฎรที่มีอาชีพเกษตรและอาชีพนอกภาคเกษตร จากการศึกษาพบว่าราษฎรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทั้งสองอาชีพ คือ อาชีพเกษตรและอาชีพนอกภาคเกษตร โดยร้อยละ

51.7 ของราษฎรกลุ่มนี้ มีการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตร (ตารางที่ 10) และผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ค่าไคสแควร์ (chi-square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 11.295 ค่า Prob. เท่ากับ 0.004 ซึ่งมีค่าต่ำกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่งผลให้ยอมรับสมมติฐานนั้น คือ อาชีพมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรม ระหว่าง ปี 2543 – 2547 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 10 อาชีพต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่าง ปี 2543 - 2547

อาชีพ	การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง ปี 2543 - 2547		รวม
	ไม่เปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนแปลง	
อาชีพเกษตร	9 (27.3)	24 (72.7)	33 (100.0)
อาชีพนอกภาคเกษตร	42 (62.7)	25 (37.3)	67 (100.0)
อาชีพเกษตรและนอกภาคเกษตร	97 (48.3)	104 (51.7)	201 (100.0)
$\chi^2 = 11.295$ $df = 2$ $Prob. = 0.004$			

1.5 สาเหตุการตั้งถิ่นฐานของราษฎรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่าง ปี 2543 - 2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุในการตั้งถิ่นฐานของราษฎรกับการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่างปี 2543 - 2547 โดยวิธีทดสอบไคสแควร์ (chi-square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งราษฎรตามสาเหตุในการตั้งถิ่นฐานออกเป็น 5 กลุ่มคือ ต้องการที่ทำกินเพิ่ม, ต้องการงานทำใหม่, อพยพตามครอบครัว, อื่น ๆ และเป็นราษฎรที่เกิดในหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่าราษฎรส่วนใหญ่มีสาเหตุในการตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านแห่งนี้เนื่องมาจากต้องการที่ดินทำกินเพิ่ม โดยร้อยละ 50.3 ของราษฎรกลุ่มนี้มีการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตร (ตารางที่ 11) จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ (chi-square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 0.674 ค่า Prob. เท่ากับ 0.955 ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ

0.05 ส่งผลให้ปฏิเสธสมมติฐาน คือ สาเหตุการตั้งถิ่นฐานของราษฎรไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่าง ปี 2543 - 2547 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 11 สาเหตุการตั้งถิ่นฐานของราษฎรต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่าง ปี 2543 - 2547

สาเหตุการตั้งถิ่นฐานของราษฎร	การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง ปี 2543 - 2547		รวม
	ไม่เปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนแปลง	
ต้องการที่ทำกินเพิ่ม	75 (49.7)	76 (50.3)	151 (100.0)
ต้องการงานใหม่	4 (57.1)	3 (42.9)	7 (100.0)
อพยพตามครอบครัว	34 (50.7)	33 (49.3)	67 (100.0)
อื่น ๆ	9 (42.9)	12 (57.1)	21 (100.0)
เกิดขึ้น	26 (47.3)	29 (52.7)	55 (100.0)
$\chi^2 = 0.674$	df = 4	Prob. = 0.955	

1.6 ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของราษฎรมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่าง ปี 2543 - 2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานกับการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง ปี 2543 - 2547 โดยวิธีทดสอบไคสแควร์ (chi – square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งราษฎรตามระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎรออกเป็น 4 กลุ่มคือ ราษฎรมีการตั้งถิ่นฐานน้อยกว่า 15 ปี, 16 - 28 ปี, 29 – 43 ปี และมีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 43 ปี จากการศึกษพบว่าราษฎรส่วนใหญ่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานประมาณ 16 - 28 ปี และร้อยละ 55.6 ของราษฎรกลุ่มนี้ มีการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตร (ตารางที่ 12) และจากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ค่าไคสแควร์ (chi –square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 3.512 ค่า Prob. เท่ากับ 0.319 ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่งผลให้ปฏิเสธสมมติฐาน

นั่น คือ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของราษฎร ไม่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่าง ปี 2543 - 2547 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 12 ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานของราษฎร ต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่าง ปี 2543 - 2547

ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน	การเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง ปี 2543 -2547		รวม
	ไม่เปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนแปลง	
น้อยกว่า 15 ปี	19 (46.3)	22 (53.7)	41 (100.0)
16 -28 ปี	60 (44.4)	75 (55.6)	135 (100.0)
29 -43 ปี	42 (53.2)	37 (46.8)	79 (100.0)
มากกว่า 43 ปี	27 (58.7)	19 (41.3)	46 (100.0)

$$\chi^2 = 3.512$$

$$df = 3$$

$$Prob. = 0.319$$

จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ที่กล่าวมาแล้ว ได้แก่ ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกิน รายได้จากการเกษตร ระดับการศึกษา อาชีพ สาเหตุในการตั้งถิ่นฐานของราษฎรและระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน กับการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่างปี พ.ศ. 2543 – พ.ศ.2547 โดยใช้วิธีการทดสอบไคสแควร์ได้ผลสรุปว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่างปี 2543 – 2547 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ รายได้จากการเกษตร และอาชีพ (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม ต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรกรรมระหว่างปี 2543 - 2547

ลำดับที่	ปัจจัยเศรษฐกิจ สังคม	df	χ^2	Prob.
1	ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกิน	2	1.113	0.573ns
2	รายได้จากการเกษตร	3	13.463	0.004*
3	ระดับการศึกษา	4	5.427	0.246ns
4	อาชีพ	2	11.295	0.004*
5	สาเหตุในการตั้งถิ่นฐานของราษฎร	4	0.674	0.955ns
6	ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน	3	3.512	0.319ns

หมายเหตุ: χ^2 หมายถึง ค่าไคสแควร์

df (Degrees of freedom) หมายถึง จำนวนอิสระ

Prob.(Probability) หมายถึง ความเป็นไปได้

ns= non- significant difference หมายความว่า ค่า probability ที่คำนวณได้มากกว่า 0.05

* = highly significant difference หมายความว่า ค่า probability ที่คำนวณได้น้อยกว่า 0.05

2. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูก ระหว่างปี 2543 - 2547

2.1 ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกินที่มีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 - 2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกินกับจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 - 2547 โดยวิธีทดสอบไคสแควร์ (chi-square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ผลการศึกษาได้แบ่งขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกินออกเป็น 3 กลุ่ม คือมีพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกินน้อยกว่า 14 ไร่, อยู่ระหว่าง 14 -24 ไร่ และมีมากกว่า 24 ไร่ ผลการศึกษาพบว่า ราษฎรส่วนใหญ่มีพื้นที่มีสิทธิทำกินน้อยกว่า 14 ไร่ โดยร้อยละ 49.2 ของราษฎรกลุ่มนี้ ไม่มีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 - 2547 (ตารางที่ 14) และจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ค่าไคสแควร์ (chi-square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 7.736

ค่า Prob. เท่ากับ 0.258 ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ทำให้ปฏิเสธสมมติฐาน คือ ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกินที่ไม่มีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูก ระหว่างปี 2543 - 2547 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 14 ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกินต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 - 2547

ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกิน	จำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตร				รวม
	0	1	2	3	
มีน้อยกว่า 14 ไร่	105 (54.4)	62 (32.1)	25 (13.0)	1 (0.5)	193 (100.0)
มีระหว่าง 14 – 24 ไร่	30 (49.2)	22 (36.1)	6 (9.8)	3 (4.9)	61 (100.0)
มีมากกว่า 24 ไร่	26 (55.3)	12 (25.5)	8 (17.0)	1 (2.1)	47 (100.0)
	$\chi^2 = 7.736$	df = 6	Prob. = 0.258		

2.2 รายได้จากการเกษตรต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 - 2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้จากการเกษตรกับจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกในระหว่างปี 2543 -2547 โดยวิธีทดสอบไคสแควร์ (chi-square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งราษฎรตามรายได้จากการเกษตรออกเป็น 4 กลุ่มคือ ราษฎรที่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท 10,000 – 20,000 บาท 20,001 – 30,000 บาท และมากกว่า 30,000 บาท จากการศึกษพบว่าราษฎรส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำกว่า 10,000 บาท โดยร้อยละ 59.5 ของราษฎรกลุ่มนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 – 2547 (ตารางที่ 15) จากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่าค่าไคสแควร์ (chi-square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 14.670 ค่า Prob. เท่ากับ 0.100 ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่งผลให้ปฏิเสธสมมติฐาน คือ รายได้จากการเกษตรไม่มีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 – 2547 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 15 รายได้จากการเกษตรต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 - 2547

รายได้จากการเกษตร	จำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตร				รวม
	0	1	2	3	
ต่ำกว่า 10,000 บาท	94 (59.5)	46 (29.1)	15 (9.5)	3 (1.9)	158 (100.0)
10,000 – 20,000 บาท	21 (56.8)	10 (27.0)	6 (16.2)	0 (0)	37 (100.0)
20,000 – 30,000 บาท	14 (66.7)	5 (23.8)	2 (9.5)	0 (0)	21 (100.0)
มากกว่า 30,000 บาท	32 (37.6)	35 (41.2)	16 (18.8)	2 (2.4)	85 (100.0)

$$\chi^2 = 14.670 \quad df = 9 \quad Prob. = 0.100$$

2.3 ระดับการศึกษาที่มีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 - 2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระดับการศึกษา กับจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 -2547 โดยวิธีทดสอบไคสแควร์ (chi – square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งราษฎรตามระดับการศึกษาออกเป็น 5 กลุ่มคือ ราษฎรไม่ได้รับการศึกษา, ได้รับการศึกษาระดับประถมศึกษา, มัธยมศึกษาตอนต้น, มัธยมศึกษาตอนปลาย หรือปวช และ ปวส.ขึ้นไป จากการศึกษพบว่าราษฎรส่วนมากจบการศึกษาระดับประถมศึกษา โดยร้อยละ 54.4 ของราษฎรกลุ่มนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรระหว่างปี 2543 – 2547 (ตารางที่ 16) และจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ค่าไคสแควร์ (chi –square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 11.216 ค่า Prob. เท่ากับ 0.510 ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่งผลให้ปฏิเสธสมมติฐาน คือ ระดับการศึกษาไม่มีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 – 2547 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 16 ระดับการศึกษาต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 - 2547

ระดับการศึกษา	จำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตร				รวม
	0	1	2	3	
ไม่ได้เรียน	22 (56.4)	13 (33.3)	3 (7.7)	1 (2.6)	39 (100.0)
ประถมศึกษา	129 (54.4)	74 (31.2)	31 (13.1)	3 (1.3)	237 (100.0)
มัธยมศึกษาตอนต้น	6 (40.0)	5 (33.3)	4 (26.7)	0 (0)	15 (100.0)
มัธยมศึกษาตอนปลาย,ปวช	3 (33.3)	4 (44.4)	1 (11.1)	1 (11.1)	9 (100.0)
ปวส.ขึ้นไป	1 (100.0)	0 (0)	0 (0)	0 (0)	1 (100.0)

$$\chi^2 = 11.216 \quad df = 12 \quad Prob. = 0.510$$

2.4 อาชีพมีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 - 2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพกับจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกในระหว่างปี 2543 -2547 โดยวิธีทดสอบไคสแควร์ (chi – square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งราษฎรตามอาชีพเป็น 3 กลุ่มคือ ราษฎรที่มีอาชีพเกษตร, ราษฎรที่มีอาชีพนอกภาคเกษตร และราษฎรที่มีอาชีพทั้งเกษตร และนอกภาคเกษตร จากการศึกษาพบว่า ราษฎรส่วนใหญ่มีอาชีพทั้งเกษตรและนอกภาคเกษตร โดยร้อยละ 52.2 ของราษฎรกลุ่มนี้ ไม่มีการเปลี่ยนชนิดพืชเกษตรระหว่างปี 2543 - 2547 (ตารางที่ 17) และจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์พบว่า ค่าไคสแควร์ (chi –square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 6.152 ค่า Prob. เท่ากับ 0.406 ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่งผลให้ปฏิเสธสมมติฐาน คือ อาชีพไม่มีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 -2547 ที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 17 อาชีพต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 -2547

อาชีพ	จำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตร				รวม
	0	1	2	3	
อาชีพเกษตร	17 (51.5)	7 (21.2)	8 (24.2)	1 (3.0)	33 (100.0)
อาชีพนอกภาคเกษตร	39 (58.2)	20 (29.9)	7 (10.4)	1 (1.5)	67 (100.0)
อาชีพเกษตรและนอกภาคเกษตร	105 (52.2)	69 (34.3)	24 (11.9)	3 (1.5)	201 (100.0)
$\chi^2 = 6.152$		df = 6		Prob = 0.406	

2.5 สาเหตุในการตั้งถิ่นฐานของราษฎรมีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 -2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างสาเหตุในการตั้งถิ่นฐานของราษฎรกับจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 – 2547 โดยวิธีทดสอบไคสแควร์ (chi – square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งราษฎรตามสาเหตุในการตั้งถิ่นฐานออกเป็น 5 กลุ่มคือ ต้องการที่ทำกินเพิ่ม, ต้องการงานทำใหม่, อพยพตามครอบครัว, อื่น ๆ และเป็นราษฎรที่เกิดในหมู่บ้าน จากการศึกษาพบว่าราษฎรส่วนใหญ่มีสาเหตุในการตั้งถิ่นฐานในหมู่บ้านแห่งนี้เนื่องมาจากต้องการที่ดินทำกินเพิ่ม โดยร้อยละ 51.7 ของราษฎรกลุ่มนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรระหว่างปี 2543 – 2547 (ตารางที่ 18) และจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่าค่าไคสแควร์ (chi – square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 15.727 ค่า Prob. เท่ากับ 0.204 ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่งผลให้ปฏิเสธสมมติฐาน คือ สาเหตุสาเหตุในการตั้งถิ่นฐานของราษฎรไม่มีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 -2547 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 18 สาเหตุในการตั้งถิ่นฐานของราษฎรต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 -2547

สาเหตุการตั้งถิ่นฐานของราษฎร	จำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตร				รวม
	0	1	2	3	
ต้องการที่ทำกินเพิ่ม	78 (51.7)	53 (35.1)	18 (11.9)	2 (1.3)	151 (100.0)
ต้องการงานใหม่	4 (57.1)	3 (42.9)	0 (0)	0 (0)	7 (100.0)
อพยพตามครอบครัว	30 (44.8)	21 (31.3)	15 (22.4)	1 (1.5)	67 (100.0)
อื่น ๆ	14 (66.7)	7 (33.3)	0 (0)	0 (0)	21 (100.0)
เกิดที่นี่	35 (63.6)	12 (21.8)	6 (10.9)	2 (3.6)	55 (100.0)

$$\chi^2 = 15.727 \quad df = 12 \quad Prob. = 0.204$$

2.6 ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานมีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 – 2547

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานกับจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 - 2547 โดยวิธีทดสอบไคสแควร์ (chi – square) กำหนดค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยแบ่งราษฎรตามระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานของราษฎรออกเป็น 4 กลุ่มคือ ราษฎรมีการตั้งถิ่นฐานน้อยกว่า 15 ปี, 16 -28 ปี, 29 – 43 ปี และมีระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 43 ปี จากการศึกษพบว่าราษฎรส่วนใหญ่มีระยะเวลาการตั้งถิ่นฐานประมาณ 16 -28 ปี โดยร้อยละ 48.9 ของราษฎรกลุ่มนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรระหว่างปี 2543 - 2547 (ตารางที่ 19) และจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่าค่าไคสแควร์ (chi –square) ที่คำนวณได้เท่ากับ 15.488 ค่า Prob. เท่ากับ 0.078 ซึ่งมีค่าสูงกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติ 0.05 ส่งผลให้ปฏิเสธสมมติฐาน คือ ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานไม่มีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกระหว่างปี 2543 – 2547 ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

ตารางที่ 19 ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐานต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูก
ระหว่างปี 2543 – 2547

ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน	จำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตร				รวม
	0	1	2	3	
น้อยกว่า 15 ปี	20 (48.8)	14 (34.1)	7 (17.1)	0 (0)	41 (100.0)
16 - 28 ปี	66 (48.9)	44 (32.6)	22 (16.3)	3 (2.2)	135 (100.0)
29 -43 ปี	42 (53.2)	29 (36.7)	8 (10.1)	0 (0)	79 (100.0)
มากกว่า 43 ปี	33 (71.7)	9 (19.6)	2 (4.3)	2 (4.3)	46 (100.0)

$$\chi^2 = 15.488$$

$$df = 9$$

$$Prob = 0.078$$

สรุปได้ว่าจากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคม ได้แก่ ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกิน รายได้จากการเกษตร ระดับการศึกษา อาชีพ สาเหตุในการตั้งถิ่นฐานของราษฎร และระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน กับจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกในรอบ 5 ปี (2543 – 2547) โดยใช้วิธีการทดสอบไคสแควร์ได้พบว่า ไม่มีปัจจัยใดที่มีความสัมพันธ์กับจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตรที่ปลูกในรอบ 5 ปี (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ สังคมที่มีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงชนิดพืชเกษตร
ที่ปลูกในรอบ 5 ปี ระหว่างปี 2543 - 2547

ลำดับที่	ปัจจัยเศรษฐกิจ สังคม	DF	χ^2	Prob
1	ขนาดพื้นที่ที่ราษฎรมีสิทธิทำกิน	6	7.736	0.258ns
2	รายได้จากการเกษตร	9	14.670	0.100ns
3	ระดับการศึกษา	12	11.216	0.510ns
4	อาชีพ	6	6.152	0.406ns
5	สาเหตุในการตั้งถิ่นฐานของ ราษฎร	12	15.727	0.204ns
6	ระยะเวลาในการตั้งถิ่นฐาน	9	15.488	0.078ns

หมายเหตุ: χ^2 หมายถึง ค่าไคสแควร์

df (Degrees of freedom) หมายถึง จำนวนอิสระ

Prob.(Probability) หมายถึง ความเป็นไปได้

ns= non- significant difference หมายความว่า ค่าprobability ที่คำนวณได้มากกว่า 0.05

* = highly significant difference หมายความว่า ค่าprobability ที่คำนวณได้น้อยกว่า 0.05

ปัญหาและความต้องการพื้นฐานของราษฎร

1. การประเมินสภาพปัญหาความต้องการพื้นฐานของราษฎรตัวอย่าง

ในการศึกษาได้ทำการจำแนกปัญหาและความต้องการพื้นฐานของราษฎรที่อาศัยอยู่ติดกับ
ผืนป่าดงพญาเย็นเขาใหญ่ โดยแบ่งเป็น 13 ประเภท ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การประกอบ
อาชีพ สิ่งอำนวยความสะดวกและสาธารณูปโภคต่าง ๆ ของราษฎร ได้แก่ ที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย
แหล่งน้ำ (แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร และอุปโภค – บริโภค) การตลาดและราคาผลผลิต รายได้ การ
คมนาคม การสื่อสาร สาธารณสุข การศึกษา ความปลอดภัย ไฟฟ้า และความเป็นอยู่โดยรวม
(ตารางที่ 21) ซึ่งมีรายละเอียดแยกตามพื้นที่ศึกษา ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 21 ระดับความพึงพอใจต่อความต้องการพื้นฐานของประชากรตัวอย่าง

ความต้องการพื้นฐาน	ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจของราษฎรในความต้องการพื้นฐานของพื้นที่ อนุรักษ์				
	เขาใหญ่	ดงใหญ่	ตาพระยา	ทับลาน	ปางสีดา
รายได้	3.26	4.17	3.81	4.02	3.68
การตลาดและราคาผลผลิต	3.60	3.74	3.58	3.95	3.55
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	2.93	3.58	3.32	3.57	3.05
ที่ดินทำกิน	2.62	4.30	3.71	3.43	3.50
การคมนาคม	2.22	3.76	2.71	3.30	3.08
ที่อยู่อาศัย	2.28	3.20	2.83	2.95	2.79
การสื่อสาร	2.07	3.95	2.34	2.93	3.08
แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค	2.52	3.00	2.88	2.80	2.63
สาธารณสุข	2.55	2.43	2.57	2.77	3.08
การศึกษา	2.14	2.47	2.64	2.61	3.13
ความปลอดภัย	2.21	2.08	2.22	2.32	1.95
ไฟฟ้า	2.17	2.20	2.06	2.05	2.26
ความเป็นอยู่โดยรวม	2.52	3.30	3.04	2.80	2.95

หมายเหตุ: ระดับความพึงพอใจมาก= 1.00 -2.33

ระดับความพึงพอใจปานกลาง = 2.34 -3.60

ระดับความพึงพอใจน้อย = 3.61 -5.00

1.1 ความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

จากผลการศึกษาระดับความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่พบว่า ประเด็นความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 2.34 – 3.60) ได้แก่ รายได้, การตลาดและราคาผลผลิต, แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร, ที่ดินทำกิน, แหล่งน้ำเพื่ออุปโภคและบริโภค และสาธารณสุข (ตารางที่ 22) โดยปัญหาที่ราษฎรคิดว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องการความช่วยเหลืออย่างเร่งด่วนคือ เรื่องการตลาด และราคาผลผลิต (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจเท่ากับ 3.60) โดยราษฎรให้เหตุผลว่า ราคาผลผลิตทางการเกษตรค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนที่สูง ราคาผลผลิตไม่แน่นอน และไม่มีตลาดรองรับผลผลิต ปัญหาและความต้องการพื้นฐานรองลงมาคือในเรื่องรายได้ ค่าแรง

ถูกมาก รายได้น้อยไม่พอใช้จ่ายทำให้เป็นหนี้ บางส่วนก็ไม่มียานพาหนะขายได้ สำหรับระดับความพึงพอใจต่อความเป็นอยู่โดยรวมในระดับปานกลางให้เหตุผลว่า รายได้น้อย ไม่มีที่ทำกิน ยากจน ต้องไปรับจ้างนอกหมู่บ้าน และเส้นทางคมนาคมไม่ดี (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 เหตุผลของความพึงพอใจในเรื่องเกี่ยวกับความต้องการพื้นฐานของราษฎรตัวอย่างของอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่

ความต้องการพื้นฐาน	เหตุผลที่มีความพึงพอใจน้อย	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ
รายได้	รายได้น้อยไม่พอใช้จ่าย ค่าแรงถูกมาก เป็นหนี้ ไม่มีงานทำจึงขาดรายได้ รายได้จากกรรับจ้างไม่แน่นอน	3.26	ปานกลาง
การตลาดและราคาผลผลิต	ราคาคงต่ำ ราคาผลผลิตไม่แน่นอน ไม่มีตลาดรองรับผลผลิตต้นทุนในการผลิตมีราคาแพง	3.60	ปานกลาง
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	ขาดแคลนน้ำในฤดูแล้ง แหล่งน้ำไม่เพียงพอกับความ ต้องการ การเกษตรต้องรอน้ำฝนเป็นส่วนใหญ่	2.93	ปานกลาง
ที่ดินทำกิน	ไม่มีที่ดินทำกิน ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ต้องการที่ดินทำกินเพิ่ม	2.62	ปานกลาง
การคมนาคม	ถนนแคบต้องการถนนลาดยาง	2.22	มาก
ที่อยู่อาศัย	บ้านมีขนาดเล็ก ต้องการต่อเติมเพิ่ม	2.28	มาก
การสื่อสาร	ไม่มีโทรศัพท์สาธารณะในหมู่บ้าน ไม่มีโทรศัพท์บ้าน การติดต่อสื่อสารลำบาก	2.07	มาก
แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค	ขาดแคลนน้ำบริโภคมากในฤดูแล้ง	2.52	ปานกลาง
สาธารณสุข	สถานอนามัยอยู่ไกลและให้บริการไม่ดี ราษฎรส่วนใหญ่ไปหาหมอที่คลินิก	2.55	ปานกลาง
การศึกษา	โรงเรียนอยู่ไกลหมู่บ้าน	2.14	มาก
ความปลอดภัย	วัยรุ่นติดยาเสพติดมาก มีการลักเล็กขโมยน้อย วัยรุ่นขับรถแข่งเสียงรบกวน	2.21	มาก
ไฟฟ้า	ไฟฟ้าดับบ่อย	2.17	มาก
ความเป็นอยู่โดยรวม	รายได้น้อย ไม่มีที่ทำกิน ยากจน ต้องไปรับจ้างนอกหมู่บ้านและเส้นทางคมนาคมไม่ดี	2.52	ปานกลาง

1.2 ความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตของเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

ระดับความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานของราษฎรที่อยู่ติดกับเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ จากการศึกษาพบว่า ความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมีความพึงพอใจในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 3.61 -5.00) ได้แก่ รายได้ การตลาดและราคาผลผลิต ที่ดิน ทำกิน การคมนาคม และการสื่อสาร ความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมีความพึงพอใจในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 2.34 – 3.60) ได้แก่ สาธารณะสุข การศึกษา แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ที่อยู่อาศัย และแหล่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค ส่วนความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมีระดับความพึงพอใจมาก (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 1.00 – 2.33) ได้แก่ ความปลอดภัย และไฟฟ้า (ตารางที่ 22) สำหรับราษฎรที่มีความพึงพอใจต่อความเป็นอยู่โดยรวมมีระดับความพึงพอใจปานกลางให้เหตุผลว่าไม่มีที่ทำกิน ยังยากจนอยู่ มีที่ทำกินน้อย ไม่มีงานทำ เป็นหนี้ ปรารถนารอบหมู่บ้านมีน้อย ขาดอาชีพเสริม ไม่มีความสามัคคี ต้องเช่าพื้นที่ทำกิน (ตารางที่ 23)

จากการศึกษาถึงเหตุผลความไม่พึงพอใจในประเด็นต่าง ๆ ของราษฎร พบว่า ราษฎรพึงพอใจกับที่ดินทำกินน้อยที่สุด (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจเท่ากับ 4.30) ราษฎรส่วนใหญ่ต้องการที่ดินเพิ่ม เนื่องจาก ที่ดินไม่พอทำกินเพราะมีบุตรมากต้องการเพื่อจะได้แบ่งให้บุตรหลานในอนาคต ไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง ที่ดินที่มีอยู่ดินไม่ดี และต้องการที่ดินเพิ่มเพื่อปลูกยางพารา ในส่วนของรายได้ (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจเท่ากับ 4.17) เป็นความต้องการพื้นฐานอันดับที่สองที่ราษฎรพึงพอใจน้อย มีสาเหตุเนื่องจาก รายได้น้อย ไม่พอกับรายจ่าย ไม่มีงานทำ เป็นหนี้ และลูกไม่มีงานทำ

ตารางที่ 23 เหตุผลของความพึงพอใจน้อยในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตของเขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่

ความต้องการ พื้นฐาน	เหตุผลที่พึงพอใจน้อย	ค่าเฉลี่ยความ พึงพอใจ	ระดับความ พึงพอใจ
รายได้	รายได้น้อย ไม่พอกับรายจ่าย ไม่มีงานทำ เป็นหนี้ และลูกไม่มีงานทำ	4.17	น้อย
การตลาดและราคา ผลผลิต	ราคาผลผลิตไม่แน่นอน ขาดทุน ราคาผลผลิตต่ำ ซื้อ ของแพงมีการขายของค้ากำไรเกินควร ไม่มีการ ประกันราคาผลผลิต พ่อค้าคนกลางกดราคา ต้องการ ให้ราคาผลผลิตสูงกวานี้ อยากรัฐดูแลเรื่องตลาด รองรับผลผลิต	3.74	น้อย
แหล่งน้ำเพื่อ การเกษตร	น้ำไม่เพียงพอกับการเกษตร มีความขัดแย้งเรื่องการ แย่งทรัพยากรน้ำ อ่างเก็บน้ำขนาดเล็กและมีรอยร้าว เก็บน้ำได้ไม่มาก มีคลองส่งน้ำแต่ไม่มีน้ำ การเกษตร ต้องใช้น้ำฝนอย่างเดียว ขาดแคลนน้ำอยู่ไกล ชลประทาน	3.58	ปานกลาง
ที่ดินทำกิน	ที่ดินไม่พอทำกินเพราะมีบุตรมาก ไม่มีที่ดินทำกิน เป็นของตนเอง ต้องการที่ดินทำกินเพิ่มเพื่อ แบ่งให้ ลูกหลาน,ทดแทนที่ดินเดิมที่มีดินไม่ดี และเพื่อปลูก ยางพารา	4.30	น้อย
การคมนาคม	ถนนเป็นดินลูกรัง มีฝุ่นเยอะ เป็นหลุมเป็นบ่อ สัญจร ลำบากมากในฤดูฝน สิ่งที่ต้องการคือ ถนนคอนกรีต หรือลาดยาง	3.76	น้อย
ที่อยู่อาศัย	ยังไม่ถาวร ไม่มีที่ปลูกบ้านของตนเอง ต้องการต่อเติม บ้านเพราะ บ้านเดิมหลังเล็ก และเก่ามากแล้วต้องมี การซ่อมแซมต่อเติม	3.20	ปานกลาง
การสื่อสาร	มีโทรศัพท์สาธารณะไม่พอใช้ เสียบ่อย ไม่มีสัญญาณ โทรศัพท์มือถือ	3.95	น้อย
แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค- บริโภค	ใช้น้ำฝนอย่างเดียวและไม่เพียงพอ ไม่มีโอ่งเก็บน้ำ มี น้ำประปาไม่เพียงพอ น้ำไม่พอใช้ น้ำประปาขุ่น น้ำ ดื่มไม่ค่อยสะอาด	3.00	ปานกลาง
สาธารณสุข	สถานีอนามัยอยู่ไกล ถนนไม่ดีไปหาหมอลำบาก หมอมีน้อย	2.43	ปานกลาง

**ตารางที่ 23(ต่อ) เหตุผลของความพึงพอใจน้อยในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตของเขต
รักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่**

ความต้องการ พื้นฐาน	เหตุผลที่พึงพอใจน้อย	ค่าเฉลี่ยความ พึงพอใจ	ระดับความ พึงพอใจ
การศึกษา	คุณภาพการเรียนของเด็กด้า เด็กไม่ค่อยได้เรียน หนังสือ เพราะครุมีน้อย ต้องการมีครูเพิ่ม และอยาก ให้มีเรียนถึงม.3 ในโรงเรียนไม่มีคอมพิวเตอร์ โรงเรียนอยู่ไกล	2.47	ปานกลาง
ความปลอดภัย	ในหมู่บ้านมีความสามัคคีน้อยเพราะราษฎรมาจาก หลายพื้นที่ มีโจรขโมย การลอบยิง	2.08	มาก
ไฟฟ้า	ไฟฟ้าดับบ่อย ต้องการไฟติดตามถนน ใช้ไฟร่วมกับ บ้านพ่อ	2.20	มาก
ความเป็นอยู่โดยรวม	ไม่มีที่ทำกิน ยังยากจนอยู่ มีที่ทำกินน้อย ไม่มีงานทำ ยังมีหนี้สินอยู่ ป่ารอบหมู่บ้านมีน้อย ขาดอาชีพเสริม ไม่มีความสามัคคี ต้องเช่าพื้นที่ทำกิน	3.30	ปานกลาง

1.3 ความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติตาพระยา

ระดับพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานของราษฎรที่อยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติตาพระยา
จากการศึกษาพบว่า ความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมีความพึงพอใจในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยระดับ
ความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 3.61 -5.00) ได้แก่ รายได้ และที่ดินทำ ความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมี
ความไม่พึงพอใจ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 2.34 – 3.60)
ได้แก่ การตลาดและราคาผลผลิต แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร การคมนาคม ที่อยู่อาศัย การสื่อสาร
แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค – บริโภค สาธารณสุข และการศึกษา ส่วนความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมี
ความพึงพอใจในระดับมาก (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 1.00 – 2.33) ได้แก่ ความ
ปลอดภัย และไฟฟ้า (ตารางที่ 24) สำหรับความพึงพอใจต่อความเป็นอยู่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง
ราษฎรให้เหตุผลว่า ต้องการให้มีการส่งเสริมอาชีพ ความเป็นอยู่ไม่ดี มีลูกมาก ค่าใช้จ่ายเล่าเรียน
ไม่พอ ไม่มีที่ดินของตนเอง ต้องการสวนยางพารา ต้องการให้ลูกมีงานทำ เศรษฐกิจไม่ดี ทำงาน
ไม่ไหว ยังยากจนอยู่ มีความแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำ มีการพนันในหมู่บ้าน (ตารางที่ 24)

นอกจากนี้ยังพบว่าราษฎร มีระดับพึงพอใจกับรายได้ น้อยที่สุด (ค่าคะแนนเฉลี่ย ความพึงพอใจ 3.81) เนื่องจากราษฎรเห็นว่า มีหนี้สิน รายได้น้อย ราคาส่งมาให้อใช้ ไม่มีงานทำไม่มี รายได้ และ ค่าใช้จ่ายมาก ส่วนที่คิดทำกิน (ค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ 3.71) เป็นความ ต้องการพื้นฐานอันดับสองที่ราษฎรพึงพอใจน้อยเนื่องมาจากราษฎรเห็นว่า ที่มีไม่เพียงพอที่แบ่ง ให้กับลูก ๆ ไม่มีที่ทำกินเป็นของตนเอง ที่ทำกินไม่พอทำกิน และที่ถูกลูกขายไป ฉะนั้นราษฎรจึง มีความต้องการที่ดินทำกินเพิ่ม (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 เหตุผลของความพึงพอใจน้อยในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตอุทยาน แห่งชาติตาพระยา

ความต้องการ พื้นฐาน	เหตุผลที่พึงพอใจน้อย	ค่าเฉลี่ยความ พึงพอใจ	ระดับความพึง พอใจ
รายได้	มีหนี้สิน รายได้น้อย ไม่มีงานทำไม่มีรายได้ ค่าใช้จ่ายมาก	3.81	น้อย
การตลาดและราคา ผลผลิต	ราคาลงไม่แน่นอน ราคาผลผลิตตกต่ำ ต้องการ ให้มีการประกันราคา ผลผลิตเกษตรขายยาก ต้องเสีย ค่าขนส่งผลผลิตไปส่งตลาดมากเพราะตลาดอยู่ไกล	3.58	ปานกลาง
แหล่งน้ำเพื่อ การเกษตร	แหล่งน้ำไม่พอ ค่าน้ำแพง อาศัยน้ำฝนอย่างเดียว ต้องการแหล่งน้ำเพื่อการเกษตรเพิ่ม ได้แก่ สระน้ำ บ่อน้ำ น้ำบาดาล เป็นต้น	3.32	ปานกลาง
ที่ดินทำกิน	ที่ดินไม่เพียงพอที่แบ่งให้กับลูก ๆ ไม่มีที่ทำกินเป็น ของตนเอง ที่ทำกินไม่พอทำกิน และที่ถูกลูกขายไป	3.71	น้อย
การคมนาคม	ถนนเป็นดินลูกรังมีฝุ่นมาก ต้องการทางลาดยาง หรือเป็นถนนคอนกรีต	2.71	ปานกลาง
ที่อยู่อาศัย	ที่อยู่อาศัยคับแคบ ไม่ถาวร ต้องการสร้างบ้านใหม่ ต้องการต่อเติมบ้าน บ้านยังสร้างไม่เสร็จ ต้องการสร้าง บ้านของตนเองนำท่วมบ้านต้องการยกบ้านให้สูงขึ้น	2.83	ปานกลาง
การสื่อสาร	อยากให้มีการดูแลตู้โทรศัพท์สาธารณะ เพราะตู้เสีย บ่อย และเต็มบ่อย ต้องการมีโทรศัพท์ของตนเอง ไม่มี มีโทรศัพท์บ้าน	2.34	ปานกลาง
แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค- บริโภค	แหล่งน้ำไม่พอ น้ำประปาขุ่นไม่สะอาด แหล่งน้ำไม่ พอ ต้องอาศัยน้ำจากโรงเรียน ค่าน้ำประปาแพง ใช้น้ำ ฝนก็ไม่พอ	2.88	ปานกลาง

ตารางที่ 24 (ต่อ) เหตุผลของความพึงพอใจน้อยในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติตาพระยา

ความต้องการพื้นฐาน	เหตุผลที่พึงพอใจน้อย	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ
สาธารณสุข	ไม่มีสถานอนามัยในหมู่บ้าน สถานอนามัยอยู่ไกล และให้บริการไม่ดี	2.57	ปานกลาง
การศึกษา	ต้องการให้โรงเรียนมีการขยายโอกาส ไม่มีโรงเรียนในหมู่บ้าน โรงเรียนอยู่ไกล อุปกรณ์การศึกษาเช่น คอมพิวเตอร์ ไม่พอใช้ ต้องการส่งให้ลูกเรียนสูง ๆ	2.64	ปานกลาง
ความปลอดภัย	มีการลักขโมยรถ มีการขโมยในหมู่บ้าน	2.22	มาก
ไฟฟ้า	ไม่มีเสาไฟฟ้าต่อไฟไกล ไฟฟ้ายังไม่ถึงบ้าน ค่าไฟฟ้าแพง	2.06	มาก
ความเป็นอยู่โดยรวม	ต้องการให้มีการส่งเสริมอาชีพ ความเป็นอยู่ไม่ดี มีลูกมาก ค่าใช้จ่ายเล่าเรียนไม่พอ ไม่มีที่ดินของตนเอง ต้องการสวนยางพารา ต้องการให้ลูกมีงานทำ เศรษฐกิจไม่ดี ทำงานไม่ไหว ยังยากจนอยู่ มีความแห้งแล้ง ขาดแคลนน้ำ มีการพนันในหมู่บ้าน	3.04	ปานกลาง

1.4 ระดับความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน

ระดับความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานของราษฎรที่อยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติทับลาน จากการศึกษพบว่า ความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมีความพึงพอใจในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 3.61 -5.00) ได้แก่ รายได้ และการตลาดและราคาผลผลิต ความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 2.34 – 3.60) ได้แก่ แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ที่ดินทำกิน การคมนาคม ที่อยู่อาศัย การสื่อสาร แหล่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค สาธารณสุข และการศึกษา ส่วนความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมีความพึงพอใจ หรือความพึงพอใจระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 1.00 – 2.33) ได้แก่ ความปลอดภัย และไฟฟ้า (ตารางที่ 25) สำหรับราษฎรที่มีความพึงพอใจต่อความเป็นอยู่โดยรวมให้เหตุผลว่า ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีที่ทำกิน ที่ดินทำกินน้อย ไม่มีเงินทุน ไม่มีที่ทำกินของตนเอง รายได้น้อย (ตารางที่ 25)

จากการศึกษาพบว่าราษฎรมีระดับพึงพอใจน้อยที่สุดกับรายได้ที่ได้รับอยู่ในปัจจุบัน (ค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ 4.02) เมื่อสอบถามเหตุผลในความพึงพอใจปรากฏว่า ราษฎรมีหนี้สินจำนวนมาก ไม่มีคนช่วยทำงานเพื่อเพิ่มรายได้สินค้าอุปโภค-บริโภคมีราคาแพง สมาชิกในครัวเรือนมีจำนวนมาก ทำให้รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย ความต้องการพื้นฐานอันดับสองที่ราษฎรพึงพอใจน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ 3.95) เนื่องจากราษฎรเห็นว่า ราคาผลผลิตทางการเกษตรค่อนข้างต่ำ เมื่อเปรียบเทียบกับต้นทุนการผลิตที่ค่อนข้างสูง การกำหนดราคาสินค้าถูกกำหนดโดยพ่อค้าคนกลางเพราะราษฎรไม่มีทางเลือกในการขายสินค้า เนื่องจากตลาดอยู่ไกลและการคมนาคมไม่สะดวก ราษฎรเชื่อว่าหากมีการส่งเสริมด้านการตลาดที่ดีโดยการสนับสนุนจากภาครัฐ หรือมีการประกันราคาสินค้าเกษตรให้แก่เกษตรกร จะทำให้เกษตรกรสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งจะมีผลให้เกษตรกรมีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นได้ (ตาราง 25)

ตารางที่ 25 เหตุผลของความพึงพอใจน้อยในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน

ความต้องการพื้นฐาน	เหตุผลที่ไม่พึงพอใจ/พอใจน้อย	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ
รายได้	รายได้น้อยและรายจ่ายมาก มีหนี้สินมาก ของแพง ลูกหลานมาก ไม่มีคนช่วยหารายได้เพิ่ม	4.02	น้อย
การตลาดและราคาผลผลิต	ราคาผลผลิตตกต่ำ ต้นทุนสูง พ่อค้าคนกลาง ราคาไม่แน่นอน	3.95	น้อย
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	แหล่งน้ำอยู่ไกล ไม่มีคลองส่งน้ำ ฝนไม่ตกต้องตามฤดูกาล น้ำไม่พอเพาะปลูกตลอดปี ไม่มีแหล่งกักเก็บน้ำ ปลูกพืชเกษตรอาศัยน้ำฝน	3.57	ปานกลาง
ที่ดินทำกิน	ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ มีลูกหลายคน ไม่มีที่ดินของตนเอง ต้องการเอกสารสิทธิ์	3.43	ปานกลาง
การคมนาคม	ต้องการถนนคอนกรีต-ระบบลาดยาง น้ำท่วมถนน ถนนลูกรังเป็นหลุมเป็นบ่อ ถนนมีฝุ่นมาก ไม่มีถนนเข้าสู่พื้นที่เกษตร	3.30	ปานกลาง
ที่อยู่อาศัย	บ้านหลังเล็กเกินไป บ้านไม่ถาวร บ้านยังสร้างไม่เสร็จ ไม่มีบ้านของตนเอง ไม่มีที่ดินปลูกบ้าน บ้านเดิมเก่าเกินไป	2.95	ปานกลาง

ตารางที่ 25(ต่อ) เหตุผลของความพึงพอใจน้อยในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน

ความต้องการพื้นฐาน	เหตุผลที่ไม่พึงพอใจ/พอใจน้อย	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ
การสื่อสาร	มีโทรศัพท์สาธารณะน้อย โทรศัพท์เสียบ่อย	2.93	ปานกลาง
แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค	น้ำฝนไม่เพียงพอ น้ำประปาไม่สะอาด ไม่มีโอ่งเก็บน้ำเพียงพอ ไม่มีน้ำประปา	2.80	ปานกลาง
สาธารณสุข	สถานอนามัยอยู่ไกล ยาไม่เพียงพอ บริการไม่ดี ไม่มีสถานอนามัยอยู่ในหมู่บ้าน	2.77	ปานกลาง
การศึกษา	ครูมีน้อย โรงเรียนอยู่ไกล ไม่มีโรงเรียนในหมู่บ้าน ต้องการขยายโอกาสทางการศึกษา ครูไม่ค่อยเอาใจใส่	2.61	ปานกลาง
ความปลอดภัย	มีโจรขโมย มีปัญหาข่า	2.32	มาก
ไฟฟ้า	ยังมีไฟฟ้าไม่ครบทุกหลังคาเรือน	2.05	มาก
ความเป็นอยู่โดยรวม	ไม่มีที่อยู่อาศัย ไม่มีที่ทำกิน ที่ดินทำกินน้อย ไม่มีเงินทุน ไม่มีที่ทำกินของตนเอง รายได้น้อย	2.80	ปานกลาง

1.5 ความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา

ระดับความพึงพอใจในความต้องการพื้นฐานของราษฎรที่อยู่ติดกับอุทยานแห่งชาติปางสีดา จากการศึกษาพบว่า ความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมีความพึงพอใจในระดับน้อย (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 3.61 -5.00) ได้แก่ รายได้ ความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ยระดับความไม่พึงพอใจอยู่ระหว่าง 2.34 – 3.60) ได้แก่ การตลาดและราคาผลผลิต แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร ที่ดินทำกิน การคมนาคม ที่อยู่อาศัย การสื่อสาร แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค สาธารณสุข และการศึกษา ส่วนความต้องการพื้นฐานที่ราษฎรมีความพึงพอใจระดับมาก (ค่าเฉลี่ยระดับความพึงพอใจอยู่ระหว่าง 1.00 – 2.33) ได้แก่ ความปลอดภัย และไฟฟ้า (ตารางที่ 26) สำหรับราษฎรที่มีระดับความพึงพอใจต่อความเป็นอยู่โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ให้เหตุผลว่า รายได้น้อย ไม่มีที่ทำกินของตนเอง มีความแห้งแล้ง ต้องการมีงานทำในหมู่บ้านความเป็นอยู่ไม่ดี (ตารางที่ 26)

จากการศึกษาพบว่าราษฎร มีระดับพึงพอใจกับรายได้ที่ได้รับอยู่ในปัจจุบัน น้อยที่สุด (ระดับคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ 3.68) เมื่อสอบถามเหตุผลในความพึงพอใจปรากฏว่า ราษฎร ได้รับค่าแรงต่ำเกินไป ทำให้รายได้ไม่พอใช้จ่าย ส่งผลให้ มีหนี้สินตามมา ความต้องการของราษฎรคือ มีงานทำตลอดปี ส่วนการตลาดและราคาผลผลิตเป็นความต้องการพื้นฐาน อันดับสอง ที่ราษฎรพึงพอใจน้อย (ระดับคะแนนเฉลี่ยความพึงพอใจ 3.55) เนื่องจากราษฎรเห็นว่า ราคาผลผลิตตกต่ำ ขายของไม่ดี การขนส่งไกลและพ่อค้าคนกลางกดราคา (ตารางที่ 26)

ตารางที่ 26 เหตุผลของความพึงพอใจน้อยในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา

ความต้องการพื้นฐาน	เหตุผลที่ไม่พึงพอใจ/พอใจน้อย	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ
รายได้	ค่าแรงต่ำเกินไป ไม่พอกับค่าใช้จ่าย รายได้น้อย มีหนี้สิน ต้องการมีงานทำตลอดปี	3.68	น้อย
การตลาดและราคาผลผลิต	ราคาผลผลิตตกต่ำ ขายของไม่ดี การขนส่งไกลพ่อค้าคนกลางกดราคา	3.55	ปานกลาง
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร	ไม่มีแหล่งน้ำ ต้องอาศัยน้ำฝนอย่างเดียว น้ำไม่พอใช้ในการทำเกษตร ต้องการให้มีอ่างเก็บน้ำ และน้ำประปาไม่ทั่วถึง	3.05	ปานกลาง
ที่ดินทำกิน	ที่ดินทำกินให้ผลผลิตต่ำ ที่ดินไม่พอแบ่งให้ลูก ๆ ไม่มีที่ทำกินของตนเอง และไม่มีเอกสารสิทธิ์	3.50	ปานกลาง
การคมนาคม	ต้องการทางลาดยาง ต้องการถนนเพิ่ม ถนนชำรุด ถนนแคบ ต้องการถนนคอนกรีต	3.08	ปานกลาง
ที่อยู่อาศัย	ต้องการต่อเติมบ้าน ที่อยู่อาศัยคับแคบ ต้องการสร้างบ้านใหม่	2.79	ปานกลาง
การสื่อสาร	ต้องการโทรศัพท์สาธารณะ ตู้โทรศัพท์เสียบ่อย และไม่มีสัญญาณมือถือ	3.08	ปานกลาง
แหล่งน้ำเพื่ออุปโภคบริโภค	น้ำไม่สะอาด แหล่งน้ำไม่พอเพียง อาศัยน้ำฝนอย่างเดียว ต้องการให้มีอ่างเก็บน้ำ และแหล่งน้ำไม่พอเพียง	2.63	ปานกลาง
สาธารณสุข	ไม่มีสถานอนามัยในหมู่บ้าน สถานอนามัยอยู่ไกล และบริการไม่ดี	3.08	ปานกลาง
การศึกษา	อุปกรณ์การเรียนการสอนไม่เพียงพอ โรงเรียนอยู่ไกลจากหมู่บ้าน	3.13	ปานกลาง

ตารางที่ 26(ต่อ) เหตุผลของความพึงพอใจน้อยในความต้องการพื้นฐานของราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา

ความต้องการพื้นฐาน	เหตุผลที่ไม่พึงพอใจ/พอใจน้อย	ค่าเฉลี่ยความพึงพอใจ	ระดับความพึงพอใจ
ความปลอดภัย	-	1.95	มาก
ไฟฟ้า	ไฟฟ้ามีไม่ทั่วถึง และดับบ่อย	2.26	มาก
ความเป็นอยู่โดยรวม	รายได้น้อย ไม่มีที่ทำกินของตนเอง มีความแออัด ต้องการมีงานทำในหมู่บ้าน ความเป็นอยู่ไม่ดี	2.95	ปานกลาง

2. ความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ของราษฎรในพื้นที่ศึกษาเกือบทั้งหมด คือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ อุทยานแห่งชาติตาพระยา อุทยานแห่งชาติทับลาน เคยได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานต่าง ๆ มากที่สุด คือ ทางด้านเงินกู้ รองลงมาได้แก่ ด้านข้อมูลข่าวสาร และได้รับการอบรมดูงาน ส่วนราษฎรในอุทยานแห่งชาติปางสีดา ได้รับความช่วยเหลือทางการอบรมดูงานมากที่สุด รองลงมาคือ ด้านข่าวสารข้อมูล และเงินกู้ ส่วนการได้รับความช่วยเหลือนอกเหนือจาก 3 ด้านข้างต้น ราษฎรในทุกพื้นที่ ได้รับความช่วยเหลือในเรื่อง ปัจจัยในการผลิตใกล้เคียงกัน โดยได้รับการสนับสนุนด้าน กล้าไม้มากกว่า การได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์ พันธุ์สัตว์ ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง (ตารางที่ 27)

ตารางที่ 27 ความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

กิจกรรมความช่วยเหลือ	ร้อยละของเกษตรกรที่ได้รับ				
	เขาใหญ่	ดงใหญ่	ตาพระยา	ทับลาน	ปางสีดา
ข่าวสารข้อมูล	32.8	38.4	51.9	38.6	30.6
เงินกู้	50	59.3	55.8	40.9	36.1
ปุ๋ย	8.6	15.1	15.6	0	0
ยาฆ่าแมลง	8.6	1.2	3.9	2.3	0
กล้าไม้	12.1	16.3	32.5	20.5	19.4
เมล็ดพันธุ์	10.3	12.8	22.1	9.1	11.1
พันธุ์สัตว์	1.7	16.3	20.8	0	13.9
อบรม ศึกษาน	19	22.6	35.1	20.5	41.7
อื่น ๆ	1.7	0	1.3	2.3	0

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

1. การศึกษาถึงปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ – สังคม ที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินของราษฎรรอบผืนป่าดงพญาเย็น – เขาใหญ่ ได้คัดเลือกหมู่บ้านเพื่อทำการศึกษา โดยพิจารณาคัดเลือกหมู่บ้านจากจำนวน 10 เพลอร์เซ็นต์ของหมู่บ้านที่มีแนวโน้มการบุกรุกที่ดินในพื้นที่ป่า และเป็นหมู่บ้านที่มีที่ตั้งหมู่บ้านกระจายอยู่รอบผืนป่า ซึ่งได้หมู่บ้านเป้าหมายพื้นที่ทำการศึกษา 20 หมู่บ้าน รอบเขตอนุรักษ์ 5 แห่ง ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ตาพระยา ทับลาน และปางสีดา เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่ พบว่ามีจำนวนครัวเรือนใน 20 หมู่บ้านทั้งหมด 3,788 หลังคาเรือน มีประชากร 17,288 คน หมู่บ้านในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ มีอายุการตั้งถิ่นฐานนานที่สุด คือ ประมาณ 150 ปี และหมู่บ้านในเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดามีอายุการตั้งถิ่นฐานสั้นที่สุด คือ ประมาณ 19 ปี

2. สภาพเศรษฐกิจ - สังคมที่ได้จากการสุ่มตัวอย่างทั้งหมด 301 ราย พบว่า เพศชาย ร้อยละ 45.8 และเพศหญิง ร้อยละ 54.2 ส่วนใหญ่ได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาคิดเป็นร้อยละ 78.7 และมีอาชีพเกี่ยวกับการทำการเกษตรร่วมกับอาชีพนอกภาคการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 66.8 โดยมีรายได้เฉลี่ยเฉพาะจากการทำการเกษตร 30,648 บาท/ปี และราษฎรที่มีเอกสารสิทธิครอบครองที่ดินเป็นของตนเองคิดเป็นพื้นที่เฉลี่ย 13.30 ไร่/ครัวเรือน

3. แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินจากข้อมูลที่ได้ จากข้อมูลหัตถ์ภูมิการแปลตีความจากภาพถ่ายดาวเทียม LANDSAT ซึ่งถ่ายในช่วงปี 2543 และ 2547 สรุปได้ว่าพื้นที่ป่าอนุรักษ์เกือบทุกแห่งมีแนวโน้มพื้นที่ป่าลดลง โดยเฉพาะอุทยานแห่งชาติทับลานมีพื้นที่ป่าลดลงมากที่สุดคือ 21,718 ไร่ คิดเป็นอัตราการลดลงเฉลี่ย 5,429.5 ไร่/ปี แต่ในทางตรงกันข้ามกลับพบว่ามีพื้นที่ป่าของอุทยานแห่งชาติปางสีดามีจำนวนมากขึ้นในช่วงปี 2543 – 2547 จำนวน 1,252 ไร่ คิดเป็นการเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 313 ไร่/ปี

4. การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในช่วงปี 2543 – 2547 ลักษณะแตกต่างกันตามพื้นที่เขตอนุรักษ์ต่าง ๆ กล่าวคือ ราษฎรรอบเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่มีรูปแบบการปลูก

ชนิดพืชที่เน้นการปลูกข้าว สวนผสม และไม้ยืนต้น ซึ่งมีแนวโน้มว่าพื้นที่ปลูกสวนผสมและไม้ยืนต้นมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันพื้นที่การปลูกข้าวกลับลดลง ราษฎรรอบเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติตาพระยา และเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่มีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินคล้ายกันและมีแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงไปทิศทางเดียวกัน คือ มีการปลูกข้าว และพืชไร่ (ข้าวโพด และมันสำปะหลัง) เป็นพืชหลัก และมีแนวโน้มการขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้น แต่สำหรับพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าดงใหญ่มีแนวโน้มการขยายพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปี 2531 ในส่วนของราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติทับลานมีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน โดยการปลูกพืชไร่ (ข้าวโพด และมันสำปะหลัง) เป็นหลัก และในช่วง 3 ปีหลังมีการขยายพื้นที่ปลูกไม้ยืนต้นอย่างเด่นชัด ซึ่งมีแนวโน้มการขยายพื้นที่ปลูกมากขึ้น สุดท้ายคือราษฎรรอบเขตอุทยานแห่งชาติปางสีดา มีรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินโดยปลูกข้าวและพืชไร่เป็นหลัก โดยในปี 2528 พื้นที่ปลูกข้าวมีอัตราการเพิ่มที่สูงกว่าพืชไร่ และภายหลังจากปี 2534 พื้นที่ปลูกข้าว ก่อนช่วงที่ส่วนพืชไร่มีแนวโน้มลดลง

5. ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงขนาดพื้นที่ทำการเกษตรได้แก่ รายได้จากการเกษตรและอาชีพ และปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจสังคม ไม่มีปัจจัยใดที่มีผลต่อจำนวนครั้งของการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อปลูกพืชเกษตร

6. ปัญหาและความต้องการพื้นฐานของราษฎรพบว่า ปัญหาสำคัญที่สุด 5 ประการ ที่ต้องการได้รับการช่วยเหลือเร่งด่วนตามลำดับความสำคัญ ได้แก่ รายได้น้อยไม่พอเพียง การตลาด และราคาผลผลิตตกต่ำ ที่ดินทำกินไม่เพียงพอ การสื่อสาร และการคมนาคม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะ

1. ในการวางแผนการจัดการอุทยานแห่งชาติ หรือพื้นที่อนุรักษ์อื่น ๆ ควรมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงพื้นที่วางแผนการเกษตรรอบพื้นที่เพื่อนำมาประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นกับพื้นที่อนุรักษ์ แนวโน้มการใช้ที่ดินของราษฎรเพื่อหาแนวทางการจัดการให้เกิดความยั่งยืนต่อทรัพยากรป่าไม้ และคนในชุมชนต่อไป
2. ในการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่อนุรักษ์ ควรคำนึงถึงปัจจัยด้านเศรษฐกิจ สังคม ของราษฎรที่อยู่รอบ ๆ พื้นที่ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมในการจัดการพื้นที่ ลดความขัดแย้ง เกิดการยอมรับและการมีส่วนร่วมของราษฎร เช่นการอนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดความยั่งยืนต่อไป
3. เนื่องจากราษฎรอาศัยอยู่ติดกับพื้นที่อนุรักษ์ทำให้เกิดปัญหา และความต้องการ พื้นฐานของราษฎรราษฎรยังไม่พอใจ นอกจากนั้นการเข้าไปส่งเสริมของเจ้าหน้าที่รัฐในเรื่องต่าง ๆ นั้นไม่ทั่วถึง ฉะนั้นในการเข้าไปส่งเสริมหรือพัฒนาของเจ้าหน้าที่รัฐควรมีการวางแผนชัดเจนให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และสภาพเศรษฐกิจและสังคม
4. ราษฎรมีความเดือดร้อนและที่ต้องการให้รัฐเข้ามาช่วยเหลือมากที่สุด คือ ปัญหารายได้น้อย ไม่เพียงพอต่อการยังชีพและเลี้ยงดูครอบครัว ดังนั้นรัฐควรพิจารณาส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ ทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริม ทั้งในภาคการเกษตรและนอกภาคการเกษตรเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ราษฎร
5. ปัจจุบันรัฐได้มีโครงการช่วยเหลือด้านการตลาดและราคาสินค้าทางการเกษตร แต่ยังไม่ครอบคลุมพืชผลทางการเกษตรหลัก ๆ ของเกษตรกร และกลไกภาครัฐในการดำเนินการโครงการประกันราคา หรือโครงการรับซื้อหรือจำหน่ายสินค้าจากเกษตรกรยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ยังมีนายทุนรายใหญ่อาศัยช่องว่างเพื่อหาผลประโยชน์ในโครงการของรัฐ

6. ปัญหาเรื่องที่ดินทำกิน เป็นอีกความต้องการพื้นฐานหนึ่งที่ราษฎรในพื้นที่เห็นว่าต้องการให้รัฐเข้าไปช่วยแก้ปัญหาให้ เนื่องจาก ราษฎรส่วนใหญ่ต้องการที่ดินทำกินเพิ่ม เพราะที่ดินทำกินไม่เพียงพอ หรือที่ดินไม่สมบูรณ์ไม่สามารถเพาะปลูกได้ ต้องการแบ่งให้บุตร เป็นต้น ฉะนั้นรัฐควรเข้าไปปรับปรุงปัญหาของราษฎรในแต่ละพื้นที่ซึ่งมีปัญหาที่แตกต่างกันและแก้ไขตามเหตุ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของราษฎรเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย คนอยู่ได้ป่าอยู่ได้อย่างยั่งยืนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. การเก็บข้อมูลในพื้นที่ควรนำเครื่องมืออื่น ๆ เช่นการทำประชุมกลุ่มเป้าหมายเพื่อจะให้ได้ข้อมูลที่ตรงกับความต้องการ อย่างเช่นการทำแผนที่สังเขปหมู่บ้าน ปฏิทินการเกษตรของราษฎร หรือการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินในรอบ 30 ปี ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลในเวลาเดียวกันและได้ข้อสรุปในที่ประชุม

2. การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ทำการศึกษาดังกล่าวทางด้านเศรษฐกิจสังคมควรเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เฉพาะเจาะจงมากกว่านี้ โดยทำการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีพื้นที่การทำเกษตรอยู่ในพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เพื่อจะให้เห็นถึงเหตุผลที่แน่ชัดว่าพื้นที่ป่ามีการเปลี่ยนแปลงเป็นพื้นที่การเกษตรเท่าไร และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าเป็นอย่างไร

เอกสารและสิ่งอ้างอิง

- กาญจน์เขจร ชูชีพ. 2532. การศึกษาสภาพการใช้ที่ดินและการวิเคราะห์สังคมพืชเพื่อวิเคราะห์
สถานการณ์ของอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญา
โท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- กรมการปกครอง, จำนวนประชากรปี 2543 และ 2547, <http://www.dopa.go.th>, 2549
- กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช. 2547. ข้อมูลสถิติอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์
พืช 2547. สำนักแผนงานและสารสนเทศ กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- ณรงค์ศักดิ์ นามตา. 2535. ผลกระทบทางด้านเศรษฐกิจสังคมและรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดิน
ของราษฎรในเขตและบริเวณรอบนอกเขตพื้นที่ จากการดำเนินงานโครงการพัฒนาโดยตุง
จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ดร.ชนิ เอ็มพันธ์. 2531. หลักการใช้ที่ดินเบื้องต้น. คณะวนศาสตร์. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- เดชาวุธ เศรษฐพรรค และ จิตรดี ชลรินทร์. 2547. โครงการเสนอพื้นที่ที่เหมาะสมให้ขึ้นทะเบียน
เป็นแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติ. การประชุมความหลากหลายทางชีวภาพ งานวิจัย
จากอดีต สู่อนาคต 30 สิงหาคม - 3 กันยายน 2547 ณ โรงแรมเวียงอินทร์ – จังหวัด
เชียงราย. โครงการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพด้านป่าไม้และสัตว์ป่า
แบบบูรณาการ เพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน, กรมอุทยาน
แห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.
- เดือนใจ นุชดำรงค์. 2547. ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ-สังคม ต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์
ที่ดิน : กรณีศึกษาในพื้นที่อนุรักษ์ผืนป่าตะวันตก. การประชุมการเปลี่ยนแปลง
ภูมิอากาศทางด้านป่าไม้: ป่าไม้กับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ วันที่ 16 – 17
สิงหาคม พ.ศ. 2547. กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช.

- ถิ่น พิสูจน์. 2545. ปัจจัยที่มีผลต่อแนวความคิดเกี่ยวกับสาเหตุการบุกรุกป่าของราษฎรท้องถิ่น
บริเวณเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าสลักพระ จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- นิวัติ เรืองพานิช. 2542. การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. พิมพ์ครั้งที่ 3. คณะวน
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- นิพนธ์ ตั้งธรรม. 2525. ผลกระทบของวิวัฒนาการการใช้ประโยชน์ที่ดินต่อลักษณะและคุณภาพ
น้ำทำในลุ่มน้ำแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่. คณะวนศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญช่วย อรรถวณิช. 2535. ผลกระทบของสภาพเศรษฐกิจและสังคม การใช้ที่ดินและการบริโภค
ไม้ของราษฎร ต่อการจัดอุทยานแห่งชาติเอวี่ยน จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
โท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญเกียรติ แสงวันฉ. 2535. การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์สำหรับการวางแผนการใช้
ที่ดิน. การประชุมสัมมนาเชิงปฏิบัติการเรื่อง ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์และระบบข้อมูล
ทางไกลสำหรับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยโปรแกรมILWIS 25-27.
- บุญเกียรติ แสงวันฉ, จุฬารัตน์ สุวรรณเพชร, ดชชชัย รอดพร้อม และ Bonn. F.P.Vneent. 2531.
การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินบริเวณแหล่งต้นน้ำลำธาร จังหวัดเชียงใหม่
รายงานการสัมมนาวิชาการเรื่องผลการศึกษาระยะแรกของโครงการแลกเปลี่ยนภายใต้การ
ช่วยเหลือ CIDA. ชลบุรี.
- บริษัท จี โอ เอเชีย จำกัด. 2545. รายงานฉบับสมบูรณ์การศึกษาสถานภาพและการจัดทำระบบ
ฐานข้อมูลทรัพยากรในเขตอุทยานแห่งชาติ เขาใหญ่ ทับลาน ปางสีดา และตาพระยา.
- พรศรี ชัยวีระพัฒนา. 2544. การพัฒนาแบบจำลองสำหรับติดตามการเปลี่ยนแปลงการใช้
ประโยชน์ที่ดินป่าไม้: กรณีศึกษาบริเวณอำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์
ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี.

- พรใจ เดิมวาริ. 2543. การเปลี่ยนแปลงความมั่นคงในการถือครองที่ดิน ในประวัติศาสตร์ของ
สังคมชนบทภาคเหนือ กรณีศึกษาหมู่บ้านในจังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พัลลภ วรอุฒ. 2535. การศึกษาสภาพเศรษฐกิจและสังคมกับรูปแบบการใช้ที่ดินของชาวไทยภูเขา
ในพื้นที่โครงการหลวงอ่างขาง เขตตำบลม่อนปิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ไพรัช บุญน้อม. 2526. ปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมในการจัดการอุทยานแห่งชาติภูพาน.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ธเนตร ศรีสุข. 2538. การใช้ที่ดินของเกษตรกร อำเภอโคกเจริญ จังหวัดลพบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญา
โท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ราชบัณฑิตยสถาน. 2538. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. พิมพ์ครั้งที่ 3. บริษัท
อักษรเจริญทัศน์ อจท.จำกัด, 142 แพรงสรรพศาสตร์ กรุงเทพฯ 10200
- รุ่งกานต์ จิตรเกิด. 2547. ปัจจัยทางกายภาพและเศรษฐกิจ. สังคมที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่
ป่าไม้บริเวณลุ่มน้ำภาชี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- วิเชียร อ้วนล้ำ. 2530. สภาพเศรษฐกิจและสังคมบางประการของเกษตรกร ที่อาศัยอยู่ในบริเวณ
ลุ่มน้ำปิงตามลักษณะพื้นที่ที่แตกต่างกัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมเจตน์ จันทวัฒน์. 2524. หลักการใช้ที่ดิน. ภาควิชาปฐพีวิทยา. คณะเกษตร
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สมพร สว่างศ์. 2524. การใช้เทคนิคการวิเคราะห์จากระยะไกลในการสำรวจภูมิฐานของ
บริเวณลุ่มน้ำทุ่งก่อ จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท,
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สมใจ ชาระพุด. 2543. การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน ในอุทยานแห่งชาติภูมิลาน จังหวัดสกลนคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สมชัย ตั่งอนุรัตน์. 2542. การศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินพื้นที่ขอบเขตอุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สันต์ สิริภักดิ์. 2536. การอนุรักษ์ดินและน้ำ. ภาคพัฒนาตำราและเอกสารวิชาการหน่วยศึกษานิเทศก์, กรุงเทพฯ.

สุวัฒน์ วรรณพ. 2530. ผลการใช้ประโยชน์ที่ดินภายหลังได้รับเอกสารสิทธิทำกิน สทก.1: กรณีศึกษาป่าแม่वंก – แม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สุรัช อจลบุญ. 2543. การใช้ประโยชน์ที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้อุทยานแห่งชาติเขาสามหลั่น จังหวัดสระบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ, จำนวนประชากรที่ทำการเกษตร, <http://www.nso.go.th>, 2549

อรวรรณ เนื่อนุ่ม. 2534. ผลของความมั่นคงในการถือครองที่ดิน ต่อประสิทธิภาพการผลิต การเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดบุรีรัมย์ ปี พ.ศ. 2530/31. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

อดิศร นุชคำรงค์, สุชาติ กัลยาวงศา, เตือนใจ นุชคำรงค์ และโกมล แพรกทอง. 2544. การประเมินการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินป่าไม้ในประเทศไทย. กรมป่าไม้.

อุธร สุทธิมิตร. 2534. ผลกระทบของโครงการพัฒนาโดยตุงต่อสภาพเศรษฐกิจสังคม การใช้ประโยชน์ที่ดินและบริโภคไม้ บ้านห้วยขุ่น ตำบลแม่ไร่ อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ภาคผนวก

แบบบันทึกข้อมูลการสำรวจข้อมูลเศรษฐกิจสังคมแบบเร่งด่วน

Socio-economic Data Form for Rapid Rural Appraisal

อุทยานแห่งชาติ / เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า

ชื่อหมู่บ้าน

.....

ที่ตั้ง

พิกัด UTM,

ขอบเขตหมู่บ้าน

พิกัด UTM (1),

พิกัด UTM (2),

พิกัด UTM (3),

พิกัด UTM (4),

พิกัด UTM (5),

พิกัด UTM (6),

แผนผังหมู่บ้านแสดงจุดบันทึกพิกัด GPS

ผู้บันทึกข้อมูล วัน/เดือน/ปี

- จำนวนหลังคาเรือนในหมู่บ้าน หลังคาเรือน อายุของหมู่บ้าน ปี

- ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- จำนวนประชากรที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน คน

1) ชาติพันธุ์ของประชากรที่พบมากที่สุดในบ้าน หรือ หาก
เป็นประชาชนที่อพยพมาจากจังหวัดอื่น ระบุชื่อจังหวัด เวลาที่
อพยพมา ปี

2) ชาติพันธุ์ที่พบทั้งหมดในบ้าน

2.1 2.2

2.3 2.4

3) ร้อยละของประชากรที่มีชาติพันธุ์สูงสุดในหมู่บ้าน คือ %

4) ร้อยละของประชากรที่มีชาติพันธุ์มากเป็นอันดับสอง คือ %

5) อัตราการเติบโตของประชากร (ร้อยละต่อปี)

- ข้อมูลเกี่ยวกับผู้นำในหมู่บ้าน (หากมีตำแหน่งที่ดำรงอยู่ โปรดระบุ)

1) ผู้ใหญ่บ้าน ชื่อ อายุ.....ปี

2) ผู้นำสตรี ชื่อ อายุ.....ปี

3) ผู้นำชุมชน ชื่อ อายุ.....ปี

4) ผู้มีอิทธิพลหรือผู้ที่ได้รับผลประโยชน์ ชื่อ อายุ.....ปี

• ข้อมูลเกี่ยวกับรายได้ของประชากร

ที่มาของรายได้เฉลี่ย	บาท/ครอบครัว/ปี
จากภาคการเกษตร	
จากการรับจ้าง	
จากการเก็บหาของป่า/อุตสาหกรรมในครัวเรือน	
จากอาชีพอื่นๆ	
รวม	

- 1) จำนวนครัวเรือนที่ทำการเกษตร ครัวเรือน
- 2) จำนวนครัวเรือนที่เก็บหาของป่า ครัวเรือน

• สภาพความเป็นอยู่ของครัวเรือนในหมู่บ้าน สถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคมโดยรวม

1. ลักษณะที่อยู่อาศัย

.....

2. การศึกษา.....

.....

3. การสาธารณสุข...

.....

4. การเกษตรกรรม

.....

5. การท่องเที่ยว

.....

6. เศรษฐกิจและปัญหาที่พบ...

.....

● ข้อเสนอแนะ / ข้อสังเกต อื่นๆ

ปัญหาของชุมชน.....

.....
.....
.....

ความต้องการของชุมชน...

.....
.....
.....

ภูมิปัญญาชาวบ้าน

.....
.....
.....

ข้อเสนอแนะ.....

.....
.....
.....

ข้อสังเกต.....

.....

แบบสัมภาษณ์**เรื่อง****ผลกระทบด้านเศรษฐกิจ – สังคมต่อการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน**

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

ชื่อหมู่บ้าน.....หมู่ที่.....ตำบล.....อำเภอ.....จังหวัด.....

คำชี้แจง ให้กาเครื่องหมาย ลงใน หรือเติมข้อความตามความคิดเห็นของท่านที่ตรงกับความเป็นจริงมากที่สุด

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านสังคม

1. ที่ตั้งหมู่บ้าน อยู่ในเขตป่าสงวน/อุทยานแห่งชาติ..... อยู่นอกเขตป่า

2. ชื่อผู้ให้ข้อมูล.....เพศ.....อายุ.....ปี

ระดับการศึกษา.....

รายละเอียดเกี่ยวกับสมาชิกในครอบครัว

ลำดับที่	ความสัมพันธ์	เพศ	อายุ	การศึกษา	อาชีพหลัก	อาชีพรอง

3. ท่านเกิดที่นี่ หรือย้ายมาจากที่อื่น เกิดที่นี่

ย้ายมาจาก อ.....จ.....เมื่อ พ.ศ.

สาเหตุที่ย้ายเพราะ.....

ต้องการที่ดินทำกินเพิ่ม

ต้องการงานใหม่

อพยพตามครอบครัว

อื่น ๆ (ระบุ).....

ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านเศรษฐกิจ

4. ในปีที่ผ่านมาท่านได้มีรายได้ (ไม่หักค่าใช้จ่าย) ทั้งครอบครัวเฉลี่ยประมาณปีละ
.....บาท

- รายได้จากภาคการเกษตร ปีละ.....บาท
- รายได้จากนอกภาคการเกษตรปีละ.....บาท

รายได้ภาคการเกษตร	รายได้นอกภาคการเกษตร
ทำนา.....บาท	รับจ้าง.....บาท
ทำไร่.....บาท	จากเงินบำนาญ.....บาท
สวนผลไม้.....บาท	ลูกหลานส่งมาให้.....บาท
สัตว์เลี้ยง.....บาท	ธุรกิจส่วนตัว.....บาท
ไม้ป่า/ไม้ยืนต้น.....บาท	อื่น ๆบาท
เก็บหาของป่า.....บาท	
อื่น ๆบาท	
รวม.....บาท	รวม.....บาท

ส่วนที่ 4 ปัญหาความต้องการพื้นฐานของราษฎร

7. ท่านมีความพึงพอใจกับสิ่งต่อไปนี้ในระดับใด เพราะอะไร

รายการ	ระดับความพอใจ					เหตุผล (ในกรณีตอบ 4 หรือ 5)
	พอใจมาก (1)	พอใจ (2)	ปานกลาง (3)	ไม่ค่อยพอใจ (4)	ไม่พอใจ (5)	
รายได้						
การตลาดและราคาผลผลิต						
แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร						
ที่ดินทำกิน						
การคมนาคม						
ที่อยู่อาศัย						
การสื่อสาร						
แหล่งน้ำเพื่ออุปโภค-บริโภค						
สาธารณสุข						
การศึกษา						
ความปลอดภัย						
ไฟฟ้า						
ความเป็นอยู่โดยรวม						

8. ในปีที่ผ่านมาท่านได้รับความช่วยเหลือในการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่จากหน่วยงานรัฐบาล / องค์กรเอกชนพัฒนาชนบทต่าง ๆ ในเรื่องใดบ้าง

- ข่าวสารข้อมูล เงินกู้ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง
 กล้าไม้ เมล็ดพันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ การอบรม/ดูงาน
 อื่น ๆ (ระบุ).....

ประวัติการศึกษา และการทำงาน

ชื่อ –นามสกุล	นางสาวนงคราญ วงศ์ตะวัน
วัน เดือน ปี ที่เกิด	วันที่ 24 มกราคม 2521
สถานที่เกิด	จังหวัดพะเยา
ประวัติการศึกษา	ระดับปริญญาตรี คณะวนศาสตร์ วิชาเอก วนศาสตร์ชุมชน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ผู้ช่วยนักวิจัย
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	กลุ่มงานนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมป่าไม้ สำนักวิจัยการอนุรักษ์ป่าไม้และพันธุ์พืช กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช
ผลงานดีเด่นและรางวัลทางวิชาการ	-
ทุนการศึกษาที่ได้รับ	โครงการศึกษาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศของ ประเทศไทย เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ ที่ดิน และการป่าไม้